MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM.

EURÓPA VÁLSÁGA ÉS MEGMENTÉSE

RÓMA, 1956

A KATOLIKUS SZEMLE
KIS KÖNYVTÁRA
3

MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM.

EURÓPA VÁLSÁGA ÉS MEGMENTÉSE

RÓMA, 1956

Az egyházi hatóság és a rendi elöljáró engedélyével.

A jelen munka első és második fejezete rövidebb formában a KATOLIKUS SZEMLE VIII. évf. 3. és 4. számában jelent meg.

Printed in Italy

Tip. « La Sfera » - Viale di Trastevere, 141 - Roma

Szenvedő népemnek,
az Európa-védő
nándorfehérvári hősök
Unokáinak

ELŐSZÓ

Az Európa-kérdés helyes megoldása kétségtelenül korunk egyik főproblémája. Rendkívül nehéz gazdasági, védelmi, politikai kérdések futnak rajta össze, amelyek mind külön egy-egy önálló területet jelentenek és amelyek az összmegoldásra inkább feszítő, mint összetartó hatást gyakorolnak. Legalább is mindaddig, amíg nem vagyunk tisztában azzal, hogy Európa egységével mit is akarunk valójában elérni: menteni az elmult dicsőségből azt, ami még methető, vagy inkább gazdaságilag összefogni a széthúzó erőket, úgyhogy Európa ismét hathatós, versenyképes hatalommá váljék, vagy pedig csupán kiküszöbölni az egymástól való félelmet azáltal, hogy az egymással évszázadokon keresztül küzdő feleket egy közös zsákba kötjük?

Mindez, bármennyire előnyös hatással lenne is az európai népek továbbfejlődésére, nem elegendő ahhoz, hogy a különböző

nyelvű, hagyományú és önálló kulturájú népeket, amelyek jelenleg, ha mindig inkább korlátolt keretek között is, de önálló nemzeti szuverenitást élveznek, egy nagy politikai egységbe tömörítse. Mindezek az érdekek, bármennyire jelentősek és életbevágóak legyenek is, csak részelt értékeket képviselnek, külön-külön és összesen sem fedik az igazi közjó fogalmát, amely egyedül képes emberi közösségeket összetartani, mert olyan emberi értékeket képvisel, amelyek sokkal magasabb, nemesebb értékfokozatba tartoznak, mint az egyes területi és nemzeti érdekek együttesen.

Ezért a műszaki kérdések tanulmányozása és boncolgatása mellett elsőrangú feladata mindenkinek, aki az Európaegység megoldása iránt felelősséget érez, hogy világosan megfogalmazza az Európaközösség emberi közjavát, amelyben az egyes népek, saját szétágazó érdekeiken felül, egységes célkitűzésüket megtalálják és megvalósítják.

A társadalmi közösségek közjava mindig valamilyen emberi érték, amely az erkölcsi rendbe tartozik és ezért nem lehet az anyagi érdekekkel egyszerűen azonosítani. Az összefogásból eredő gazdasági, védelmi, politikai előnyök sarkallólag hathatnak az akadályok leküzdésénél, az egység összetartó, formát adó lelke azonban csak egy közös erkölcsi ideál lehet.

A kérdés magját tehát ezen a ponton kell keresnünk. A középkor a keresztény életideál védelmében és terjesztésében találta meg egy időre Európa egységének a lelkét. Hogy a modern, profán humanizmusoknak lesz-e elegendő erejük Európa népeit egy közös egységbe kovácsolni, ez még egyelőre erősen kétséges. Egy bizonyos azonban, hogy Európa mindig missziós hivatásában találta meg az egységét adó lelkét: akár keresztény, akár modern, forradalmi értelemben.

A probléma égető és ezért csak őszinte örömmel köszönthetjük a Szerző gazdag szakismerettel megírt művét, amely elsősorban a kérdés erköcsi alapjait óhajtja feltárni.

P. 'Sigmond Rajmund O. Pr.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ . 7

BEVEZETÉS 13

Európa válaszúton 13
Legégetőbb korproblémánk 14
Ezeréves európai öntudattal 17

I. EURÓPA JELENTÉSE 21

A földrajzi Európa 22
A történelmi Európa 24
A szellemi Európa 25
Az európaiság jegyei 26
Európa és a kereszténység viszonya . . 31
Európa születése és formálói 38

II. EURÓPA VÁLSÁGA . . 45

Elsüllyedt világ 45
Korunk diagnózisa 46
Világválság-emberválság 49
A keresztény világrend megtagadása . . 53
Az európaiak árulása 60
A laicizált Európa a bolsevizmus ereje . 65
A kereszténység örökifjusága 66
A nyugati kultúra értéke és ereje . . . 70

III. EURÓPA MEGMENTÉSE . 75

Európa keresi önmagát 75
Történelmi egységtörekvések . . 76
Pan-Európa mozgalom 81

A Briand-terv csődje 82
Egyesült Európa mozgalom 84
A hágai Európa-Kongresszus 86
Benelux 89
Marshall-terv 91
A brüsszeli egyezmény 94
Nato 94
Európa Tanács 100
Szén-és Acélközösség 102
Európai Védelmi Közösség 105
Európai Politikai Közösség 108
Nyugateurópai Unió 112
Euratom 115
Anglia és az Egyesült Európa 116
« Vatikáni Európa » 121
Természetes különbözőségek, történelmi ellentétek, kollektiv szenvedélyek . . 124
A szovjet propaganda 126
Az Európa-rendezés elve: a keresztény világrend szolgálata 127
Az európai összefogás szükségessége és alapja 130
Osztatlan Európa 134
Szuverenitás-szolidaritás 139
Igazságosság és szeretet 147
Az európai ember kialakítása 150
Egyház és az Európa-egység 155
A katolikusok küldetése 166

IV. KÖZÉP-DÉLKETELETEURÓPA RENDJE ÉS HELYE AZ EGYESÜLT EURÓPÁBAN . 171

Közvetlen csatlakozás vagy tájfederáció . 172
Egyetlen vagy több federáció? . . . 175
Dunafederáció vagy Kárpátunió . . . 177
Trianon felett itélt a történelem . . . 182
A Kárpátmedence rendje 188
A federáció lélektani nehézségei . . . 200
Parancsszóra vagy lelki igényből . . . 205
A jövő útja 209

BEVEZETÉS

EURÓPA VÁLASZÚTON

Európa többszörösen ezeréves történelmében átélt mindent felforgató népvándorlást, remegett a pogány félhold fenyegetésétől, látott véres háborúkat és átkos széthúzást, de a lét és nemlét ily tragikus válaszútja elé nem került még soha. Gazdaságilag meggyengült, politikai hatalmát elvesztette, nemcsak épsége lett oda, de biztonsága is főleg azért, mert a rövidlátásból kinyitott kapukon át egészen a kontinens szívéig férkőzött a bolsevizmus, a pánszlávizmus százados álmait soha nem remélt mértékben valóraváltó pánrusszizmus (1),

(1) Jól látja a Szovjet Európába való betörésének valódi értelmét RENÉ GROUSSET 1946-ban megjelent *Bilan de l'histoire* c. művében, «La prise de Berlin par les armées de Joukov ouvre une nouvelle phase de l'histoire de l'Europe. Elle consacre tout d'abord le triomphe de l'idée panrusse... C'est en même temps le triomphe du panslavisme» (102 old). Nyugat akkor követte el a legnagyobb hibát, amikor a Szovjet-kommunizmus lényegét és

amely könyörtelen vadsággal tör a kereszténységre és az ennek emlőin felnőtt európai kultura megsemmisítésére. Az Európakérdés ugyan nem mai keletű, de a Szovjetnek Európába való bejutása rádöbbent a probléma halálos komolyságára. Európa valóban választúton áll.

LEGÉGETŐBB KORPROBLÉMÁNK

Újságban, rádióban pártok tanácskozásaiban, mozgalmak célkitűzéseiben parlamentek tárgyalásain, felelős államférfiak nyilatkozataiban, nemzetközi konferenciák napi-

---

célját nem ismerte fel, amelyre KERTÉSZ ISTVÁN is rámutat a Notre Dame egyetem kiadásában 1953-ban megjelent *Diplomacy in a whirlpool. Hungary between Nazi Germany and Soviet Russia* c. munkájában: « Very few Western statesmen were familiar with, or attached any importance to, the basic tenets of Communist strategy and tactics as they were clearly explained in the writings of Lenin and Stalin » (107 old). Ebből kifolyólag és pillanatnyi tratégiai szükségből valamint politikai érdekből Szovjetoroszországot szövetségesül fogadták. Pedig a Szovjet nem volt és nem lehetett normális háborús-szövetséges, mert nem a közügyet tekintette, hanem a soha vissza nem térő jó alkalmat látta arra, hogy világforradalmi célkitűzésének megfelelő régi orosz törekvést megvalósítsa. Ezért Európában való megjelenése nem átmeneti epizód, nem a győztes szokásos, időleges megszállása, hanem a pánszlávizmusnak pánrusszizmus formájában való előretörése. Innen van az, hogy a megnyert háború ellenére elvesztettük a békét. Lásd *Yalta és Bécs* c. cikkemet az Uj Hungaria 1955 május 20-i száma 3-ik oldalán, amely « Yalta tákolmány a mérlegen » eredeti írásomnak lerövidített és címében is megváltoztatott közlése.

rendjén az Európa-kérdés áll előtérben. Az erről szóló tanulmányoknak és könyveknek pusztán csak felsorolása is több kötetet töltene meg (2). Fontosságát azonban legjobban az mutatja, hogy *XII. Piusz pápa* 1954 karácsonyi szózatában ismételten hosszan foglalkozik vele. Helyesen állapítja meg tehát *W. Röpke*, hogy az Európa- kérdés lett « die echten Leitideen unserer Zeit » (3). Nem egy földrész helyi, elszigetelt problémája ugyanis, hanem az egész emberiség érdekelve van benne. Hiszen korunk válsága legjobban európai vonatkozásban jelentkezik, ebben tűnik elő elsősorban a maga veszélyes méreteiben. Ezért joggal állapítja meg *Max Pribilla S. J.*, hogy az *Európa-probléma tulajdonképen világprobléma* (4). Következőleg senki sem mehet el mellette érdektelenül. Semleges magatartást nem lehet színlelni. Vele foglalkozni egyenesen kötelesség, hiszen mindnyájunk közös ügyéről van szó. Ebben szándékozik mindnyájunk segítségére sietni ez a tanulmány. Bár az emigrációs sajtó is foglalkozik vele, mi ma-

---

(2) Th. Steltzer vezetése alatt álló Frankfurt am Main-i Institut für Europäische Politik und Wirtschaft kimutatása szerint a nemzetközi szaklapokban évenként 10-13 ezer Európáról szóló szakcikkés tanulmány jelenik meg. Lásd: THEODOR STELTZER, *Aufgaben und Probleme der Europaforschung*. Europa-Archiv, 20 Aug. 1953, 5902 old.

(3) WILHELM RÖPKE, *Internationale Ordnung-Heute*. Eugen Rentsch Verlag, 1954. 72 old.

(4) MAX PRIBILLA S. J., *Die Verteidigung Europas*. Stimmen Der Zeit, 150 Band, 1951-1952, 81-95 old.

gunk is többször írtunk róla (5), mégis úgy hisszük, hogy szükség van erre a kiadványra. Megjelenését nem teszi fölöslegessé, létjogosultságát nem veszi el *Habsburg-Lotharingiai Ottó* « Entscheidung um Europa » (6) című németnyelvű könyvének magyarul való megjelenése se, mert ez a munka az Európakérdés problémaköréből nagyobbrészt másokat ölel fel.

Természetes, nem vállalkozhatunk a kérdés teljes kidolgozására. Inkább csak a lényeg összefoglalására törekszünk. Az Európaproblémának nem annyira technikai részével foglalkozunk. Hanem inkább annak világnézeti vonatkozásaival. Emigrációnk nagy többségében pozitiv keresztény, sőt katolikus. Ezek számára igyekszünk felvázolni e korproblémában való keresztény eligazodást.

Mindenekelőtt alapvetően fontos annak vizsgálata, hogy mit is jelent valójában Európa. Ez képezi a tanulmány első részét. Ennek ismeretében hozzáfogunk a válság gyökérbajának kereséséhez a második részben. Korunk diagnózisa pedig segít megtalálni az Európát megmentő utakat és eszközöket, ami a harmadik résznek az anyaga. A

---

(5) MIHALYI GILBERT O. PRAEM., *Európa válaszúton.* Élet, Róma, 1952. jan. 25. 1-2 old. - *Európa megmentése.* Belgiumi Magyar Közlöny, 1952 november, 3 old. - *Európa ereje.* u.o. 1953 január, 1 old.

(6) Habsburg-Lotharingiai Ottó könyvét ismertettem a magyar fordítás megjelenésekor a Krónika 1955 októberi száma 2. oldalán *A keresztény Európáért* cimen.

negyedik részben pedig körvonalazzuk Közép-Keleteurópának rendjét és helyét az Egységes Európában.

EZERÉVES EURÓPAI ÖNTUDATTAL

Az Európa-kérdés boncolgatásába az ezeréves magyar európai öntudattal fogunk hozzá. Kelet népéből lettünk Nyugat népévé. Kelet népe vagyunk, ez nem szégyenünk. A gyermek nem restelheti soha sem szüleit, sem születésének helyét. Hogy nyugatiak lettünk, ezzel nem tagadtuk meg Keletet. Keletben csak a barbárságot tagadtuk meg, amelynek nagy támadásai éppen hazánk testén át akartak mindenkor Európa elrablására törni. Igy lett hazánk védelme egyúttal Európa-szolgálat (7). Ennek a szolgálatnak egyik örökbecsű tanúsága IV *Béla levele.* A tatárjárást követő újjáépítés sikeres kezdete után híre jön újabb mongol veszedelemnek. « Szövetkezz velünk, s leigázzuk az egész világot » — üzente a mongol vezér IV. Bélának. A király lelkét azonban a magyar sorssal elválaszthatatlanul összenőtt európai sorsközösség és hivatástudat töltötte el. Látja azonban Nyugat érdektelenségét, ahonnét segítségkérésére szép szavaknál többet nem kapott. Ezért a kereszténység fejéhez fordul. Levelet ír IV. Ince pápának: « ... *mert azon*

(7) Ezt bővebben kifejtettem *A magyarság európai öntudata* címen a Belgiumi Magyar Közlöny 1953 februári száma 1-2 oldalán és *Magyarország Európa szolgálatában* címen a Katolikus Magyarok Vasárnapja 1956 febr. 5-i számában.

alapszik a mi sokszor kipróbált elgondolásunk, hogy nekünk, de az egész Európa üdvére szolgál, ha a Dunát védőárokkal megerősítjük. Mert a Duna az ellenállás vize... » (8). Az egész levélben, de főleg e sorokban világosan benne van történelmi küldetésünk tudata, annak vállalása: az európai sorsközösség megvallása, a magyar védelemnek egyetemes európai érdeke, a Duna partjainál való európai sorsalakulás nyílt felismerése.

Az európai sorsközösség öntudatos átérzéséből fogant Európa-szolgálatunk azonban nemcsak a tatárjárásban nyilvánul meg, hanem a törökvészkor is beigazolódik. Ennek egyik elévülhetetlen bizonysága éppen a nándorfehérvári diadal, amelynek 500-ik évfordulóját ünnepeljük. Helyesen állapítja meg *Cs. Szabó László*: « Csak a kard a tizenhatodik századé, a lélek az Árpádok alatt Esztergomban, Jákon, Gyulafehérvárott eljegyezte magát a vértanuhalállal » (9). Mindenkor hűségesek maradtunk Európához. Ma is: otthon a szenvedésben és ellenállás-

(8) « ... contra totam Europam suum innumerabilem exercitum destinare... Francorum etiam Curiam requiri fecimus; de quibus omnibus nihil consolationis vel subsidiis recepimus, nisi verba... quia in hoc resedit examinatum quampluries nostrorum consilium, quod esset salubrius nobis et toti Europae, ut Danubius fortaliciis muniretur. Haec enim est aqua contradictionis ». AUGUSTINUS THEINER, *Vetera Monumenta Historica Hunriam Sacram illustrantia*, Romae, 1895, Tom. I. 230-232 old.

(9).

ban (10) és itt kint az otthonért vállalt otthontalanságban egyaránt.

Ezzel a lelkülettel írjuk e sorokat és szeretnők, ha a T. Olvasó is ilyen szellemben ütné fel e lapokat, hiszen az « osztatlan világ-osztatlan béke » korszakában Európa jó ügyében szolgáljuk leghathatósabban rabhazánk érdekeit: *pro patria per Europae concordiam!*

West De Pere, St. Norbert Abbey, a nándorfehérvári diadal félévezredes évfordulóján.

A Szerző

---

(10) Nyugat, amely nagyrészt felelős népünk rabszolgasorsáért, sokáig és sokszor még ma is « csatlós »-nak nevezi népünket, Pedig egyáltalán nem lehet szó behódolásról. Ennek akart a felületes Nyugat felé igazolást adni az Egyesült Államok volt budapesti követe, a nemrég elhúnyt JOHN F. MONTGOMERY *Hungary, the unwilling satellite* című, New Yorkban 1947-ben megjelent müvében.

I.

EURÓPA JELENTÉSE

Korunk diagnózisának helyes megállapítása és ennek megfelelően az orvoslás eszközeinek kiválogatása annál sikeresebb, minél jobban ismerjük beteg világunkat. Már *Sallustius*, a római történetíró, megállapította, hogy minden ország legkönnyebben menthető meg azon a módon, ahogy született. Ezért mindenekelőtt azt kell keresnünk, mi módon született Európa, mi hozta létre. Ez a kérdés más szavakkal így fogalmazható meg: mi Európa jelentése.

Mindazok, akik komolyan hozzányultak az Európa-kérdéshez, szükségesnek érezték, hogy elsősorban Európa lényegét keressék, Európa jelentését találják meg. A *Népszövetség* 1931 szeptemberi közgyűlésén olasz javaslatra *Briand* páneurópai javaslatával kapcsolatban bizottságot alakít, amelynek működése elsősorban Európa fogalmának tisztázására irányul. *Christopher Dawson* 1932-ben « The making of Europe » címen

írja vaskos kötetét, s legújabb « Understanding Europe » című művében is hosszú oldalakat szentel Európa jelentésének. *Gonzague De Reynold* « La Formation de l'Europe » című munkájának első részében ezt kérdezi: Qu'est ce que l'Europe? *Otto von Habsburg* 1953-ban megjelent « Entscheidung um Europa » című könyvében szintén ezt a kérdést veti fel először: Was ist Europa?

Magyar lelkészi működésem közben Hollandiában megkérdeztem 45 honfitársunkat, hogy mit értenek Európán. Majdnem valamennyi csupán világrésznek tekinti kontinensünket és földrajzi körülírását adta. De még ez sem volt egyöntetű, mint ahogy valójában nehéz is eldönteni, hogy meddig terjed a földrajzi Európa. Csak heten, tehát a megkérdezettek 15 %-a, említettek elég homályosan és általánosságban a földrajzi meghatározás mellett valamit az európai kultúráról, Európáról mint szellemi egységről. Azt hiszem, ez az arányszám nem nagyon javulna szélesebb körök megkérdezése esetén sem. Es is mutatja e fontos kérdésben való gyér tájékozottságot, ami még inkább arra indít, hogy Európa jelentését körvonalazzuk.

A FÖLDRAJZI EURÓPA

Európa a hat ismert kontinens egyike. Észak-dél és nyugat felé földrajzilag pontosan meg lehet határozni. De kelet felé ez annál nehezebb. Európa és Ázsia közt

nem oly egyszerű a földrajzi elhatárolás. A kettőt az Ural választja el egymástól, de ez nem megközelíthetetlen és elég sok átjáró is van rajta. Ez a kevésbé határozott földrajzi választék vezet azután nem egyszer arra az elgondolásra, hogy Európa tulajdonképen nem is önálló kontinens, hanem Ázsia nyulványa. A XVIII. századtól kezdve a földrajztudósok általában Eurázia-ról beszélnek. *Paul Valéry* is « un petit cap du continent asiatique »-nek nevezi (1).

Ha ránézünk a térképre, láthatjuk, hogy Európa és Ázsia mintegy ráfekszik a kis Európára, állandó bekebelezéssel fenyegetve. S tényleg, valahányszor Európa történelme folyamán veszélyben forgott, ez mindig keletről jött: tatár, török és a szovjet. Európa sorsa örök védekezés a barbár Kelet elnyomása, önállósága elrablása ellen.

A földrajzi elhatárolás bizonytalansága a Szovjet kezében politikai fegyverré alakul. 1953 november 26-án Nyugathoz intézett jegyzékében, amely végül a külügyminiszte-

(1) « Or, l'heure actuelle comporte cette question capitale: l'Europe va-t-elle garder sa prééminence dans tous les genres? L'Europe deviendra-t-elle ce qu'elle est en réalité, c'est-à-dire: un petit cap du continent asiatique? Ou bien l'Europe restera-t-elle ce quell'e paraît,c'est-à-dire; la partie précieuse de l'univers terrestre, la perle de la sphère, la cerveau d'un vaste corps? « *La crise de l'esprit* » dans Variété, Paris, Galimard, 1924, 25 old. - A *L'Européen*-ben pedig « un appendice occidental de l'Asie »-nek nevezi Európát. Oeuvres de Paul Valéry, Tome 4, Paris, 1934, 36 old.

rek konferenciáját 1954 tavaszán Berlinben lehetővé tette, *Molotov* többek között a következőket írja: « ...a nyugateurópai országok biztonsága csak úgy valósítható meg, ha ezt nem a keleti és a nyugati országok ellentétére alapítják, hanem az összes európai országok biztonságára vonatkozó egységes törekvésre... A Szovjetunió kész Európa más országaival egyetemben minden erejével az európai biztonság létrehozásában közreműködni az európai országok közti szövetséggel, tekintet nélkül azok szociális berendezkedésére ». A Szovjet tehát európai országnak tűnteti fel magát, jóllehet legnagyobb része a földrajzi Európán kívül fekszik, de kívül fekszi a történeti Európán is, ahogy mindjárt látni fogjuk. Azonban az Európai Védelmi Közösség megakadályozására európai Monroe-elvet hirdet: Európa az európaiaké. Így akarja Amerikát Európából kitessékelni, hogy azután európai egyeduralmát megvalósíthassa.

Amikor mi Európáról beszélünk, nem csupán földrajzi értelemben vesszük. Művelt európaiak között ugyanis egyöntetű az a vélemény, hogy Európa ennél sokkal több. Keressük, mi ez.

A TÖRTÉNELMI EURÓPA

Történelmileg is nehéz Európát pontosan meghatározni, mert a századok folyamán különböző népek tartoztak ide, vagy zárták ki önmagukat. Így pl. a X. században Kiev idetartozott, de a pogány Vikingek nem. S ha

az orosz társadalmat tekintjük: a XVIII-XIX, század intelligenciája Európához tartozónak vallotta magát (2), viszont a szlavofilek a szent » Oroszországot egyenesen ellentétbe állították a « romlott » Nyugattal. Törökország századokon át Európa ellensége volt, a nagy Szolimánnak egész Európa « rettegte szablyáját » — írja Zrinyi Miklós. Ellenben Atatürk Török köztársasága az Európa-Tanács tagja.

Az, amit mi Európának hívunk, több tehát a történelmi Európánál is. Keressük tovább, mi ez.

A SZELLEMI EURÓPA

Ezt a kérdést vetette fel a *federalisták* 1946 szeptemberében *Hertenstein*-ben tartott *kongresszusa*: mi Európa és mik a határai? A kongresszus arra a megállapításra jutott, hogy Európához tartoznak mindazok a népek, amelyek magukat európainak vallják. Ebben a meghatározásban fellelhető Európa két eleme: az egyik objektiv, valami értéket jelöl; a másik pedig szubjektiv, népekre mutat, amelyek ezt az értéket tudatosan felis-

(2) A nyugatos orosz intelligencia egyik vezéralakja P. Tschaadajew. Lásd: J. D. W. STEENHUISEN, *Pjotr Jákowlewitsj Tsjaadájew*. Katholiek Cultureel Tijdschrift, Streven. 1948, II. 1040-1052 old. - JEANNE LIEDMEIER, *Tussen Orthodoxie en Katholicisme*. Kultuurleven 1952, 3 Nummer, 181-192 old. - HEINRICH FALK S. J., *Das Weltbild Peter J. Tschaadajews nach seinen acht « Philosophischen Briefen »*. *Veröffentlichungen des* Osteuropa-Institutes, München, Band, IX, 1954.

merik és ahhoz csatlakoznak. *H. Brugmans*, a brugesi Európa-kollégium igazgatója 1953-ban helyesnek, kielégítőnek és alaposnak nevezte ezt a megállapítást (3). Ez tehát mutatja, hogy Európa nem rekeszthető be földrajzi határok közé és nem is szükíthető le a történelem különböző szakaszaiban hozzátartozott népekre, mert az európaiság valami szellemi érték és ott található, ahol ennek az értéknek hordozói vannak.

A *Humanitas* című olasz kultur-folyóirat 1950 évfolyama 8-9 kettős számát Európa mivoltáról szóló ankétnak szentelte. A megkérdezettek: írók, történetbölcselők, politikusok és filozófusok, erre a kérdésre kerestek feleletet: Che cosa è l'Europa? Egyöntetű véleményük, hogy Európa nem csupán földrajzi meghatározás, nem is csak politikai képlet, hanem erkölcsi valóság, szellemtörténeti fogalom.

Amikor mi itt és a következőkben Európáról beszélünk, ilyen értelemben tesszük s így *azonos jelentésű a Nyugat-tal. Nyugaton tehát nem angolt, franciát, németet vagy spanyolt értünk, de nem is amerikait, hanem a szellemi Európát.*

Hogy ez miben áll, annak meghatározásához keresnünk kell az európaiság összetevő elemeit.

AZ EURÓPAISÁG JEGYEI

Ennek vizsgálatával az emberiség legkiválóbb gondolkodói foglalkoztak. Mi *Chris-*

(3) *Het cultuur-probleem.* Kultuurleven, 1953, 2 Nummer, 88-95 old.

thopher Dawson-t, az Exeter-i egyetem katolikus kultúrtörténészét követjük, akinek e téren való kiválóságáról többi között *J. Murray S. J.* különleges elismeréssel nyilatkozik (4).

Chr. Dawson « Understanding Europe » című legújabb könyvében rövid, de mesteri meghatározását adja Európának: *Európa közössége azoknak a népeknek, amelyek egy szellemi örökség birtokosai.* Ez a meghatározás két részből áll: különböző népek közössége az egyik és szellemi érték-hagyomány a másik. Most igyekezzünk ezekből kihámozni az európaiság jegyeit.

I. Mindenekelőtt keressük, mi az a szellemi örökség, amelyről Dawson beszél. Említett könyvében, de főleg « *The making of Europe* »-ban meg is találhatjuk rá a választ.

Az európai szellem egyik összetevőjét Athén klasszikus műveltségében, a görög humanisztikus kultúrában jelöli meg. Innét kapta az európai kultúra intellektuális jellegét. De az emberről alkotott fogalmunk gyökere is ide nyúlik vissza. Európa tulajdonképen akkor jelent meg, amikor a hellén világ az ember értékének tudatára ébredt —

---

(4) « For there are few, if any, Englishmen of recent years who have written about European themes with such sure knowledge and sensitive appreciation. Mr. Dawson analyses the many and varied strands in this complex pattern with carefulnes and wise j udgement ». J. MURRAY, *The thought of Mr. Christopher Dawson. Gregorianum*, Roma, vol. XXXIV. 1953. 664 old.

állapítja meg *Ernst Kinder* (5). A hellenizmusnak ugyanis egyik fősajátsága az emberi személyről alkotott fogalma. A görög emberidea a személyiség ideája, az egész, önmagában álló, szabad s ezért tetteiért felelős ember. Ez az erkölcsi szabadság az alapja a polgári szabadságnak. A polgári szabadság a teljes értékű személy joga. A hellén nevelés célja ez az embertípus, aki erkölcsi szabadságában alkalmas a polgári szabadság élvezésére, de a felelősség viselésre is. A diktatura állama ugyanis mindenkit jognélküli eszköznek tekint, a liberalizmus magánzója pedig kötetlen, nem pedig erkölcsileg szabad egyén. A hellén kultúrában találjuk meg a közösségalkotó személy és a személyformáló közösség első nyomát.

A nyugati kultúra másik tényezőjét Chr. Dawson Róma imperiumában, a latin társadalomszervező és rendteremtő erőben látja. A hódító birodalom a hellén műveltséget átmenti és elterjeszti az akkor ismert egész világon, s annak hatóerejévé teszi. Róma hódításának ebben van elsősorban világtörténeti jelentősége, ismeri el *Ranke* is (6). Euró-

(5) « Als im alten Griechentum, die Menschheit den Menschen und die Menschlichkeit als besonderen Wert entdeckte, trat « Europa » als Idee und Aufgabe in Erscheinung». ERNST KINDER, *Die geistigen Grundlagen Europas.* Carl Sonnenschein-Blätter, Zeitschrift für christliche Soziallehre und Sozialarbeit, Münster, 3 Jahrgang, 1955, Heft 2, 63 old.

(6) « Da kam Caesar und vollzog die grosse Eroberung Galliens; eines der wichtigsten Ereignisse der Weltgeschichte, denn auf Gallien

pa valójában akkor vált történelmi valósággá, a « hellenitas humanitas-szá », amikor a római jog, rend és politikai bölcsesség révén az emberiséget kötelező küldetéssé vált, vallja *Ernst Kinder* is (7). A római birodalom elsősorban politikai énjét szolgáltatja a kialakuló európai műveltségnek. A « természetfeletti feltételezi a természetest és ez elősegíti azt » elvnek megfelelően még az egyházi szervezet kialakulására is hatással volt (8).

Harmadik eleme a kereszténység, a kinyilatkoztatott vallás, amely a római katolikus Anyaszentegyházban, a minden embert és népet kivétel nélkül magábanfoglaló egyetemes közösségben kapja meg földi szerve-

---

heruht die ganze nachmalige Konfiguration des Occidentes ». L. V. RANKE, *Über die Epochen der neueren Geschichte*. Weltgeschichte IX, 2. Leipzig, 1888, 18 old.

(7) « Dadurch, dass "Hellenitas" durch Recht, Ordnung, politische Klugheit, Kampf und Arbeit zur « Humanitas », zu einer verpflichtenden Sendung an der Gesamtmenschheit, der "Oikumene" wurde, wurde die Idee « Europa » geschichtliche Realität ». Lásd (5) jegyzet, u. o. 63-64 old.

(8) « The imperium romanum itself provided by its very existence and by being what it was, a natural model which the Church of Christ could, and did, in fact, use for the execution of its supernatural task... Mistaken as the view would be which would regard the Roman papacy as a mere continuation of the Roman imperium and would deny its direct institution by Christ, it is nevertheles certain that it was the Roman spirit that God chose to enlist for the development of the visible part of His church » Lásd: KARL ADAM, *Christ and the Western mind*, 1930, New York, 17 old.

zetét. Ettől kapta Európa lelki egységét (9), és egyik alapvető jellegét: a keresztény humanizmust. Isten, a legfelső személyiség, — helyesebben három isteni személy osztathatatlan, lényegi életegysége — aki szeretetből teremtette meg az embert a saját képére és hasonlatosságára, a Vele való személyes életközösségbe hívta meg, ahogyan *Szent János* evangéliumának bevezetőjében kifejti. Az ember válasza a hívő szeretet, amely az embert Isten fiává teszi és Isten fiai szabadságának részesévé. Ebben a teljes Istenheztartozásban gyökerezik az ember személyi méltósága. De ebben van forrása a polgári szabadságjogoknak is, amelyre kifejezetten utalnak az *Egyesült Államok alapítói*, akik az Isten gyermekeinek szabadságát gyakorlatilag egyesítették a közösség demokratikus szabadságával: « *...that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights...* » (10). A hellenizmus szabad embere így nemesedik és tökéletesedik a kinyilatkoztatásban Isten szabad gyermekévé, aki a legnagyobb földi érték. A nyugati kulturának egyik főjellemvonása ez: az emberméltóság tisztelete, az emberi jogok és szabadság megbecsülése.

---

(9) Lásd bővebben MENCZER KÁROLY *Az Egyház és Európa lelki egysége* c. tanulmányát a Magyar Kultura 1942 január 5-i számának 9-11 oldalain.

(10) Anglia ellen szabadságharcát vívó 13 kolóniának *Declaration of Independence*-e 1776 július 4-én Philadelphiában. Első közzététele a Pennsylvania Evening Post július 6-i számában történt.

II. Christopher Dawson Európa meghatározásában azonban nemcsak szellemi örökségről beszél, hanem népek közösségéről is. A görög-római-keresztény elemekből álló kultúrérték ugyanis nem maradt korlátozva egyetlen nép körére, hanem több, különböző eredetű, nyelvű és szokású nép lett részesévé — ez a nemzeti elem a negyedik összetevője Európának — és fonódott benne egybe egyetemes, nemzetekfeletti közösségbe. Következőleg ez az egység nem biológiai — hiszen különböző fajokból áll —, nem csupán földrajzi, katonai, hatalmi, hanem mindenekelőtt lelki és szellemi. Az egység-különbözőség, egyetemesség-tagoltság, univerzalizmus-nacionalizmus ellentétpárainak harmoniája tehát sajátosan európai jelleg.

EURÓPA ÉS A KERESZTÉNYSÉG VISZONYA

Alapvető igazság, hogy a kultúra veleje a vallás. Ennek világtörténeti jelentőségét és Európa születésében valamint fennmaradásában való szerepét vizsgálja Chr. Dawson különösen «Religion and the Rise of Western Culture és a Progress and Religion» c. műveiben. Arra a megállapításra jut, hogy az európai kultúra lassan, sok tényező hatása és sok összetevő szerencsés találkozása folytán alakult ki, de a kereszténység erejével jött létre. Az amerikai kultúrtörténész, *Carlton Hayes* ötvenesztendő kutatómunkáját összefoglaló « Christianity and Western Civilization » c. művében ugyanerre a megállapításra jut. A kereszténység a nyugati kultúra

szülőanyja, továbbfejlesztője és fennatartója, mert a kereszténység volt az, amely a népekben a közös hit, a közös erkölcs, vagyis a közös értékek révén az egyetemes összetartozás tudatát felébresztette és megőrízte. A kereszténység adta a világnézeti egységet és az egyetemesen érvényes értékhierarchiát. Benne a test-lélek, idő-örökkévaló, föld-ég, anyag, szellem, természetes-természetfeletti, hit-értelem, filozófia-teológia, stb. egybetartozó, egymást kölcsönösen kiegészítő és segítő harmonikus rendben, termékeny szintézisben kapta meg a maga helyét és szerepét. A kereszténység adta meg a közös Istenatyában gyökerező testvériségben és felebaráti szeretetben, valamint az egymás jogait megbecsülő és kielégítő igazságosságban az emberi együttélés szabályait, a népek közösségének nélkülözhetetlen alapjait.

A kereszténység áthatotta és átalakította egész életünket. Helyesen állapítja meg *Habsburg-Lotharingiai Ottó* már idézett művében: « Unsere Art zu denken, unsere ganze Lebensweise, unsere Kunst und Kultur sind durch das Christentum gestaltet worden. Unsere Städtebilder werden durch Kathedralen beherrscht nicht durch Gefängnisse oder Banken... » Ezért előfordulhat, állapítja meg *T. S. Eliot* (11), hogy egy nyugati világhoz tartozó egyén nem hisz a kereszténységben és mégis bármit gondol,

---

(11) Lásd: ARADI ZSOLT, *A magyar kultúra válsága*, Katolikus Szemle, Róma, 1950, 3. szám, 110 old.

mond, tesz, minden a keresztény műveltség ősi örökségéből ered és csak belőle érthető meg. Következőleg alaposan téved *Karl Jaspers*, aki az Egyházat « spätes Ergebnis »-nek szeretné feltüntetni (12). De ugyanígy téved *F. Guizot* is, aki az « Európai civilizáció története » c. művében azt állítja, hogy az Egyház hasznos és szükséges volt a pogány korban és a Középkor idején, de a XVI. század után inkább a haladás akadálya lett és a nemzetek vezetése a civilizáció új útján a protestantizmusé. Amikor Guizot ezeket hirdeti a Sorbonn-on a mult század harmincas éveiben, akkor készíti *Jaime Balmes* (1810-1848) apologétikai munkáját: « El protestantismo comparado con el catolicismo en suas relaciones con la civilizacion europea » amelyben az Egyház szociális értékét mutatja be. Elismeri ő is, hogy az európai kultúra kialakításában embere erők és tényezők is közreműködtek. De egyben tagadhatatlan az Egyház hatása az emberi együttélés minden vonatkozására. A kereszténység emberfogalmunkban, a családról, munkáról, társadalomról, államról a népek együttéléséről alkotott felfogásunkban elválaszthatatlanul rányomta anyajegyét az európai kultúrára. A kereszténység kultúránk lelke. Ezért vallja *T. S. Eliot* is, hogy kereszténység nélkül nincs nyugati kultúra.

Hevesi Sándor is így vélekedik: « Egy nem keresztény Európa soha nem lehet egyéb,

---

(12) KARL JASPERS, *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte*, 1955, 65 old.

mint átmeneti állapot: válság, nyavalya, megpróbáltatás. Európának leggyökeresebb életelve legdúsabb életere, legvalódibb értelme, talánya és megfejtése, kiindulási pontja és végső állomása: a kereszténység. Mert Európát a krisztusi gondolat mintázta ki a római birodalom zűrzavarából... Az európai polgárt a kereszténység teremtette meg. Az a tudományos és történeti illuzió, amely lábrakapott a XIX. század végén, hogy a kereszténység csak történeti alakulat, s nem principiuma Európának, bennem nem tudott gyökeret verni » (13).

Ebből következik, hogy a « *keresztény Európa* » elnevezés nem üres szólam, nem szójáték csupán, hanem valóságot fejez ki. Dawson « The Making of Europe » c. már említett munkájában ezért állítja, hogy Európa kereszténységet jelent. Ezt persze nem úgy kell érteni, hogy Európa és a kereszténység azonosak. A kereszténység közvetlen hivatása nem kultúrfeladat, tehát kizárólagos kultúrkatolicizmus nem Krisztus gondolata. A kereszténység nem gazdasági rendszer, nem szociális program, nem politikahatalmi célkitűzés. Nem is lehet kisajátítani egy világrész, egy nép vagy egyetlen társadalmi osztály számára, mert egyetemes jellegű. A kereszténység transzcendentális, meghalad minden kultúrát, felette áll, vele nem azonosítható, — hangsúlyozza a régi igazságot

---

(13) HEVESI SÁNDOR, *Egy magyar író konverziójának története*, Vigilia, Budapest, 1948 április, 206 old.

Charles Journet a firenzei « Convegno internazionale per la pace e la civiltà cristiana » 1952. évi kongresszusán — de az örök igazságok birtokában megpecsételi a kultúrát, mintegy a lélek erejét leheli belé. A kereszténység minden értéket felölel és megtermékenyít hogy emberhez méltó, Isten gyermekének megfelelő életkörülmény alakulhasson ki. Igy munkálja éppen természetfelettisége, lelki hatásai révén a ember földi boldogságát is, ahogy már *Montesquieu* rámutatott erre (14). A kereszténységnek tehát van evilági küldetése és felelőssége is, következőleg a « sekrestye kereszténység », a « világ ügyeiből » való kizárása az egyik legveszedelmesebb lázadás ellene. De mégsem azonosítható semmiféle kultúrával, az európaival sem. Ezzel azonban valamiképpen különlegesen összeforrt: « The vocation to be a Χριστοφόρος is the beninnig and end of the West » - vallja *Karl Adam* (15). Dawson is így érti: a kereszténység annyira rányomta anyajegyét életünkre, hogy szinte azonosnak látszik a kettő.

Összegezve a mondottakat eszembe jut *H. Sienkiewics* « Quo Vadis »-a ifjúkorom egyik kedvelt olvasmánya. A XXXII. fejezetben Vinicius felteszi a kérdést. Görögország a bölcseséget és szépséget teremtette meg, Ró-

---

(14) Chose admirable! La religion chrétienne, qui ne semble avoir d'objet que la félicité de l'autre vie, fait encore notre bonheur dans celle-ci », M. DE MONTESQUIEU, *De l'esprit des loix*, Livre *XXIV*, chapitre III.

(15) Lásd (8) jegyzetet. U. o. 25 old.

ma pedig a hatalmat és az erőt, mit ad a kereszténység? A kérdésre Szent Péter röviden válaszolva, de a lényegre tapintva a szeretetet jelöli meg a kereszténység hozományának. Mindez együttesen jelenti Európát, azaz Hellas és a pogány Róma maradandó értékeiből, valamint Krisztus tanításából a kereszténység ölén felnőtt nyugati kultúrát. A különböző népeket a szellem felsőbbségének a tudata, a békét teremtő rend és az a szeretet fűzte egybe, amely a közösségi élet célját az emberszolgálatban látja.

Ezért nem elégséges az európaiság magyarázatára Lukács Györgynek a marxista séma szerinti szociológiai analízise, sem F. Flora esztétikai klasszicizmusa, sem J. Benda, de Salis és S. Spender általánosságban mozgó megállapításai, amelyek a « *l'esprit européen* » mibenlétét kereső 1946 *őszi genfi konferenciát* nem vezették kellő eredményre (16). Aki ugyanis az európai szellemet meg akarja találni, annak nem szabad azt eretnek ideológiák kaptafájára húzni, mert az európai szellem sem nem liberalizmus, sem nem szocializmus. De nem is kizárólag az ókori értékeket foglalja magába, mert ezek egyedül nem alkotják az európai szellemiséget. De nem is kizárólag a kereszténységet jelenti, mert a kereszténység egyetemes és önmagában nem jelent európaiságot. Európa az

(16) *L'esprit européen.* Textes des conférences et des entretiens organisés par les Rencontres Internationales de Genève. Ed. de la Baconnière, Neufchâtel.

ókori örökség és a kereszténység termékeny, egyedülálló szintézise. Ezen a nézeten van *Thomas Mann* is, aki a Coopération Intellectuelle 1936 június 9-iki budapesti ülésén így tett hitet Európa mellett: «A nyugati műveltség alappillérei mindig a kereszténység és a Földközi-tenger partvidékein kifejlődött antik kultúra voltak és maradnak. Minden nép, amely ezen alappillérek bármelyikét feladná és megtagadná — mert nem lehet megtagadni az egyiket anélkül, hogy ezáltal a másik is veszendőbe ne menne — az európai népek szellemi és erkölcsi közösségéből kizárná magát. Ezt a meggyőződésemet, Hölgyeim és Uraim, mint német ember német nyelven nyilvánítom ki. Tagjaink névsorában nevem mellett ott áll a szó: Allemagne, Deutschland. Ez pedig kétségkívül azt a Németországot jelenti, amely maga is e hit alapján áll és amellett kitart, és amelynek nevében ért az a megtiszteltetés, hogy itt szót emelhetek» (17).

Mindebből pedig önkéntelenül következik, hogy Európa ott van, ahol ez az örökség élő valóság, ahol a kereszténység, a nyugati kultúra szülőanyja, ma is elevenen ható erő. Ebben az értelemben igaz, hogy pl. a Melbourne-i vagy Toronto-i ember közelebb van a londonihoz és münchenihez, mint az ausztráliai őserdő vadonjából való honfitár-

---

(17) THOMAS MANN, *Európa és a humanizmus.* Elmondotta a Coopération Intellectuelle 1936 június 9-i budapesti ülésén. Lásd: Apollo, Budapest, II, évf. 1936, 177-179 old.

sához vagy mint a labradori eszkimóhoz. A délafrikai bur közelebb áll a hollandhoz, mint a közeli zulukhoz

EURÓPA SZÜLETÉSE ÉS FORMÁLÓI

Fridericus Heer « Aufgang Europas » (Zürich 1949) és «Die Tragödie des heiligen Reiches » (Stuttgart 1952) c. művében Európa születését a XI-XII századokra teszi, amikor a nagykároly-ottóféle Sacrum Imperium meggyengülése következtében és ellenében a nemzeti államok kialakulása megkezdődhetett.

Megállapításai nyomán a szakkörökben széleskörű vita keletkezett. Mi a sok közül csak *L. Spätling O. F. M.* professzorra utalunk, aki 1952 október 26-án az Antonianum pápai egyetem évmegnyitó előadását « De exortu Europae » címen Heer bírálatának szenteli.

A ferences történész elismeri Heer céhbeli kiválóságát, összegező képességét és stílusa mesteri voltát, megállapításait azonban nem fogadja el. Anakronizmusnak és a tények meghamisításának bélyegzi a szerző azon törekvését, amellyel a Sacrum Imperium-ot, különlegesen pedig Nagy Károly birodalmát a modern értelemben vett totális állam előfutárának igyekszik feltüntetni. Nem szándékunk Spätling érveléseit részletesen ismertetni, mert ez elvezetne bennünket közvetlen tárgyunktól. Végső megállapítása azonban érdekel bennünket. Ez pedig az, amelyet sok más szaktudós is vall, hogy a

Regnum és a Secerdotium összefogása komoly kísérletet jelentett a szentágostoni Civitas Dei-nek megvalósítására.

Szent Ágoston, akit Chr. Dawson « The making of Europe » c. már sokszor idézett művében a keresztény Európa egyik szellemi atyjának nevez (18), a Szent Pálnál megtalálható Titokzatos Test tanát (19) tette közösségi eszméjének alapjává. Az emberiséget nem darabokra szabdaltan szemléli, hanem egyetlen közösségnek, a hívők Egy Testének, Civitas Dei-nek. A. *von Verdross* mutat rá (20), hogy az egyetemes államtársadalom eszméje legelőször Szent Ágostonnál található meg. A népeknek közös értékén, közös hivatásán és egyetemes javán alapuló szolidaritását vallja (21). Ez az egyetemesség a világi és lelki hatalomnak, a császárságnak és

---

(18) BABITS MIHÁLY ugyanezt vallja Vallomásaival kapcsolatban: « Ágoston a keresztény szellem megformulázója: egyik kútfeje a folyamnak, mely civilizációnk folyama lett... » Ezüstkor, 89 old. « Ágoston ».

(19) E. MERSCH S. J., *Le corps mystique du Christ*. Étude de théologie historique Louvain, 1936. vol. I. - MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *A « Krisztus Misztikus Teste » közösségi jelentősége*. Belgiumi Magyar Közlöny, 1953 szeptember, 1. old.

(20) ALFRED VON VERDROSS, *Vierhundert Jahre Völkerrechtswissenschaft*. Stimmen der Zeit, (CXXV), 1933, 36-41 old. - MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *Két világ küzdelme, Szent Ágoston születése 1600-ik évfordulójára*. Belgiumi Magyar Közlöny, 1954 augusztus, 6. old.

(21) J. KOSTERS, *Le droit des gens chez St. Augustin*. Revue de droit international. 60e année, 1933, pag. 31-61; 282-317; 634-676.

pápaságnak összefogásában és szövetségében, a Respublica Christianaban nyer kifejezést. Európa tulajdonképen nem angolt, németet, franciát, spanyolt, magyart, stb. jelent, mert Európa már akkor megvolt, amikor ezek az országok a mai formájukban nem is léteztek. Európa a keresztény népek egyetemes közössége.
Ennek kialakulása hosszú folyamat műve, amely megkezdődött a népvándorlás korában, amikor a germán népek átveszik a görög-római kultúrát és találkoznak az Egyházzal.

A népvándorlás és az Izlám betörés pusztításában az Egyház mentette meg az emberiség értékeit. A híres alexandriai könyvtárat pl. a mohamedán hódítók felégették azért, mert ami nincs benne a Koránban, az ugyis felesleges és szükségtelen. Ellenben a keresztény egyházatyák olvasták, szerzetesek másolták, megőrízték az antik kultúra értékeit; erről a kultúra-mentő munkáról *F. Guizot*, az V. Pál pápa alapította Glasgov egyetem rektori székfoglalójában a protestáns *T. B. Macaulay*, *J. Huizinga* a « Holnap Árnyékában », *Chr. Dawson* « The making of Europe »-ban elismerőleg nyilatkoznak.

Az Egyház azonban nemcsak megmentette, de továbbadta, terjesztette ezt az örökséget. *Nagy Szent Gergely* pápa, a történelem egyik legnagyobb fordulópontján, a germán népek megtérítésében gondviselésszerűen meglátta a jövendő útját. A britek térítésével a germán világ egyik szeg-

letében megvetette lábát a kereszténység. Innét indultak el Európa misszionáriusai, akik közül az egyik legnagyobb *Szent Bonifác*, a germánok apostola (22). A missziós munka nemcsak a hit terjesztését jelentette, hanem kultúrmunkát is. Nyugat Atyjának, *Szent Benedek*nek fiai nevelték a népeket az elmélyedés szeretetére, a tudás értékelésére, a rend megbecsülésére és a jog tiszteletére. A germán népeknek hitbeli és kulturális egységesítésével teremtették meg a lehetőséget a nagykárolyi imperium megalakításához, az egységes Európa megvalósításához. Mert amikor a népek az Egyház ölén felveszik a kereszténységet és átveszik az antik kultúrörökséget, megjelenik Európa. Ennek az Európának, a népek szellemi-lelki egységének politikai megnyilvánulása és kifejezője Nagy Károly imperiuma. Pipinnek és fiának, Nagy Károlynak királlyá-császárrá való felkenése nemcsak a hatalom keresztény jelentését és tartalmát, azaz az erkölcsi rendnek alávetett szolgáló szerepét fejezte ki, hanem a Pápaság és a Császárság összefogását is, amely a Civitas Dei megvalósítását célozta. Az emberi együttélésnek azt a rendjét, amely szerint az emberiség Egyetlen Test, az istenközösségben és szeretetben élő emberek és népek nagy családja.

Ez a tudat hatja át a Középkort. Ez nyilvánul meg korporativ szervezkedésében (23)

(22) A. MARTINI S. J., *San Bonifacio e la fondazione cristiana dell'Europa.* Rassegna. La Civiltà Cattolica, 16 Aprile 1955, 168-174 old.

(23) M. G. DE LAGARDE, *Individualisme et corporatisme au moyen age.*

és a kereszteshadjárat vállalkozásában (24), hogy mást ne is említsünk. Ennek a szellemnek melegágyai az egyetemek. Az egységes jogképzés különösen szolgálta a Respublica Christiana népeiben az összetartozás tudatát. Őrzői, terjesztői és védelmezői pedig a szerzetesek voltak. Különösen *Szent Bernát* (25) és *Szent Norbert* (26) tettek sokat az európai közösségért. Bejárták Európát. Ehhez nem kellett sem útlevél, sem vizum és elég volt a latin nyelv. Védelmezték Európa lelki-szellemi egységét az eretnekek ellen való fellépéssel. Terjesztették és erősítették frontjait a pogányok térítésével. Segítették fenntartani békéjét a császár és a pápa ellentéteiben jótanáccsal és közbenjárással.

Még csak azt jegyezzük meg, hogy Európa a maga teljes valóságában sohasem létezett, még a Középkorban sem. Amennyire történelmi hamisítás lenne a Középkort sötétnek bélyegezni, éppolyan egyoldalúság volna azt az emberi együttélés tökéletesen keresztény korszakának feltüntetni. Annak

---

(24) C. ERDMANN, *Die Entstehung des Kreuzzugsgedankens, Stuttgart,* 1935. - A FLICHE, *Les origines de l'action de la Papauté en vue de la Croisade.* Revue d'histoire ecclésiastique, XXXIV, 1938, 765 s köv. old.

(25) *Mélanges Saint Bernard.* XXIV Congrès de l'Association Bourguignonne des Sociétés Savantes. Edition Associaton des Amis de Saint Bernard. Dijon.

(26) FR. FRANCOIS PETIT O. PRAEM., *Norbert l'Européen.* Le Courrier de Mondaye. 42, Avril-Juin 1955, 13-17 old.

is megvoltak a hibái, a mysterium iniquitatis akkor is dolgozott. Európa tehát sohasem volt kész adottság, befejezett tény. Hanem mindenkor elérendő cél, megvalósítandó feladat, törekvést jelentő eszme. Európa, helyesen állapítja meg *Ernst Kinder*, inkább « Soll », mint « Haben » (27).

Azoknak tehát, akik Európát megmenteni akarják, nem egyszerű lemásolás a feladatuk, nem egyszerű visszatérés a Középkorba, mert hiszen nem áll rendelkezésükre kész minta. Rendelkezésre állanak azonban az Európát jelentő eszmék, és Európát fenntartó erők, amelyeknek történelemformáló tényezővé való tétele a jelen feladata. Éppen ezért, amikor mi itt az I. részben az Európát jelentő eszméket kerestük és gyűjtöttük egybe, nem csupán a multbanéző érdeklődést elégítettük ki, hanem elengedhetetlen szükséglet volt ez mindnyájunk számára, akik az európai küldetést vállaljuk és az európai feladatot önmagunkra vonatkozóan kötelezőnek ismerjük el.

(27) ERNST KINDER, *Die geistigen Grundlagen Europas*. Carl Sonnenschein-Blätter, Zeitschrift für christliche Soziallehre und Sozialarbeit, 1955, Heft 2, 63. old.

II.

EURÓPA VÁLSÁGA

ELSÜLLYEDT VILÁG

« Geschonden wereld », Elsüllyedt Világ találó címét viseli *J. Huizinga*, a náci börtön szenvedései után az 1944-45-ös éhségtél áldozatául esett jeles holland történetbölcselő posthumus műve. Európa, amelyet itthagyott, valóban a pusztulás, az agonizálás, a spengleri Untergang des Abendlandes szimptómáit mutatta.

Európa csődjét nem kell bizonyítgatnunk. Hiszen mindnyájan érezzük ezt s hogy úgy mondjam, bőrünkön tapasztaljuk. Aki azonban mégis kíváncsi világunk eltévelyedésének gyászos méreteire, olvassa el *E. Reichenberger* « Europa in Trümmern » (A. Pustet 1951) vaskos kötetét, *Wass Albert* « Ember az országút szélén » és « Adjátok vissza hegyeimet » kordiagnosztikai írásait, *Virgil Gheorghiu* « La 25-ième heure » sorsregényét, V.

Kravchenko « I chose freedom » önéletrajzát, *Nyirő József* « Ime az emberek » korrajzát és *Zathureczky Gyula* « Az úton végig kell menni » fogsági emlékezéseit. Mindezekből kitűnik a csődbe jutott Európa siralmas képe. Európa történelme mélypontjához érkezett. Európa csődje, elrablása nem szójáték, hanem letagadhatatlan, tragikus valóság.

Európa összeroppanásának láttán önkéntelenül kél fel bennünk a kérdés: mi ennek a végzetes csődnek az oka? Európát, amely felfedezte és benépesítette az Új Világot, amely a szellem felsőbbségét, a tudományt, a művészetet, a technikát jelentette, amely világhatalmi tényezőnek számított, mi tudta annyira meggyöngíteni, hogy ma — Spaak belga államférfival szólva — csupán a szovjet veszély és az amerikai segítség tartja még valahogyan benne a lelket. Hogy erre választ kaphassunk, keresnünk kell a válság gyökérbaját.

KORUNK DIAGNÓZISA

A történelem diagnosztái közül többen társadalmi, gazdasági, katonai és politikai okokban jelölik meg Európa válságának magyarázatát.

A háborúk anyagi kárai, a háborus pusztítások következtében az iparnak és mezőgazdaságnak jelentős visszaesése, a háborút megelőző különböző ideológiák autarkikus törekvései, a háborút követő érdekszféra elv következtében a javak természetes kicserő-

lédésének meggátolása, az árúforgalom megtörése, a nyersanyagbeszerzés útjainak lezárása, piacok megszűnése és elvesztése, vagyis a gazdasági élet természetes életfolyamatának megbénítása, a népszaporodás rohamos emelkedése, a menekültek eltartása és a felfegyverzésre szükséges anyagiak előteremtése alapjában ingatták meg Európa gazdasági erejét. *Európa gazdaságilag leszegényedett.* Európa, amely eddig mindig csak adott, kéregetővé vált.

Bár Európa megnyerte a háborút, ez mégsem szolgált megerősödésére és biztonságára, mert rövidlátásból és vétkes könnyelműségből Európa szívéig engedték be a « szövetségest », amely ebben a ritka alkalomban évszázados törekvéseinek megvalósulását látta. Ezért igyekszik a pánrusszizmus hegemóniáját biztosítani a rabbá tett országokon és kiterjeszteni Európa többi részére is. «Triumph and Tragedy», *Churchill* memoirja legutolsó kötetének címében bevallja Európa nagy tragédiáját: a béke elvesztését. *Európa területileg megosztott, csonka és nyomorék.*

Az európai katonanemzetek, főleg Németország teljes megsemmisítése és katonai tönkretétele, a többiek kimerültsége és erőtlensége folytán Európa nem tudta létének biztonságát megteremteni. *Európa katonai egyensúlya elveszett, biztonsága megrendült, szinte védtelenné vált.* 1947-1950 közt állandó félelemben élt, mert komolyan lehetett tartani esetleges orosz lerohanástól. Ez a rettegés nem egyszer a bénultság állapotát idézte

elő. Ma már e tekintetben jelentősen javult a helyzet, de a szovjet támadás lehetősége még sincs kizárva, ahogyan az Atlanti Erők vezetői nyilatkozataiból ez kiolvasható.

A gazdaságilag tönkrement, területileg szétdarabolt és katonai erejében meggyengült Európa természetszerűleg veszítette el világot irányító politikai befolyását. *Európa politika-hatalmi tekintélye lehanyatlott.* Ma már az Egyesült Államok, Szovjetoroszország, stb. irányítják döntőleg a világ s benne Európa sorsát. Angliának ugyan van még szava, de inkább a Commonwealth révén, mint európaisága alapján.

Most már feltesszük a kérdést: tényleg a felsoroltakban rejlik Európa válságának igazi oka? Vegyük csak pl. a gazdasági válságot. A történelmi materializmus szerint az emberi élet mindenestül függvénye az anyagi tényezőknek, főleg a gazdasági adottságoknak. Következőleg a gazdasági krizis tényleg magyarázata lenne az élet egyetemes válságának. Természetes, hogy a gazdasági körülmények rányomják bélyegüket a történelem menetére, de mégsem adják annak teljes megokolását. Mi is elfogadjuk, hogy Európa gazdasági leszegényedése egyik oka a jelenlegi tragédiának. Oka, de nem teljes magyarázata, mert más, mélyebb okra utal. A gazdasági válság inkább jele, következménye annak a gyökérbajanak, amely Európa csődjének igazi forrása. A gazdasági élet alakításában ugyanis tagadhatatlanul irányító főszerepet játszik az emberi tehetség, bölcse-

ség, gondolkodás, vagyis az emberi szellem. Ha tehát a gazdasági berendezkedésben zavar áll elő, ez elsősorban az emberi szellemre, mint okra utal. Az élet legmélyebb rugói az ember lelkében vannak. A társadalom élő szervezet. Az egyén magatartása kihat a szociális test egészére. Lelkületét magával viszi a választási harcba éppúgy mint a gyárba, katedrára, parlamentbe és nemzetközi tárgyalásokra. A gazdasági kalkulációba is. Következőleg az egyén felfogásától, állásfoglalásától, szellemétől, azaz világnézetétől függ végeredményben a társadalmi, állami, nemzetközi életberendezkedés. A politikai — gazdasági — és társadalmi élet tehát az ember lelkének szüleménye. Ha ott bajok vannak, annak okát az emberben kell keresni. A világ romlása az egyén bensejében kezdődik.

Elfogadjuk tehát, hogy a gazdasági leszegényedés, a megosztottság, a katonai elgyengültség és a politikai befolyás lehanyatlása hozzájárultak Európa válságához. De mi úgy érezzük, hogy a krizis végső okai mégsem ezek. A gyökérbajt mélyebben kell keresnünk, magában az emberben.

VILÁGVALSÁG-EMBERVALSÁG

Figyeljük csak meg közelebbről, néhány példán, hogy Európa tragédiájáért mennyire a régi, terhelt ember a felelős.

A Népszövetség és az Egyesült Nemzetek Szövetsége alapjában véve keresztény gondolat, mert a népek természetes összetarto-

zásának jogi organizációban való megvalósulása. S mi történt? A genfi kezdeményezés 20 évi működés után a II. világháborúhoz vezetett. A sanfranciscoi vállalkozáshoz fűzött remények pedig szertefoszlottak, vallja meg nyiltan az igazságot A. *Messineo S. J.* (1). Mi mármost ennek az oka? Talán maga az organizáció? Dehogy! Hanem maga az ember, aki széthúzó, önző és gyülölködő lelkületét belevitte ezeknek a szervezeteknek szabályaiba és gyakorlati eljárásába. Ezért nem tudnak életképesek lenni, tehetetlenség és csőd a sorsuk.

Elérkeztünk a technikai fejlődés csodás fordulópontjához: az atomkorszakhoz. Vajon boldogságot hozott? Ellenkezőleg! Az atomhalál réme kisért körülöttünk. Mi ennek az oka? Talán maga az atomenergia vagy a tudomány? Dehogy! Ennek felfedezése a Teremtőtől kapott értelmi talentum nagyságát bizonyítja — vallja *Thomas E. Murray*, az Egyesült Államok Atomenergia Bizottságának a tagja, a Katolikus Sajtószövetség 45-ik összejövetelén Buffaloban — és az isteni parancs: « hajtsátok uralmatok alá a földet » (Gen. 1, 28) teljesítését (2). Ezt a nagyszerű

(1) « Tutte le speranze un tempo concepite siano svanite e cadute nel nulla ». A. MESSINEO S. J., *Il declino delle Nazioni Unite*. Civiltà Cattolica, 1952, 377. old.

(2) « It is undeniable that technological progress comes from God... The harnessing of atomic energy is the high point in man's century-long effort to « subdue » the earth. What we need to remember is that man has reached this high point in virtue of a divine command spoken to him... ».

adományt azonban a minden erkölcsi törvénytől magát függetlenítő ember nem az emberiség boldogítására használja fel, hanem elpusztítására, önmaga önös céljainak szolgálatába állítja.

A magántulajdon önmagában nem rossz, mint ahogyan a szocializmus hirdeti. Hiszen mind az egyénnek, mind pedig az államnak a természetjog alapján van birtoklási joga. S mégis mennyi baj származik belőle. Ez azonban csak felületes megállapítás, mert nem a magántulajdon az oka a föld nagy részén pusztító éhinségnek, a dúsgazdag és koldus nemzetek kirívó ellentétének és a tisztességes emberi megélhetéshez szükséges földi javak átlaga közötti nagyméretű különbségnek, vagyis a szociális igazságtalanságnak, hanem az önérdeket és önhasznot kereső ember, aki a magántulajdon és az állami vagyon egyetemes szociális kötelezettségéről és a nemzetközi igazságosság előírásairól semmit sem akar tudni.

Nem az államformákban van a hiba. A királyság és a köztársaság mint államforma önmagában egyformán jó, mert mindkettőben lehetséges az ember tökéletesedése, evilági és földöntúli céljának munkálása. Hiba az erkölcstelen emberben van, aki az államformát nem tudja megtölteni tartalommal, aki még a demokráciát is kijátssza és lesüllyeszti, ahogy korunkban történik, amelyről *Jacques*

Maritain, Winfried Martini és John H. Hallowell (3) joggal panaszkodnak.

Nem a hatalom a rossz, amely minden közösségi élettel adva van. Hanem az ember, aki azzal visszaélve a közjó munkálása helyett önös céljaira kisajátítja és azokat, akiket azzal boldogítania kellene, szolgáivá alacsonyítja. « A hatalomtól szenvedett elnyomatásában ütközik ki legfájdalmasabban az ember bűnbeesettségének tragédiája»- mutat rá az emberválság-világválság mély összefüggésére *Péterffy Gedeon* kítűnő tanulmányában (4).

Mindebből világos, hogy jelenünk válságának okát magában az emberben kell keresnünk. A régi ember politikai-gazdaságitársadalmi-kultúrális berendezkedése terhelt lelkének szüleménye, következőleg önmagában hordozza sikertelenségét és csődjét. *H. Fisher* The Passing of the European Age-ról beszél, amelynek végső és igazi oka az emberi szellem eltévelyedése. Helyesen állapítja meg Európa diagnózisát *Salazar Oliveira* portugál kormányfő a II. világháború elején, 1939 okt. 9-én a nemzetgyűlés rendkívüli ülésén: « Európa nagy válsága az,

---

(3) JACQUES MARITAIN, *Christianisme ou Démocratie* - WINFRIED MARTINI, *Das Ende aller Sicherheit.* Eine Kritik des Westens. Stuttgart, 1954. - JOHN H. HALLOWELL, *The moral foundations of Democracy.* University of Chicago Press, 1954.

(4) PÉTERFFY GEDEON, *A hatalom megkeresztelése.* Katolikus Szemle, Róma, 1951, 1 szám, 9 old.

hogy nem tudja határai közt megőrízni a békét. Ennek a bajnak oka pedig nem népességének sűrűségében, földjének vagy ásványi kincseinek kimerültségében és szűkösségében rejlik, hanem a szellem betegségében... Az európai válság a szellem válsága » (5).

Hogy ez miben áll, meg kell ismernünk az emberi szellem eltévelyedésének az útját.

A KERESZTÉNY VILÁGREND MEGTAGADÁSA

Az emberi szellem eltévelyedése nem tegnap kezdődött. « Manapság a föld népei azt bűnhődik, amiben gondolkodóik és tanítóik tévedtek » állapítja meg XII. Piusz pápa 1943 március 1-én Ciano olasz vatikáni követ fogadásakor. Európa válsága a tömegek lázadásával kezdődött, de azt valójában az írástudók árulása készítette elő.

Az európai kultúra válságát *Chr. Dawson* « The judgement of the nations » c. művében a hitújításban jelöli meg (6). Ezt azonban

(5) Katolikus Szemle, Budapest, 1939 december, 670-671 old.

(6) Távol áll tőlünk — ezt szinte fölösleges is mondani — hogy a korunk válságát velünk együtt szenvedő és a kiutat őszintén kereső protestáns testvéreinket megbántsuk. Mi osztjuk a L'Osservatore Romano 1955 szeptember 25-i száma *La Pace di Augusta* című vezércikkének állásfoglalását, amely az augsburgi vallásbéke 400-ik évfordulóján ezeket írja: « A felelősség nem a mai nemzedéket terheli, legyen az akár katolikus, akár protestáns. Egyik éppúgy mint a másik, miként minden nemzedék a XVI. századtól kezdve, beleszületett az igaz vagy hamis vallásba és hordozták a szakadást mint valami keserű örökséget. A felelősség azoké,

nem úgy kell érteni, mintha benne hirtelen és egy csapásra állt volna elő a válság, hanem a százados bomlási folyamatnak tragikus eredménye jelentkezik benne (7).

A hitújítás véglegesen megbontotta Európa lelki egységét és a benne érvényrejutó individualizmus és subjektivizmus továbbhatásával a keresztény világrend alapjait kezdte ki. Ezért nevezi XII. Piusz pápa többek között 1955 július 28-án, a lechmezei csata 1000 éves évfordulóján Augsburg püspökéhez írt levelében, Németország és Európa vallási megosztását a keresztény Nyugat és az európai kultúra legnagyobb csapásának.

Az ember megúnva a gyámságot — a Teremtőtől megszabott élet s világrendnek a középkorban hittel vállalt kötelékét — nagykorúsította önmagát és önkezébe vette sorsát. Az embertestvériség igazi alapját, a közös Atyában való hitegységet megbontó *reformáció* (8), az összetartozást valamint az egymásért való felelősséget megtagadó és

akik ahhoz a korszakhoz tartoztak ». S joggal hozzátehetjük: és azoké is, akik nem igyekeznek azt jóvátenni.

(7) NEWMAN BIBOROS, *The Idea of a University* c. munkájában a 13. századot a titkos hitetlenség századának nevezi. Az individualizmus és liberalizmus gyökere a 14-15. század nominalizmusában keresendő.

(8) « ... de christelijke eenheidsgedachte... het bindend element kunnen vormen voor een nieuwe statengemeenschap... een grondslag kunnen bieden voor een boven-statelijke ordening... de Reformatie heeft deze mogelijkheid vernietigd » L. J. C. BEAUFORT, *Van anarchie naar rechtsgemeenschap*, Nijmegen, 1948, 4. old.

ellentétet szító *egoizmus*, *sovinizmus*, szélsőséges *nacionalizmus*, *imperializmus*, az egyetemes értékhierarchia termékeny szintézisének és harmónikus rendjének egyensúlyát kikezdő, annak összetevőit szétválasztó, ellentétbe állító, a megfogható és megtapasztalható, azaz evilági vonatkozásait egyoldalúan kihangsúlyozó és kiművelő *humanista divorcizmus*; különösen a hitet és az észt ellenségként szembeállító, a kinyilatkoztatás nagyobb horizontot és biztos eligazodást nyújtó segítségét elutasító, az ész mindenhatóságára esküvő *racionalizmus*, a filozófiát a teologiától és metafizikától elkülönítő *agnosztícizmus*, a bölcseletet a szaktudományoktól elválasztó *empirizmus*, az eredményeiben elbizakodott *scientizmus*, fejlődésével csodálatot keltő, de az embert az anyag függvényévé és szolgájává tevő, aggódást, félelmet és bizonytalanságot szülő *technicizmus*; az erkölcstől elszakadt és teljesen az érdeknek, haszonnak valamint az erőnek alárendelt, a nemzetközi életet a hatalompolitika érdekeinek kiszolgáltató *macchiavellizmus* (9); a természetjogtól elszakadt, az államot legfőbb jogforrássá és megfellebbezhetetlen tekintéllyé tevő, államistenítésbe torkolló *jogpozitivizmus* (10); Istent a történelemből kiuta-

(9) G. A. BORGHESE, *Political creeds and Machiavellian heresy* - JACQUES MARITAIN, *La fine del Machiavellismo*, Quaderni di Roma, I. 1947, 22. old: « La responsabilità storica di Machiavelli e di aver accettato, riconosciuto e adattato come regola il fatto dell'immoralità politica... ».

(10). « The theory of State-sovereignty, which

sító, annak menetét és fejlődését öntörvényszerűséggel magyarázó *immanens historizmus*, gazdasági és társadalmi erőkre alapozó *történelmi materializmus*; a világegyetemből az alkotó és fenntartó Teremtőt kizáró *determinista mechanizmus* és *evolucionizmus*; a kötetlenséget és korlátlan szabadságot élvező emberideált képviselő *liberalizmus*, gazdasági formájában a *kapitalizmus* — amelynek a reformációval való szellemi kapcsolatára Max Weber, A. Fanfani, R. H. Tawney és Canon Demant mutatnak rá (11) — politikai vonatkozásában pedig a *népszuverénitás*; az ember társas természetében gyökerező emberi együttélést érdekszövetkezetre alapozó rousseaui *kontraktualizmus*, a különböző közösségek egymásrarendeltsége és a kiegészítődés elvére felépülő tár-

---

has proved the greatest obstacle of all to the development of international order». - GEORG N. KEETON and GEORG SCHWARZENBERGER, *Making International Law Work*, London, 1946, 135 old. - «Sovereignty, in its meaning of an absolute, uncontrolled state-will, ultimately free to the final arbitrament of war, is the quicksand on which the foundation of traditional international law are built» PHILIP C. JESSUP, *A Modern law of Nations*, New York, 1949, 40 old.

(11) MAX WEBER, *Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalizmus*. Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, 1904-1905. - A. FANFANI, *Cattolicesimo e Protestantesimo nella formazione storica del capitalismo*, Milano, 1942. - R. H. TAWNEY, *Religion and the rise of capitalism*, London, 1926. - CANON DEMANT, *Religion and the Decline of Capitalism*, New York, 1952.

sadalmi rend helyett a közösségeket jogaiktól megfosztó, őket az állam és a párt érdekeinek alávető *abszolutizmus, totalizmus* és *szocializmus* (12); az ember istenképiségét és hasonlatosságát megtagadó *biologizmus*, — Haeckelnél az anthropologia már a zoologia egy része — *freudizmus, rasszizmus* és az embert egyszerű eszközzé degradáló *kollektivizmus*; a materialista-ateista hitvallássá lett és így a kereszténység, valamint ennek az ölén felnőtt nyugati kultúra legnagyobb ellenségévé váló *bolsevizmus*; Istent szabadságoló és szolgálatát megköszönő *Comte*, Istent holtnak nyilvánító *Nietzsche* és a Teremtőnek a létét is tagadó *Sartre*; az egyetlen-egész embert szétdaraboló, a « homo economicus »-t, « homo politicus »-t és a « homo scientificus »-t a « homo religiosus »-tól elkülönítő *etikai dualizmus* ennek az önállósulási folyamatnak az állomásai.

A « Jenseitsorientierung »-ból a teljes « Diesseitsorientierung »-ba való áttérés — állapítja meg *Hans Pfeil* (13) — ennek a folyamatnak a lényege. Eredményét pedig magyarul evilágiságnak nevezhetnők, összefoglaló tudományos néven pedig *laicizmusnak*. Ez korunk legnagyobb eretneksége. Benne teljesül az « Isten igája » alól magát felszabadító ember vágya: az evilággal

(12) M. BENDISCIOLI, *La riforma protestante*, Roma Universale Studium, 1953.

(13) HANS PFEIL, *Individualismus und Liberalismus: ihr Einbruch in die Frömmigkeit*, Die Neue Ordnung, Heft 5, 1955, 278. old.

teljesen beérő, önerejével elbizakodottan megelégedett, vagyis Istentől elszakadt és Neki ellenszegülő, a létvalóság talaját és a biztos eligazodást elveszített materialista-ateista humanizmus embere, a XX. századi tékozló fiú.

Mindaz pedig, ami nemzedékünk életében következett be: pusztító háborúk, Dachau, Auschwitz, Mauthausen, Katyn, Szibéria, a népek rabszolgasága, a genocidium, Teheran-Yalta népek eladása, Potsdam 20 milliónál több üldözöttje, hontalanság és világgábújdosás az embernek Istentől való aposztáziájának szükségszerű következménye, az emberiség ellaicizálódásának és szekularizációjának szükségszerű eredménye. Mert a léte Értelmétől és Gyökerétől elszakadt, kereszténytelen-hitetlen-istentelen-embertelen ember magáramaradt, hontalan, a teremtés legszerencsétlenebb árvája, kiszolgáltatottja és könnyű prédája minden mitosznak, önkénynek és erőszaknak.

Igy értünk el századok után az öncélú ember tragédiájához: egyéniségében kiüresítve, közösségi viszonyaiban szétszaggatva. Századok árulása után így érik be napjainkban a szekularizálódásnak keserű gyümölcse. Az ember — Schütz professzorral szólva — Laokoon lett, akit a sajátmaga nevelt kultuszának kigyói fontak be. Mert a « los von Rom » a « los von Christus »-on át a « los von Gott »-hoz és innét szükségszerűen és kikerülhetetlenül a « los von Mensch »-hez vezetett.

Tehát a keresztény világrend megtagadása végeredményben Európa tragédiája. Beteg a lélek, az emberi szellem (14), a technika elkápráztató haladása ellenére ezért beszélnek legjobbjaink léleknélküli (15), agonizáló világról (16) Európa problémája tehát tulajdonképen nem is annyira gazdasági-katonai és politikai, mint inkább szellemi. Ez ma már általánosan elismert igazság (17). Európa

---

(14) PIETER VAN DER MEER DE WALCHEREN, *God's uur*, Amsterdam, 1950.

(15) D. ROPS, *Le monde sans âme*, Paris, 1946. - Helyesen állapítja meg a kordiagnózist BARANKOVICS ISTVÁN: « A modern válság egyik mélyebb oka épen az, hogy az emberiség technikai és erkölcsi haladása diszparitást mutat: gépeivel az egekben jár, de erkölcsei barbarizálódtak » Lásd: *Az egységtörekvések és Magyarország*, Új Magyar Út, 1951 agusztus, 7. old.

(16) PETER WUST, *Die Krisis des abendländischen Menschentums*, Tyrolia, 1927.

(17) HANS ZBINDEN, *Die Moralkrise des Abendlandes*. Ethische Grundfragen Europäischer Zukunft, Bern, 1940. A Bevezetésben rámutat korunk bajára: « Eines der Grundprobleme, welches das heutige europäische Geschehen vor allem aufwirft, ist das der Moralkrise und ihres Überwindung». - « The loss of the ethical basis of political and international life is the main cause of the disintegration of Western Culture... » CHRISTOPHER DAWSON, *The religious origins of European Disunity*, The Dublin Review, October 1940. 158-159 old. - « Perhaps the most obvious roots of modern disorder are to be found in the failure of a highly apotheosized materialism to satisfy the human Spirit. For more than a century the Western world has been obsessed with an expectation that its problems can be solved by economic processes, an expectation that has filled our horizon to the exclusion of the spiritual

veszedelme nem is annyira az ellenséges szovjet diviziókban rejlik, hanem önmaga elárulásában.

AZ EURÓPAIAK ÁRULÁSA

I. Európa szétesésééért tehát tulajdonképen maguk az európaiak felelősek, mert megtagadták azokat az eszméket, amelyek Európát jelentik.

A szellem felsőbbsége helyett a durva anyagimádat lett úrrá. A materializmus aláásta kultúránk alapjait és ez a felelős, hogy

---

potencies involved in human life. Enough food, enough leisure, enough work appear to many sufficient to create an earthly paradise... We are now in the process of realizing what our scientific knowledge may accomplish if unattended by a sense of moral responsibility, in a time when scientific advance has outstripped spiritual progress... The exterior chaos is but the replica of an inner spiritual anarchy » RALPH TYLER FLEWELLING, *Conflict and conciliation of cultures*, College of the Pacific Press, 1951, 1-2-3 és 5 old. - MÁRTON ÁRON 1947 január 1-én a gyulafehérvári székesegyházban elmondott beszédében korunk lelki válságában jelöli meg világunk tragédiáját s benne mindnyájan felelősek vagyunk, mert Sámson módjára botorul magunkra döntöttük saját házunkat. Lásd SZALAY JEROMOS, *Márton Áron erdélyi püspök*, Paris, 1953, 159-163 old. - DANIEL-ROPS szerint az Európa-ellenes elemek lényege az infedeltà, az európaiaknak hitbeli hűtlensége, Lásd HUMANITAS, Rivista mensile di cultura, Morcelliana, Anno V, 1950, N. 8-9, 823-824 old. - A kinyilatkoztatás és a kultúra szétválásában látja az 1954-es firenzei « III. Convegno per la pace e la civiltà cristiana » korunk bajának igazi okát. - Korunk feszültségét nem lehet egyszerüen

a keresztény Európa pogány világhoz hasonlít, állapítja meg a valóságot a holland Püpsöki Kar 1954-es Mandementje (18).

A békés rend káosszá változott, mert az emberi együttélés rendező elvét, a keresztény univerzalizmust felrúgta az önérdeket hajhászó önzés, az emberiség családját Vas- és Bambuszfüggönnyel egymással farkasszemet néző blokkokra szétszaggató, Nyugat-Keletre megosztó elkülönülés.

---

gazdasági-társadalmi vetélkedés problémájává egyszerűsíteni, sem Amerika-Oroszország ellentétévé zsugorítani, sem földrajzi mértékkel Nyugat-Kelet viszályának minősíteni. Manapság ugyanis a lényeg: az emberi együttélés forog kockán. Kettészakadt világunk Szent Ignác «két tábort» látó apokaliptikus víziójának tragikus valósága. A hit és hitetlenség küzdelme végeredményben, amely Goethe szerint a történelem tulajdonképeni drámája. Erről a kérdésről írtam *Sorsdöntő állásfoglalás* címen az Élet, Róma, 1952. agusztus 10-25-i száma 2. oldalán. - Midőn épen e sorokat írjuk, jelenik meg a «*Declaration of Washington*». Bevezetése szokatlan hitvallás egy politikai nyilatkozatban, de annál erőteljesebben mutat rá korunk igazi próblémájára: «We are conscious that in this year of 1956, there still rages the age-old struggle between those who believe that man has his origin and his destiny in God and those who treat man as if he were designed merely to serve a state machine...».

(18) «Het naturalisme en het materialisme ondermijnen de grondslagen onzer oude christelijk beschaving en zij dragen er de schuld van, dat ons christelijk Europa steeds meer het karakter krijgt van een heidense wereld» Az 1954 május 1-én kiadott *Bisschoppelijk Mandement* De katholiek in het openbare leven van deze tijd címen tárgyalja a katolikus embernek korunk közéletében való hivatását és szerepét, valamint felelősségét.

Az egységesítő szeretetet és az egymásért való felelősségtudatot felváltotta a « vajon őrzője vagyok-e öcsémnek » pogány közöny és gyűlölködés, a kaini testvérgyilkosság. Ezért is nevezte XV. Benedek pápa az I. világháborút Európa szégyenének és öngyilkosságának.

Az emberi személy megbecsülése és védelme helyett annak példátlan megcsúfolása történik. Vér-faj-osztály nevében, vagyis máról-holnapra változó ideológiák és mitoszok nevében az ember erőszakkal meggyalázza embertársát, s benne tulajdonképen önmagát.

Európa valóban hűtlen lett azokhoz az eszmékhez, amelyek a nyugati kultúrát jelentik. Elárulta elsősorban a kereszténységet, Európa szülőanyját és nevelőjét. « Európa válságának legmélyebb tünete az, hogy az a közös szellem, amely Ázsiának ebből az északnyugati nyulványából közös lelket és sorsot hordozó Európát alkotott, az veszett el » — állapítja meg helysen *Péterffy Gedeon* (19). *Wass Albert* is őszintén kimondja az igazságot: « Aki erre a mi világunkra azt mondja, hogy keresztény, az nem tudja, hogy mi a kereszténység » (20). Európa szétesése logikus következménye ennek a világnézeti árulásnak.

---

(19) PÉTERFFY GEDEON, *Az örök Róma és az új Európa*, Magyar Kultúra, 1941. április 5, 107. old.

(20) WASS ALBERT, *Ember az országút szélén*, München, 1950, 79. old.

II. Az europaiak vétkeztek továbbá hivatásuk elárulásával is Európa eltékozolta azokat az erőket, amelyen nevelkedett s amelyet a többi világrésznek közvetítenie kellett volna. Tizenöt évszázadon át a világot jóformán Európa jelentette. Ez lett kiszemelve a « megváltás társává », ahogyan az I. részben erre már rámutattunk. Tagadhatatlan, hogy a fehér ember sokat tett az Új Világ érdekében, de hűtlenné válva a kereszténységhez sok talmi kincset is cipelt magával világfelfedező útjain. A Die Katholische Mission főszerkesztője azért írta lapja egyik 1953-i számában, hogy Xavéri Szent Ferenc óta Európából a színes népek felé több hitetlenség áradt mint istenhit. Ez az elmarasztaló nyilatkozat rámutat Európa kiválasztása és hivatása elárulására és annak szomorú következményeire.

III. A kereszténységtől elpártolt, a hivatását s ezzel önmagát eláruló Európa azonban külsőleg sok mindent megőrzött a kereszténységből. Igy keletkezett egy látszat-torzkereszténység, ami természetszerűleg nem vonzott, sőt taszított és kiábrándított. Ghandit, a « Kereszt rokonát » nem is igézi meg az európai vallásosság. Chung Pa kóreai író « A csendes reggel országában » c. önéletrajzában elmarasztaló ítélettel illeti az eszméit megtagadó Európát. S mit látott Kelet eldurvított katonája? Európa látszatkereszténységével és álvallásosságával rossz példát mutat és rossz színben mutatja be a kereszténységet annak a világnak, amelynek valamikor

gondját viselte, s a kiüresített kereszténységgel nem tudja feléjük a vallást a mai válság megoldására képes erejében felmutatni. Sőt bennük azt a hitet kelti, hogy a fehér ember politikai uralmával együtt a kereszténység is lehanyatlott.

IV. Az európaiak árulása teljessé és végzetessé válik abban, hogy évszázadokon át érlelődő tévtanaival medret ásott a világ körül örvénylő kommunizmusnak. *Fulton J. Sheen* « Communism and the conscience of the West » c. művében ezt Nyugat arcába olvassa. Lenin önmaga vallja be, hogy a marxi tan törvényes és legjobb utódja annak, amit az emberiség a mult században a német bölcseletben, az angol gazdasági politikában és a francia szocializmusban alkotott. A kommunizmus filozófiájának eme nyugati forrásait *Fr. Grégoire* (21) elemzi nagy szaktudással. A kommunizmus tehát tulajdonképen Nyugat szüleménye. Szovjetoroszország azután világhódító tényezővé tette, amelynek kialakulását G. A. *Wetter* és *I. M. Bochenszki* (22) dolgozták fel. Ezért joggal mondja a már említett « 25-ième heur »-ben Traján sorsüldözött felesége: « Oroszország eszméit Nyugattól kölcsönözte és azokat egyszerűen gyakorlatban megvalósította. Az embert semmivé degradálta, ahogyan azt Nyugattól

(21) FR. GRÉGOIRE, *Aux Sources de la Pensée de Marx: Hegel, Feuerbach.* Louvain, 1947.

(22) G. A. WETTER, *Il materialismo dialettico sovietico,* Roma, 1948. - I. M. BOCHENSKI, *Der Sowjetrussische dialektische Materialismus,* Bern, 1950.

tanulta. Oroszország Nyugatot utánozza, ahogy csak egy barbár és egy vad erre képes ».

A LAICIZÁLT EURÓPA A BOLSEVIZMUS EREJE

Nem csoda, ha ellentétes erők ügyesen kihasználták a maguk javára ezt a példátlan önárulást és elerőtlenedést. A bolsevizmus erejét az európaiak öntudatának megfogyatkozásából kölcsönzi.

Hiába fogalmazta meg örökértékűen a felfedezésekkel összefüggő nagy hódítások korában a spanyol domonkos Vitoria a keresztény hit- és erkölcstan szabályait a nemzetek viszonyaira, hiába a pápák ezirányú tanításai, a gyarmatpolitika igen sokszor a fehér ember abszolút felsőbbrendűségére épült és a színesek lebecsülésére. A gyarmatosítás legtöbbször csak kizsákmányolást jelentett, nem pedig a bennszülöttek nevelését és felemelését. Kinek a számlájára irandó, ha a gyarmatvilág sokáig elnyomatásban élő népeinek szabadságvágyát az élelmes szovjet propaganda a saját érdekeinek vitorlájába igyekszik befogni?

A szociális kérdést sem sikerült megoldani sem állami, sem nemzetközi viszonylatban. Hiába a pápák iránymutatásai, a keresztény szocializmus törekvései. A « beati possidentes » ostoba, rövidlátó, emberi s nemzetközi szolidaritást megtagadó merevségén megtört minden józan reform. Csoda, ha rendszerek a megváltást vágyó proletá-

rok elkeseredését világhódító ábrandjaiknak igyekszenek kihasználni?

Csoda, ha a szovjet-bolsevizmus Teheran-Yalta kisajátított jogán odáig jutott előre Európa testén, ahol Nyugat többi között már Trianonban és Saint Germainban a nemzetközi igazságosság és szeretet megcsúfolásával elárulta önmagát?

De nem szükséges tovább folytatnunk. « A kommunizmus növekedett, mivel mi keresztények csődöt mondtunk » — állapítja meg a tragikus valóságot *Habsburg-Lotharingiai Ottó*. « Nem azért kell félnünk a kommunizmustól, mert erős, hanem mert mi vagyunk gyengék » — veti a nyugatiak szemére *Fulton J. Sheen* newyorki segédpüspök. *Marga Klompé* az Európa Tanács 1953 szeptemberi gyűlésén szintén így nyilatkozott (23).

A KERESZTÉNYSÉG ÖRÖKIFJÚSÁGA

Mindezek után erélyesen rá kell mutatnunk és hangsúlyoznunk kell, hogy az európai kultúra válsága nem a kereszténység válsága. Vannak ugyanis, akik azt hiszik, hogy a kereszténység ereje megtört. Vannak, akik úgy látják, hogy nem tudja megoldani a ma és jövő problémáját, elvesztette életformáló erejét, csődbe jutott. Ennek a gondolkodásnak forrása főleg az a hibás gondolat, hogy a kereszténységet azonosítják a nyugati kultúra alkotásaival. És ezek válságbajutásá-

(23) « De communisten hebben hun kans omdat het christelijk Europa grote vergissingen gemaakt heeft... Wij zijn tekort gekomen... ».

ból a kereszténység elgyengülésére következtetnek. *Ugo Spirito* is 1953-ban megjelent « La vita come Amore, il tramonto della civiltà cristiana » c. művében így gondolkodik.

A vádra maga *XII Piusz pápa* adja meg a választ 1941 karácsonyi rádiószózatában: « A kereszténység nem mondott csődöt. Ellenben az emberek faragtak maguknak bálványt, amely nem üdvözít, amely nem tudja megfékezni a test kívánságainak szenvedélyeit, sem az arany-ezüst kapzsiságát, sem az élet kevélységét. Új vallást gyártottak maguknak lélek nélkül, lelket vallás nélkül, kereszténységet Krisztus szelleme nélkül s ráfogják a kereszténységre, hogy csődöt mondott ».

A vád tehát visszahull a vádlóra: a keresztények árulása, a vallás meghamisítása, kiüresítése és a tetterős keresztény lelkület megfogyatkozása az oka, hogy a kereszténység kiszorul a világ ügyeiből és nem érvényesül az emberélet minden forumán. Nem az eszme a hibás, hanem az emberek, akiknek ezt diadalmasan hordozniok kelleme és életté váltani.

Tehát a hosszú századokon át tartó szekularizáló folyamat eredményeként a nyugati kultúra elvesztette keresztény jellegét, sőt sokban azzal ellenségessé lett. Ennek a bekövetkezett csődnek oka nem a kereszténység elerőtlenedése, hanem a kereszténységtől való elpártolás és ellene való lázadás. *XII Piusz pápa* állapítja meg ezt 1942 karácsonyi szózatában: « Amit világosan látott a mélyen hívő lélek, aki mások esztelensége miatt szen-

vedett, azt most teljes világosságban tárja elénk a mai világbomlás félelmetes sorsfordulatának robaja. Az utolsó ítélet döbbenetes fenségével zúgja még a lagymatagok, a közönyösek és meggondolatlanok fülébe is azt a régi igazságot, amely tragikus módon mindig új formában jelentkezik és századokról-századokra, nemzedékről-nemzedékre szól a próféta ajkáról: « Mindazok, akik Téged elhagynak, megszégyenülnek és akik Tőled eltávoznak, a porba iratnak, mert elhagyták az élő vizek forrását, az Urat ». 1948-ban pedig így mondja a II. világháborúban semmit sem tanuló tétovázó emberiség szemébe: « Vegye tudomásul most már mindenki, hogy az elmult években elszenvedett gyötrelmek és veszteségek azért szakadtak reánk, mert Jézus Krisztus vallása nem uralkodott sem az egyének, sem a családok, sem a társadalom életében úgy, mint kellett volna ».

Továbbá utalnunk kell arra, amit már az I. részben a kereszténység és Európa viszonyáról megállapítottunk. A kereszténység nem pusztán történelmi jelenség, épen ezért nem mérhető le annak mértékeivel. Lényegében kinyilatkoztatott, természetfeletti vallás: igazság és élet. Felülemelkedik a történelem adottságai: tér, idő és események fölé. Következőleg a kereszténység nem azonosítható különböző történelmi helyzet politikai-gazdasági-kultúrális-társadalmi berendezkedésével és annak sorsával.

A kereszténység nem azonosítható sem Nyugattal, sem Kelettel. Mert a keresztény-

ség nem frakcióké, hanem egyetemesen mindenkié. « In Christ there is no East and West » hirdette helyesen az 1954-es evanstoni ekumenikus kongresszus. A Newsweek c. hetilap is elismeri ezt a Pápa 1955-ös karácsonyi rádiószózatáról közölt ismertetésben (24).

Mindebből pedig következik, hogy az európai kultúra hanyatlása nem jelenti egyúttal a kereszténység hanyatlását is. Mint minden kultúra, a nyugati kultúra is önmagában esendő, egyáltalán nem halhatatlan. Létének éltető elve, a kereszténység megtagadása miatt el is pusztulhat, de nem a kereszténység, amely elpusztíthatatlan és örökifjú (25), ahogy ezt *Suhard* volt párizsi bíboros-érsek 1947-ben Essor ou Déclin de l'Église c. körlevelében kifejtette. *Arnold*

(24) « ...In all of his pronouncements on world affairs he has made it clear that the Roman Catholic Church is not committed to any political bloc, that it retains its freedom of action, and that if it judges the Marxist materialism of the East harshly, it also judges harshly the secularist materialism of the Western world... No statesman in the world, probably, is more aware of the threat of Communism than he. But he is not a docile supporter of Western political aims either. His program for defeating Communism is the Church's program, not the program of any Western Foreign Office... The Pope has consistently, distinguished Christianity from the material and political aspirations of the West, and has warned Western nations that they too must seek salvation through repentance and rebirth » *Newsweek*, January, 9, 1956, 34. o.

(25) MIHALYI GILBERT O. PRAEM., *Az Egyház örökifjúsága*, Magyar Kultúra, 1944. nov. 5.

Toynbee is úgy látja a « Study of History »-ban, hogy a kereszténység látszik a jelenben a legéleterősebbnek. De nemcsak ma ilyen, minden időben a jelen alakítója és a jövendő kovásza, ahogyan *T. B. Macaulay* vallja: « Egy intézmény sem áll már — az Egyházon kívül — amely élt már akkor, amikor áldozati füst szállt föl a Panteonban, amikor Flavius Amphitheatrumában leopárdok és tigrisek tanyáztak... Az Egyház látta kezdetét az összes kormányoknak és egyáltalán nem lehetetlen, hogy mindegyiknek végét is látni fogja... Nagy volt és már akkor tisztelték, amikor Antiochiában a görög szónoklás divott... és változatlan erőben fog létezni, amikor majd egy újzélandi utas a londoni híd eltörött ívén ülve szemléli a Szent Pál bazilika romjait » (26).

A NYUGATI KULTÚRA ÉRTÉKE ÉS EREJE

A nyugati kultúra válságának elemzését *Arnold Toynbee*, az angol kultúrtörténész, végezte el « Study of History » c. 10 kötetes életművében, amelynek 3 első része 1934-ben, következő 3 kötete 1946-ban jelent meg. A

(26) THOMAS BABINGTON MACAULAY (1800-1859) politikus és történész. Legnagyobb müve History of England. Eredetiségét inkább Essays-i árulják el. Ezt akkor írta, amikor Hegel idealista racionalizmus a tetőfokon állott, amikor Marx Jena egyetemén doktorál és hét év mulva kiadja kommunista kiáltványát. Macaulay protestáns létére annyira meglátta az Egyház benső természetét, ahogy egy katolikus is alig tudta volna jobban. Az idézet ebből a munkájából való.

történelem szerinte a kultúrák történelme, végeredményben magának az embernek története. Ezért a kultúra és a vallás a legszorosabban összefüggnek. Azt vallja, hogy minden kultúrának ugyanaz a sorsa: kialakulás-élet-elmúlás. De belőle mindig más, új kultúra születik. A keresztény kultúrának is ez a sorsa és minden jel arra mutat, hogy a felváltódás stádiumába érkeztünk.

Sokan önkéntelenül arra gondolnak, hogy tanítása megegyezik O. *Spengler* « Der Untergang des Abendlandes » tanításával. Pedig nem így van. Mert Spengler pesszimista és determinista, azaz a kultúrák életét biologiai törvényszerűséggel magyarázza. A történelem fatum, ezért semmiféle jóakarattal sem menthető meg. Ahogy elmult a görög és római kultúra, ugyanígy elpusztul feltartóztathatatlanul minden más kultúra. Ezzel szemben Toynbeenál a teremtmény szabadsága döntő szerepet játszik. A történelem és kultúra szerinte feladat. Válsága és pusztulása benső szétesés következménye. A keresztény kultúra is ezen az úton van.

Közben 1952-ben a BBC u. n. Reith Lectures megtartására hívta meg s a hat előadását « The World and the West » címen adta ki 1953-ban. Ebben főleg Kelet és Nyugat viszonyát tárgyalja. Azt állítja, hogy Nyugat évszázadok óta Kelet állandó támadója. A mai viszályból, miként a nyugati görög és római kultúrát a keleti vallásra épült kultúra váltotta fel, Kelet kerülhet ki győztesen.

Megállapítása nagy port vert fel. *Douglas*

Jerrol «The Lie about the West» címen 1954-ben írta meg Toynbee kritikáját. Ebben különösen rámutat arra, hogy Toynbee teljesen félreismeri a kereszténységet. A keresztény kultúrát ugyanis egysorba helyezi a többivel és ezzel a kultúr-relativizmussal elárulja, hogy a kereszténység természetfeletti, kinyilatkoztatott természetével, egyedüli jellegével nincsen tisztában.

Toynbee válaszolt a kritikára s közben megjelent a nagy sorozat utolsó 4 befejező kötete is 1954 őszén. Ezekben a szerző módosítja eredeti felfogását a kultúrák egyenlőségéről és azt vallja, hogy a mai válság megmenthető a világvallások összefogásával. Hangsúlyozza, amit 1955 őszén a new-yorki Union Theological Seminaryban tartott előadásaiban megismételt, hogy a kereszténységnek fel kell adnia önközpontiságának, páratlanságának és kizárólagosságának beképzeltségét, nyugati jellegét és a többi nagy világvallással való egységben kell keresni a megoldást és a kibontakozást.

Toynbee elsőrangú történész és kultúrbölcselő, de annál gyengébb teológus. Művei a kultúra történetének földolgozásában negyértékűek, de igaza van *P. Loughran*-nak, hogy szaktárgyának éppen központi kérdésében zavaros (27). A kereszténység isteni

(27) CHARLES P. LOUGHRAN S. J., *Critical Questions, Toynbee A Study of History.* Thought, Spring 1955, 109 old: «...but he is obscure and confused about the matter which is his central theme».

eredetét nem ismeri el, mutat rá alapvető fogyatékosságára *M. Flick S. J. - Z. Alszeghy S. J.* (28). De a kereszténység még történeti-emberi jellegével is kiemelkedik a többi vallás közül. A vatikáni zsinat azt tanítja, hogy az Egyház a maga történeti létében is valóságos csoda és « signum levatum in nationibus ». Vallási relativizmusa tehát kijavításra és kiegészítésre szorul.

Továbbá ő is beleesik abba a hibába, hogy a kereszténységet azonosítja Nyugattal. Amint már előzőleg láttuk, a kereszténység ezt sohsem vallotta, sőt magát mindenkor « katolikus »-nak, azaz mindenkiének nevezi.

A kereszténység ellenben nem tagadhatja le a kinyilatkoztatásban gyökerező egyedüli és kizárólagos jellegét, ami ennélfogva lényege, nem pedig beképzeltsége. Ellenben korunk válságának leküzdésében az indifferentizmust kizáró vallási türelem keretén belül, amelynek normáit *XII. Piusz pápa* 1953 december 6-i beszédében fejtette ki és adta meg, minden jóakaratúval összedolgozik.

Azt mondjuk, hogy a nyugati kultúra krizisben van. Ez a görög szó tulajdonképen itéletet jelent. Itélet a kereszténységtől elszakadó nyugati kultúra felett. Mindnyájan valljuk Toynbeet méltató *Cs. Szabó László*-val: « Isten nélkül nincs igazi élet. A törté-

---

(28) M. FLICK S. J. - Z. ALSZEGHY S. J., *Teologia della storia*, Gregorianum, (XXXV), 1954, 265-266 old: « ...considera il Cristianesimo sullo stesso piano delle religioni orientali sparsesi per il mondo greco romano alla fine del II. secolo... ».

nelem időnként megvan nélküle, de az ilyen történelem csak halál vagy haldoklás színes krónikája, akármekkora hatalmak is játszák benne önimádó szerepüket akárhány esztendeig» (29). De nemcsak ítélet, hanem reménység is: nincs semmi veszve, kultúránk meg tud újulni, ha hordozói visszatalálnak forrásához, a kereszténységhez.

(29) CS. SZABÓ LÁSZLÓ, *Vita a nyugati civilizációról*, Új Hungaria, 1954, december 10, 3. old.

III.

EURÓPA MEGMENTÉSE

EURÓPA KERESI ÖNMAGÁT

Európa válságának komolyságára az I. világháború után döbbent rá. Ösztönszerűleg észrevette, hogy szétesése ellen csak összefogással, Európa-Egységgel, a megtagadott összetartozás felújításával lehet védekezni. A nemes törekvéseket azonban kézzelfogható eredmény nem koronázta, de az eszmét száműzni többé nem lehetett. A II. világháború véres pusztításának kellett bekövetkeznie, hogy az európaiak még jobban kijózanodjanak és rászánják magukat kötelességük teljesítésére.

Igazában Európát agonizálásából az evilágiság csődjének végveszélye, a Szovjetnek Nyugat kapujában a spengleri « Untergang des Abendlandes» véres rémeként való megjelenése rázta fel. Mindazok, akik őszintén aggódtak Európáért azt vallották, hogy a « Hannibal ante portas » végveszélyében csak egy

a kiút: az egységben önmagára találó Európa.

Európa megmentése megkezdődött. Az Európa-Egység építgetése ennek bizonyítéka. A legjobbak fáradoznak rajta. Európa valóban keresi önmagát.

TÖRTÉNELMI EGYSÉGTÖREKVÉSEK

Az európai békének a nemzetek egységesítése révén való biztosítása egyáltalán nem mai keletű gondolat. Több terv és elgondolás született a történelem különböző századaiban. Jól tudjuk, hogy a történelmi fejlődés nem engedi meg a régi kaptafához való visszatérést, a mai problémamegoldás nem végezhető el régi formulák változatlan felújításával. *Menczer Béla* jól látja, hogy Európa egységének a korszerű szükségleteknek megfelelő keretek közötti helyreállításáról van szó (1). A régi egységtervek ismerete azonban mégsem felesleges, mert értékes eligazítást adhatnak és termékeny gondolatot szülhetnek. Ezért fordul feléjük a ma figyelme. Aki részletes tájékozódást akar, annak a történelmi egységterveket feldolgozó munkákat kell felütnie (2).

(1) MENCZER BÉLA, *Európa egysége és szétta-goltsága*, Ahogy Lehet, 1953 február-március, 15. old.

(2) HANS WEHBERG, *Ideen und Projekte betr. die Vereinigten Staaten von Europa in den letzten hundert Jahren.* Die Friedenswarte, 1941, 49 s köv. old. - SYLVESTER JOHN HEMLEBEN, *Plans for World Peace through Six Centuries*, Chicago, 1943. - LÁSZLÓ LÉDERMANN, *Les Précurseurs de l'organisation internationale*, Neuchatel, 1945. - H. RENOUVIN, *L'idée de fédération européenne dans*

Mi csak röviden felsoroljuk ezeket az elgondolásokat.

Európa legelső egysége nem csupán Róma hódító önkényéből született, hanem békevágyából is. A római világállam szétesése után a harciasságra legjobban hajlandó korban a hitközösség és a keresztény lelkületből fakadó béke-eszme fűzi össze a *Respublica Christiana*-ban Nyugat keresztény népeit.

A késői középkor széteső folyamatában *Pierre Dubois*, francia királyi ügyész, « De recuperatione terrae sanctae » címen 1303 körül írt művében az államoknak francia hegemónia alatt álló szövetségét sürgeti az általános béke biztosítása és kereszteshadjárat szervezése érdekében.

A. *Dante* « De Monarchia »-jában az « Imperium mundi unicum »-ot képzeli Európa egysége és békéje zálogának.

Podiebrad György cseh nemzeti eretnek király (1420-1471) szolgálatában álló A. *Marini*-nek 1464-ban lát napvilágot államszövetségi tervezete, amely elfogadtatás végett az európai udvarok előtt feküdt. *Lutéczi János* rámutat, hogy « ez a népszövetségi terv a modern nemzetközi jog és államszövetség minden kellékével fel volt szerelve, mert egy európai pénzuniót, nemzetközi döntőbíróságot, segélynyújtást és parlamentet, vala-

---

la pensée politique du XIX. s. 1949. - K. RAUMER, *Ewiger Friede.* « Orbisbücher » Friedensrufe und Friedensplane seit der Rennaisance, 1953. - H. JÜRGEN SCHLOCHAUER, *Die Idee des ewigen Friedens*, Bonn, 1953.

mint egy nemzetközi hadsereget foglalt magába az esetleges háborúk megelőzésére. A hadsereg fővezéréül a francia király Mátyást javasolta azzal az indoklással, hogy ennek a magas tisztségnek az elnyerésére senki sem lehet erényeinél és kiváló tulajdonságainál fogva alkalmasabb, mint a magyar király, akinek hősi tetteiről és államférfiúi nagyságáról az akkori krónikák dicshimnuszokat zengtek » (3). *Mátyás király* Marini személyesen előterjesztett javaslatára adott válasza, amelyet Katona István őrzött meg számunkra, ismételt és ünnepélyes megvallása az európai népek tesvéri közösségéről és egybetartozásáról vallott örök magyar meggyőződésnek: « ...nihil salutarius contingere posset populis christianis... quam si... quasi in unum corpus redigi et ad celerem ac firmam concordiam deduci et per consequens ad eadem studia et easdem voluntates et actus conformari se conglutinari prosufficienti tempore valerent. Haec enim esset excellentissima et singularis via, per quam in commune bonum omnia dirigerentur ».

Európa szétmállása korában *Sully* grófja, IV. Henrik barátja és államminisztere, az egyensúly elvének megfelelően Európának 15 országra való újbóli felosztását és federációban való összefogását sürgeti az állandó béke érdekében.

Émeric Crucé 1623-ban « Le Nouveau Cynée ou Discours des Occasions et Moyens

(3) LUTÉCZI JÁNOS, *Európa-unió és történelmi romantika*, Ahogy Lehet, 1954 május-június, 1. old.

d'establir une Paix Générale, et la Liberté du Commerce par tout le Monde » c. munkájában dolgozta ki egy világszövetség tervét. Az egyetemesség szempontjából a Népszövetség és az Egyesült Nemzetek előfutára.

Tommaso Campanella (1568-1639), akit Leibnitz legnagyobb elődjének nevez, világorganizációs tervét « Civitas Soli et Monarchia Hispanica » c. művében fejti ki. Ezt a világtársadalmat az Egyház, illetve a pápa vezetése alatt képzeli el.

Pázmány Péter 1632-ben terjeszti elő VIII. Orbán pápának az európai katolikus fejedelmek népszövetségi tervét a katolikus-protestáns ellentét és a török veszély korproblémáinak megoldására (14).

Abbé de Saint-Pierre, aki az 1713-as utrechti békekonferencián résztvett, 1716-ban megjelent « Projet de traité pour rendre la paix perpétuelle entre les souverains chrétiens » c. könyvében adja közzé az európai szövetségről szóló tervezetét. A résztvevők örök békére kötelezné el magukat, lemondanak a fegyveres erőszakról és a felmerülő kérdések elintézésére döntőbíróság igénybevételt igérik meg. A szövetség székhelyéül Utrechtet ajánlja, mert úgy tapasztalta, hogy a holland az egyik legbékésebb nép (5).

---

(4) KALAZANTINUS, *Pázmány Péter Népszövetségi tervezete*, Katolikus Szemle, Róma, 1950, 4. szám, 156-160. old.

(5) HOUWENS POST, *La Société des Nations de l'Abbé de Saint Pierre*, Proefschrift, Goningen, 1932.

Emanuel Kant 1796-ban tette közzé « Zum ewigen Frieden, ein philosophischer Entwurf » című művében az örök béke biztosítására szóló elgondolásait (6).

A *Szent Szövetség* az 1815-i bécsi kongresszuson szintén Európa egyensúlyának és békéjének megőrzésére alkult Napoleon leverése után.

Türr István az Egyesült Európa magyar apostola a mult század második felében. Nemcsak az európai sajtóban fejt ki erre vonatkozólag tevékenységet, de nemzetközi békekongresszusokon is. Azt vallja, hogy az európai államok federációja alkalmas arra, hogy a fegyveres békének véget vessen és biztosítsa az európai nemzetek politikai szabadságát (7).

L. Taparelli S. J. 1855-ben kiadott « Saggio teoretico di diritto naturale» című művében a népek nemzetekfeletti közösségének szószólója. Igaz, hogy az Etnarchia, így nevezi az államok közösségét, az egyetemes egységet tartja szem előtt, megállapításai azonban vonatkoznak az Európa-Egységre is, mert ez annak összetevő láncszeme.

Mindezek az elgondolások az emberi lélek mélyében gyökerező emberi összetarto-

---

(6) H. ROZEMOND, *Kant en de Volkenbond*, Proefschrift, Amsterdam, 1930.

(7) Névtelen cikk Hirünk a világban c. havilap 1952 május-június számában *Az Egyesült Európa magyar apostola*-ról. - Auer Pál, *Türr István az európai egységről és a dunai konfederációról*, Új Hungaria, 1954. szept. 24, 2. old.

zásnak a hajtásai koruknak megfelelő gyakorlati célkitűzéssel, de mindig az örök béke után való vágyakozással. Gyakorlati kivitelezésükre azonban nem került sor, mert az idő még erre nem volt érett.

PAN-EURÓPA MOZGALOM

Európa az I. világháborúból és az összetákolt párisz-környéki békealkotásból megsebezve került ki. Épen ebben állott Európa tragédiája, hogy a békediktátumok nem tudták ezeket a sebeket behegeszteni, hanem inkább elmérgesítették. A bajok láttán a távolbalátók lelkében feltámadt az Európa-egység régi álma és gondolata. Egyelőre csak magán uton terjedt, nem öltött hivatalos színezetet. A kezdeményező Pán-Európa gondolattal *Coudenhove-Kalergi* gróf lépett elő és 1923-ban « Pan-Europe » c. könyvével teszi közzé elgondolását: a substituer à l'Europe anarchique une Europe organisée (8). A

(8) 1931-ben adja ki *Paneuropa ABC* c. könyvét, amelyben a mozgalom célját a 3-ik oldalom így fejti ki: « Das Ziel der Paneuropa-Bewegung ist ein Europäischer Staatenbund und Zollverein. Paneuropa heisst Alleuropa. Das Wort « Paneuropa » ist der Bezeichnung Panamerika nachgebildet, jenem Verband aller souveränen Republiken Nord und Südamericas. Der Name « Paneuropa » statt « Vereinigte Staaten von Europa » soll zum Ausdruck bringen, dass Europa die Verfassung des nordamerikanischen Bundesreiches mit seiner gemeinsamen Sprache und Verwaltung weder nachahmen kann noch will, sondern dass die selbständigen Staaten Europas sich nur zu einem Staatenbund zusammenschliessen können unter

gondolat terjesztésére és népszerűsítésére megalakítja 1924-ben a L'Union Pan-Européenne-t, amely 1926-ban Bécsben, 1929-ben Berlinben, 1932-ben Bazelben és 1935-ben ismét Bécsben tartotta kongresszusait. Ez a mozgalom, amelynek munkásságáról megteremtője és lelke « Crusade for Pan-Europe » (New Work, 1943) és « J'ai choisi l'Europe » (Paris, 1952) munkájban számol be, fontos hivatást töltött be: felhívta a közvélemény figyelmét e nagy problémára, terjesztette, népszerűsítette és felszínen tartotta a gondolatot. *D'Edouard Herriot* 1930-ban «Europe» címen adja ki könyvét, 1929-ben *C. Sforza* gróf « Stati Uniti d'Europa »-ról ír, *Bertrand de Jouvenel* 1930-ban « Vers les Etats-Unis d'Europe»-t tárgyalja könyvében, *Julien Benda* 1933-ban adja ki « Discours à la Nation Européenne »-jét. Lassan pedig előkészítette a talajt a hivatalos kezdeményezés felé.

A BRIAND-TERV CSÖDJE

A legelső hivatalos lépést a francia kormány tette meg. 1925 január 25-én Edouard Herriot miniszterelnök beszédet mond az Egyesült Európa érdekében: « ... Mon plus grand désir est de voir un jour apparaitre ces Etats-Unis de l'Europe... » Komolyabb formát ölt *Aristide Briand* miniszterelnöknek európai federációs javaslata, amelyet a fran-

---

voller Wahrung ihrer nationalen Verschiedenheiten, zur Entfaltung und Sicherung ihrer nationalen Kulturen, auf der Grundlage der Gleichberechtigung und der Solidarität ».

cia kormány nevében 1929 szeptemberében, a Népszövetség 10-ik közgyűlésén jelent be: « ...Je pense qu'entre des peuples qui sont géographiquement groupés comme les peuples d'Europe, il doit exister une sorte de lien fédéral... » A konkrét tervezetet, a Le Memorandum-ot, 1930 május 17-én bocsátották nyilvánosságra és megküldték a Szovjet és Törökország kivételével, amelyek nem voltak a Népszövetség tagjai, az összes államoknak (9).

Az államok általában helyeselték az Európa-egység tervét és elismerték szükségességét (10). Gyakorlatilag azonban nagyon eltértek véleményeik. Diplomáciai szövetségnél és gazdasági együttműködésnél nem igen akartak többet. Németország az 1919-es békediktátum revízióját kötötte ki csatlakozása feltételévé. Igazában azonban egyedül csak az angol válasz volt tele kétellyel és tartózkodással.

---

(9) Memorandum sur l'organisation d'un régime d'union fédérale européenne. Zeitschrift für ausl. öffentl. Recht und Völkerrecht, 1931, 327-338 old.

(10) Anglia: « Une coopération plus étroite entre les nations d'Europe est urgente et souhaitable ». Olaszország: « Collaboration empressée... tendant à la reconstruction matérielle et morale de l'Europe ». Finnország: « Importance toute spéciale pour l'évolution future de notre continent que la communauté européenne soit développée davantage ». Görögország: « Répond aux réels intérêts des peuples européens ». Részletesen megtalálható: B. MIRKINE-GUETZEVITCH et GEORGES SCELLE, *L'Union Européenne*. Documents de politique européenne. Paris, 1931.

1930 szeptemberében a Népszövetség közgyűlésén már Anglia, Svájc, Norvégia és Svédország ellenében magának Briandnak kellett bizonyítania, hogy a Nepszövetség és az európai Unio nem egymással ellentétes csoportosulás. Végül a Népszövetség beleegyezett az európai Unio kérdését tanulmányozó bizottság felállításába. A 12-ik népszövetségi közgyűlésen az Európán kívüli tagok kifogásolták a tervet a Népszövetség egyetemessége nevében. 1932-ben a közgyűlés nem hosszabbította meg a bizottság megbízatását.

A javaslat megbukott a nemzetek önzése, rövidlátása és a korlátlan szuverénitáshoz való túlzott ragaszkodás miatt. Nem értették meg, hogy az egész érdeke munkálásában szolgálják legjobban saját rész-javukat. Ezenkívül Európa államai Anglia nélkül vonakodtak belépni az államszövetségbe. Ez pedig elzárkózott előle. Féltve őrízte politikai-gazdasági hatalmát s azt hitte, hogy az angol blokk és a Népszövetség elégséges a problémák megoldására. A háború pedig éppen az ellenkezőjét igazolta.

EGYESÜLT EURÓPA MOZGALOM

A II. világháború közös veszélyében felújuló egységvágy- és tudat az európai ember szivébe írt, de annyiszor elfelejtett, megtagadott és lehetetlenített összetartozás munkálását korunk vezető gondolatává érlelte.

Az egységes Európa gondolat már a háború alatt, Hitler Európa-terve ellenében

merül fel a francia, holland, olasz, norvég, lengyel, cseh, jugoszláv illegálisok körében, akik 1944 júliusában a *Déclaration des Résistances Européennes*-ben tesznek hitet a felszabadulás utáni federatív Európáról. Kimondják, hogy törekvéseik összhangbahozására állandó központot állítanak fel és együtt dolgoznak országaik felszabadításán, az európai népek federális egyesítésében, vagyis az európai béke biztosításában.

1944 szeptember 5-én Londonban *Belgium, Hollandia és Luxemburg* menekült kormányainak külügyminiszterei megegyeztek vám-unió létrehozásában, amelynek célja az országaik közti gazdasági unió kiépítése és megvalósítása.

1946 szeptember 15-én *W. Churchill*, a konzervatív ellensék feje, a zürichi egyetemen mondott beszédében az Európai Egyesült Államok szükségességét hirdeti meg. Első feladatként az Európa-Tanács létrehozását jelölte meg és sürgette a francia-német kibékülést. Churchill kezdeményezése mindenütt meleg fogadtatásra talált és fellépése új erőt adott az Egyesült Európa mozgalomnak.

1946 december 15-én megalakul a *L'Union Européenne des Fédéralistes*, 1947 januárjában az angol *United Europe Movement*, majd a *La Ligue Économique de coopération Européenne*, a *Conseil francais pour l'Europe Unie*, a *L'Union Parlementaire Européenne*, stb. Mindezek Európa jobb ügyének őszinte szolgálatát írták zászlaikra.

Külön meg kell említenünk az európai keresztény demokrata pártoknak 1947-ben létrejött Unióját, a *Nouvelles Equipes Internationales-t.* A második világháború után a keresztény világnézetet képviselő demokrata pártok Európa klönböző országaiban új erőre kapnak és legtöbb helyen a kormányokban is helyet foglalnak. Európa egységesítésére vonatkozó munkásságuk átütővé tételére azonban szükségesnek látszott szoros összefogásuk. Ez valósult meg a NEI-ben, amelynek az egységes Európa építésében elévülhetetlen érdeme van.

Nem célunk, hogy az Európa-Mozgalom tevékenységét kimerítően részletezzük. Inkább csak az európai összefogásban való szerepükre akartunk rámutatni. Neki köszönhető többek között, hogy az 1949 évi lausannei kultúrális kongresszuson a belgiumi Bruges-ben felállítja az *Európa-Kollegiumot,* amelynek az az elsődleges hivatása, hogy az európai népek válogatott fiaiból az Egyesült Európa jövendő szellemi vezetőit kineveljék.

Másik nagy érdemük a hágai Európa-Kongresszus létrehozása.

A HÁGAI EURÓPA-KONGRESSZUS

1948 május 7-10 napjaiban a hágai Ridderzaal-ban 800 delegátus, főleg államférfiak és politikusok, vett részt az Európa-Kongresszuson. Jelen volt a Szentszék, az Egyesült Államok és Kanada megfigyelője is. *P. Kerstens* volt holland miniszter megnyítóbeszédében

joggal állapította meg, « that this Congress is a unique occurrence in the development of European history ». Célkitűzését pedig W. *Churchill* így foglalta össze: « The task before us at this Congress is not only to raise the voice of Europe as a United whole during these few days. We must here and now resolve that in one form or another a European Assembly shall be constituted which will enable that voice to make itself continuously heard ». Távolabbi célját pedig ebben jelöli meg: « But if we all pull together and pool the luck and the comradeship, and we shall hand all the comradeship and not a little luck if we are to move together in this way, and firmly grasp the larger hopes of humanity, than it may be that we shall move together into a happier sunlit age, when all the little children who are now growing up in this tormented world, may find themselves not not the victors nor the vanquished in the fleeting triumphs of one country over another in the bloody turmoil of destructive war, but the heirs of all the treasures of the past and the masters of all the science, the abundance and the glories of the future... » Jónak láttuk eredetiben közölni e szavakat, amelyek az európai parlament felállítását szorgalmazzák és az európai népek testvériségében fogant boldog jövendő felépítését sürgetik. E célok megvalósulása azonban csak úgy lehetséges, hangsúlyozza *H. Brugmans*, ha sikerül létrehozni Európa nemzetekfeletti egységét.

A Kongresszus tulajdonképeni munkáját a kultúrális, politikai és gazdasági bizottságok végezték el. Javaslataikat a Kongresszus egyhangúlag tette magáévá. A határozatot megkapták a Hágában képviselt hatalmak. A politikai bizottság Európa gazdasági és politikai egységének megteremtését, az állami szuverénitás bizonyos jogainak a közös Szervre való átruházását, a résztvevő nemzetek parlamentje által választott európai Parlament összehívását, az európai legfőbb Bíróság felállítását, stb. mondja ki. Hangsúlyozza, hogy az európai egység senki ellen nem irányul, a világ békéjének elengedhetetlen feltétele és a német kérdés sikeres megoldásának lehetősége (11).

Röviden ki kell térnünk a Kongresszusnak a kereszténységgel szemben tanusított felfogására. A megnyító ülésen a keresztény gondolat pozitiv formában csak annyiban jutott kifejezésre, hogy *Fulbright*, szenátor az American Committee for a Free and United Europe elnöke levelében, amelyet Coudenhove-Kalergi olvasott fel, azt kiváuta, hogy a Kongresszus járuljon hozzá a keresztény nyugati civilizáció előhaladásához. Különben jól jegyzi meg a *De Volkskrant*, a kítűnő holland katolikus napilap 1949 május 8-i számában, hogy a humanizmusról szó volt, de nem a keresztény humanizmusról. A kultúrális bizottság ülésein már erősen megnyilatkozott a keresztény felfogás. Mr. Delargya

(11) Congress of Europe, Verbatim Report, The Hague, 1949.

kijavítja, illetve kiegészíti Churchillt, aki a megnyitó ülésen arra hivatkozott, hogy az európai egység gondolata IV. Henrik miniszterénél, Sully-nél megtalálható, hogy nem szabad megfeledkezni a középkori törekvésekről, és általában a kereszténységnek ezirányú működéséről és hatásáról. Az azonban már elég fáradságba került, hogy a bizottság határozati javaslatába belekerüljön az európai kultúra keresztény jellegének megemlítése, illetve elismerése.

BENELUX

Már említettük, hogy 1944 szeptember 5-én Londonban létrejött Belgium, Hollandia és Luxemburg között a vám-uniós megegyezés, de tulajdonképeni célul a gazdasági unió megvalósítását tűzték ki. Nem célunk a Benelux kialakulásának és fejlődésének történetét ismertetni, mert ez megtalálható M. *Weisglas* kitűnő művében (12). Arra azonban rá akarunk mutatni, hogy a három ország helyesen felismerte a regionális integrálódás fontosságát és szükségességét, elsősorban a gazdasági együttműködés nélkülözhetetlenségét. A végső célkitűzést ugyan még nem érték el, hiszen az ilyen természetű összefogás sokrétű és mélyreható problémát tartalmaz, amelyet tényleg csak lépésről-lépésre, fokozatosan lehet megvalósítani. Mindjárt kezdetben kitűnt a három ország életének

(12) M. WEISGLAS, *Benelux*. Van nabuurstaten tot uniepartners. Amsterdam, 1949.

és gazdasági berendezkedésének különbözősége, amely különösen valutanehézségekben, agrárproblémákban és szervezési kérdésekben jelentkeztek (13). Belgium és Hollandia között pl. devizahatár akadályozta a kibontakozást, a három ország terményárai közt való nagy különbség — pl. a búza ára Hollandiában alacsony, míg Luxemburgban magas volt —, továbbá az uniós ügyeket az egyes kormányoktól függetlenül irányító Benelux parlament és Benelux kormány megszervezése, tehát a nemzetekfeletti közösség kialakításának nehézsége állt útjában az eredeti terv gyors elérésének (14). Sokan a kibontakozást igen vontatottnak, csiga-lassúnak, mások célzatosan halasztgatónak ítélik meg. Tény az, hogy a sok eredmény mellett, még mindig több a tennivaló. A kezdeti célkitűzés munkálása azonban mindhárom országnak őszinte gondja. Az egyezmény 10 évfordulóján pedig már erősen hangot kapott az a belátás, hogy a Benelux összefogás csak akkor igazi és életerős, ha Benelux a gazdasági egység mellett közös kultúröntudatot is jelent (15).

---

(13) C. WESTSTRATE, *Van Douane-overeenkomst naar economische Unie: een weg met hindernissen.* De Gids, Algemeen cultureel maandblad, 1950, 355-362 old.

(14) Erről a kérdésről alaposan értekezik L. W. G. SCHOLTEN, a leideni egyetem parlament-történelem tanára az Orgaan van de Nederlandse Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg lap 1950 januári számában.

(15) HUMANUS, *Tien jaar Benelux.* I. Naar een hernieuwde cultuurgemeenschap. Mogelijkheden en

Két évvel a háború befejezése után Nyugateurópa gazdasági élete még mindig nem éledt kellőképen magához. A háborús pusztítások akadályozták a megfelelő termelés kifejlesztését, tőkehiány, államok költségvetéseinek deficitje, sztrájkok és sok helyen sűrű kormányválság álltak útjában az egészséges kibontakozásnak.

1947 márciusában a moszkvai konferencián a Big Four nem tudott megegyezni a Németországgal és Ausztriával kötendő békére vonatkozólag. Marshall külügyminiszter akkor belátta, hogy a Szovjetnek nem érdeke Európa mielőbbi talpraállítása, ezért nélküle kell cselekvéshez látni. Az Egyesült Államok megértette azt az igazságot, hogy egyetlen államban sem lehet igazán jólét, amíg a szomszéd szükségben szenved. Ezenkívül felismerte azt a nagy veszélyt, hogy a gazdasági rendezetlenség könnyen a Szovjet áldozatává teheti a Kontinenst. Ezért elhatározta, hogy hozzáfog Európa újjáépítéséhez.

George Marshall 1947 június 5-én Bostonban a Harward egyetemen mondott beszédében ajánlotta fel az Egyesült Államok segítségét Európának. « Politikánk — hangsúlyozta — nem irányul egyik vagy másik ország vagy világnézet ellen, hanem a nyo-

---

moeilijkheden. Kultuurleven, XXI, November 1954, 643-652 old. és II. De rijkdom der verscheidenheid. Kultuurleven, December 1954, 723-729 old.

mor, éhség és a kaosz ellen ». A külügyminiszter egész Európáról beszélt és a kilátásba helyezett segítség feltételezte az európai országok közreműködését. A további lépés tehát az európaiakra várt.

Az angol és a francia külügyminiszterek már június 17-én elhatározták a segítség elfogadását, amely kezdeményezőjétől kapta nevét, míg hivatalosan European Recovery Plan (E. R. P.), azaz Európa Újjáépítési Segély a neve. Ugyancsak meghívták a szovjet külügyminisztert is a részvételre. Molotov az európai újjáépítési segély gondolatát visszautasította, azt az amerikai imperializmus újabb próbálkozásának bélyegezte, amely szerinte nem jó eredményre fog vezetni. A megszállt országok közül egyedül Csehország fogadta el a meghívást, de Moszka parancsára nem vehetett részt a júliusi megbeszélésen. Teherán-Yalta-Potsdam Atlanti Kartát megtagadó határozatai következtében a két blokkra szakadt Európa tragikus valósága most nyilvánvalóvá lett.

A megbeszélésen 16 ország vett részt: Anglia, Ausztria,, Belgium, Dánia, Franciaország, Görögország, Hollandia, Irország, Izland, Luxemburg, Norvégia, Olaszország, Portugália, Svájc, Svédország és Törökország. Ezekből alakul meg 1948 április 16-án az Organization for European Economic Cooperation (O.E.E.S.), azaz Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet, amelynek Washingtonban székelt a központja Econo-

mic Cooperation Administration (E.C.A.) néven.

Az Európai Gazdasági Együttműködésben résztvevő országok elismerik az európai népek gazdasági életének egymástól való kölcsönös függését és az ebből folyó együttműködés kötelezettségét. Feladatuk nemcsak a segély elfogadása és megosztása, hanem főleg az egyes államok termelési terveinek összhangolása, a kereskedelem szabaddá tétele, közös kliring rendszer megteremtése. Tehát önmaguk is mindent megtesznek közös összefogással sorsuk javítására. Az első két terv kivitelezése nem ment egykönnyen, mert több ország számára gazdaságilag megoldhatatlan volt minden beviteli korlátozás azonnali felfüggesztése. A harmadik programpont gyakorlati eredménye lett az 1950 szeptember 19-én megalakult European Payments Union.

Közben Truman elnök 1947 decemberében a kongresszustól 1948-1952 évekre 17 milliárd dollárt kért az E.R.P.-re. 1948 március 31-én kérését a törvényhozás elfogadta és április 10-én már ki is írták az első segélyt, többek közt búzát Hollandiának. Az Egyesült Államok segítsége és az európai összefogás tagadhatatlanul eredményt kozott: Nyugateurópa gazdasági élete nemcsak magához tért, hanem fejlődésnek indult. A Marshall segély 1952 január 1-én megszűnt, illetve, az Atlanti Szövetséggel kapcsolatban Mutual Security Agency néven tovább él, az európai népek

gazdasági összefogása pedig újabb formákat is ölt (16).

A BRÜSSZELI EGYEZMÉNY

A Szovjet mindjobban ellenséges magatartást tanusít Európával szemben. Igy felmerült az európai népekben a gazdasági együttműködésen túl a katonai összefogás szükségessége is. Siettette ennek megvalósítását az 1948 februári kommunista hatalomátvétel Prágában, amely sokban hasonlított az 1938-as osztrák eseményekhez. Anglia kezdeményezésére Franciaország és a Benelux államok részvételével így jött létre 1948 március 17-én a brüsszeli egyezmény, azaz az említett öt ország katonai szövetsége, amely azonnal katonailag segítségére siet annak a tagállamnak, amelyet támadás ér. Ezenkívül gazdasági-szociális, valamint kultúrális együttműködést is magábanfoglal. A brüsszeli egyezmény 1949-ben NATO-vá bővül, 1954-ben pedig a Nyugateurópai Unio-nak szolgál alápjául (17).

NATO

Az égető politikai problémák megoldását állandóan akadályozó Szovjet vétó következtében az UN nem volt képes a népek biztonságát biztosítani. A berlini blokád és a

(16) C. H. ALEXANDROWICZ, *International Economic organization*, London, 1952.

(17) F. G. HAWTREY, *Western European Union*, London, 1949.

szovjet hadsereg ütemes további felfegyverzése 1948 folyamán mindenki számára világossá tette a Szovjet igazi szándékát. A nyugateurópai népek belátták, hogy csak céltudatos összefogással lehet Európa szovjet lerohanását megakadályozni. A brüsszeli összefogás ehhez nem volt elégséges annál is inkább mert az Egyesült Államok ereje nélkül a Szovjettel való ellenállás nem lehetett átütően eredményes.

Igy jött létre 1949 április 5-én Washingtonban a NATO (North Atlantic Treaty Organization), azaz Atlanti Védelmi Szövetség 12 ország: Anglia, Belgium, Dánia, Egyesült Allamok, Hollandia, Franciaország, Kanada, Izland, Luxemburg. Olaszország, Norvégia és Portugália részvételével (18). Az 1951 szeptemberében Ottawaban tartott NATO Tanácson vették fel Görögországot és Törökországot, 1955 május 9-én pedig Nyugatnémetország lett tagja. A. *Messineo* kifogásolja Spanyolország kihagyását (19).

---

(18) H. L. HOSKINS, *The Atlantic Pact*, Washington, 1949. - W. M. DANIELS, *Defense of Western Europe*, New York, 1950. - A. THOMAS, *Atlantische Defensie*, Streven, IV. jaargang, Deel I. 1950-51, 284-297 old. - *Atlantic Alliance*, Royal Institute of International Affairs kiadásában, London, 1952. - ARTHUR C. TURNER, *Bulwark of the West*, Toronto, 1953.

(19) « ...Ma essa resta intera particolarmente riguardo alla Spagna, paese rivierasco dell'Atlantico, al quale il Patto avrebbe dovuto estendersi, per la maggiore efficienza del sistema difensivo europeo, così come è stato fin dal principio esteso al Portogallo. E" questa una lacuna grave nella così detta

Főcélja Nyugat katonai ütőképességét növelni és így Nyugat-Kelet között a katonai egyensúlyt biztosítani, továbbá támadás esetén kölcsönös segítségnyujtás: « An armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all »-mondja a szerződés 5. cikkelye. A NATO-szerződés 2. cikkelye azonban azt mutatja, hogy az eredeti terv

---

comunità delle nazioni, unite insieme per tutelare con la congiunzione delle forze i valori della civiltà occidentale: grave e insieme ingiustificata, giacché se in Europa esiste un popolo che sente oggi la vocazione a difendere l'anima della cultura europea, questo è proprio lo spagnuolo, dopo la terribile esperienza vissuta nella guerra civile, che vide in lotta due concezioni della vita sociale, la tradizionale e la sovversiva rossa,... » Majd felel azoknak, akik a spanyol rendszert Titóéval azonosítják: « Eppure tra il regime di Tito e il regime paternalistico di Franco ci corre un abisso. Se questo con concede ai cittadini tutte le libertà democratiche, almeno non li priva dei diritti più fondamentali della persona umana e non li cosidera come strumento di dominio... » *Dal Patto Atlantico alla comunità atlantica*, La Civiltà Cattolica, 2 Maggio 1953, 257-258 old. - Főleg London, Párizs és Brüsszel ellenzése folytán Spanyolország nem lehetett tagja az Atlanti Szövetségnek. Pedig a II. világháború alatt a szövetségesek partraszállását hatékonyan elősegítette, amit Roosevelt levele is elismer, a potsdami konferencia mégis fascisztának minősíti, az UN 1946 évi közgyűlése pedig diplomáciai-gazdasági bojkott alá helyezte. Az Egyesült Államok azonban külön katonai szerződéssel biztosította a Pireneusokat Európa védelme számára. Lásd: CARLTON HAYES, *The United States and Spain*, New York, 1951. - A. C. F. BEALES, *The Diplomatic Position of Spain 1946-1954*. The Month, Vol. CXCVII. No. 1039, March 1954, 133-142 old.

a katonai összefogásnál tágabb közösségi együttműködést is céloz: « A szerződő felek hozzájárulnak a nemzetközi kapcsolatok békés és barátságos fejlesztéséhez, megerősítik szabad intézményeiket, jobb megértést biztosítanak azoknak az elveknek, amelyekre ilyen intézmények alapozhatók és a körülményeket alkalmassá téve igyekeznek megőrízni a biztonságot és a jólétet. Igyekeznek nemzetközi gazdasági politikájukban minden akadályt elgördíteni és az egyesek vagy az összes közt a gazdasági együttműködést megvalósítani ».

A NATO-nak tulajdonképen magában az UN Kartájában van meg a jogi alapja. Ez ugyanis 52-53 cikkelyeiben elismeri a regionalis szövetkezés jogát a béke fenntartása érdekében. 51. cikkelye pedig elismeri a népek önvédelmének természetes jogát. Igy tehát a NATO-ban megtestesült kollektiv védelem a népeknek az UN által is elismert természetes igényéhez és jogához tartozik, épen ezért Moszkva, amely természetszerűleg kezdettől fogva ellenséges szemmel nézte a katonai erőknek ezt a csoportosítását, hiába próbálkozott az UN 1951 párizsi közgyűlésén az Atlanti Védelmi Szövetség tagságát az UN tagsággal ellentétesnek minősíteni.

Szervezetileg a résztvevő nemzetek delegatusaiból álló *Északatlanti Tanács* a legfőbb irányítója. Határozathozatalnál az egyhangúság elve érvényesül. Tehát nem nemzetekfeletti szervezet, hanem szuverén államok szövetsége, amelynek eredményessége rá van

hagyva a tagállamok szuverén akaratára. Jelentős szerve a SHAEPE (Supreme Headquarters Allied Powers in Europe), az Atlanti Szövetséges Erők Főparancsnoksága Párizs székhellyel. Ez felelős Európa védelméért és a nyugateurópai, északeurópai valamint a délkeleteurópai zónaparancsnokságok tartoznak alája. Az első főparancsnok Dwight D. Eisenhower volt, utána Matthew Ridgway, Alfred Gruenther és L. Norstad következtek.

Az Atlanti Szövetség főtitkára, *Lord Ismay*, a NATO fennállásának 5. évfordulóján kiadott beszámolójában (20) rámutat, hogy a Védelmi Szövetség olyan erőt képvisel, amely esetleges szovjet támadást fel tud tartóztatni. A kitűzött célt azonban még nem érték el, még sok a tennivaló különösen katonai téren. Nagy hátrányt jelentett az előhaladásban Németország felvételének elhuzódása az Európai Védelmi közösség megszavazásának Franciaország részéről történt halogatása és elvetése miatt. A Nyugateurópai Unio révén ez a kérdés is végre megoldást nyert. A Spanyol-amerikai megegyezés fontos kiegészítése ennek a védelmi rendszernek. A katonai térre szűkülő összefogás azonban nem elegendő a szabad Nyugat védelmére és a NATO 2. cikkelye is ezen túlmenő együttműködést céloz. A. *Messineo* a már idézett cikkében sürgeti ennek a célkitűzésnek megvalósítását, azaz az Atlanti Szövetségnek Atlanti közösséggé való kiformálását. A leg-

(20) LORD ISMAY, *Les cinq premières années 1949-1954*. Traité de l'Atlantique Nord.

utóbbi események azt mutatják, hogy a NATO fejlődése tényleg ebben az irányban halad előre. Már *Winston Churchill* is hangot adott ennek a szükségességnek 1952 január 9-én Trumannál való látogatásakor: « We are resolved to build an Atlantic Community, not only for immediate defense, but for enduring progress ». *W. Drees* Hollandia miniszterelnöke szintén így nyilatkozott 1952 január 16-án New Yorkban: « The interdipendence of the nations on both sides of the Ocean has assumed such concrete form during the cold war that it could not be undone any more, even if this cold war were suddenly to turn into a real peace ». *Alfred Gruenther* 1956 április elején a NATO megalakulásának 7. évfordulóján elérkezettnek látta az időtt a teljes Atlanti összefogás kifejlesztésére: « Because NATO has so grown in stature and in military strength... NATO can now move with greater strength other (social and economic) fields. We at SHAPE are pleased that the time has now come when greater emphasis can also be placed upon these nonmilitary activities ». *Foster Dulles* mielőtt elindult volna a NATO Tanács párizsi ülésére, szintén ezt vallotta: « the time has come to advance NATO from its initial phase into the totality of its meaning ». Hisszük, hogy a NATO konferencia, amely épen most ülésezik, nem a Szovjet propaganda megtévesztő cikk-cakk taktikához méri elhatározásait, hanem kié-

píti az Atlanti Közösséget, amely az önvédelem erejét is egyben hatványozni fagja.

EURÓPA TANÁCS

A hágai Európa-Kongresszus 1948-ban Európa-Parlament felállítását határozta el, amely nemzetekfeletti tekintélyével eredményesebben tudná szolgálni az Egyesült Európa ügyét. Helyébe kompromisszumos megoldás Európa-Tanácsot hívott életbe 1949 május 5-én Anglia, Dánia, Belgium, Franciaország, Hollandia, Irország, Luxemburg, Olaszország, Norvégia és Svédország részvételével. Később csatlakozott Görögország, Izland, Saar-vidék és Törökország, majd pedig Nyugatnémetország. Az Európa-Tanács első ülését 1949 agusztusában tartotta Strassburgban.

Eredetileg az Egyesült Európa az összes európai országokat magában foglalja. Strassburgban azonban nem jelenhettek meg a Vasfüggöny mögötti népek, de Ausztria, Spanyolország és Portugália sem lehettek tagjai. Közben pedig különösen Anglia és a Skandináv államok részéről megnyilvánuló tartózkodó magartartás arra bírta az Európa-Egység építőit, hogy legalább kis körben valósítsák meg az eredeti terveket. Az egész « európai család » összefogása így szűkült le a Benelux államokra, Francia-Német és Olaszországra, s így jött létre a « Kis Európa » fogalom, amely önmagában mutatja az

Európa építés nehézkes és megalkuvó menetét.

Célját Alapszabályainak 1. cikkelye így határozza meg: « Az Európa-Tanács célja tagjai között a legszorosabb egység megvalósítása azoknak az ideáloknak és elveknek megvédésére és fejlesztésére, amely nekik közös örökségük és egyben gazdasági és szociális fejlődésük elmőzdítására. Ezt a célt az Európa-Tanács szervei utján munkálja, a közös érdekű kérdések megbeszélésével, gazdasági, szociális, kultúrális, tudományos, jogi és adminisztrativ területen közös eljárás bevezetésével és az emberjogok védelmével valamint továbbfejlesztésével ». Az Európa-Tanács tehát tulajdonképen a tagállamok politikájának összhangbahozására van szánva és az Egyesült Európa további építésére. Itt különösen megemlítendő az Emberi Jogok Védelméről szóló 1950 november 4-i Egyezmény.

Az Európa-Tanács két főszervből áll: 1) *Tanácsadó Közgyűlés*, a tagállamok parlamentjei képviselőinek testülete. Nincs határozathozatali hatásköre, csak javaslattételi joga van. A maga nemében legelső szerv öreg Kontinensünk életében s minden fogyatékossága ellenére fontos lépés az európai összefogás kiépítésében. 2) *Miniszteri Bizottság*, a 15 állam 1-1 kormánykiküldöttjéből áll. Ide kerül a Tanácsadó Közgyűlés határozata ajánlás formájában döntésre. Itt pedig az egyhangúság elve az irányadó, vagyis elismerést kapott a véto-jog. De bármiként is

határozna a Miniszteri Bizottság, annak a résztvevő államok kormányai, illetve parlamentjei elé kell kerülnie s mindegyik alkotmányos előírásainak megfelelően hozza meg döntését. Vagyis az Európa-Tanács régi típusú szövetségi-rendszer, s hosszadalmas és körülményesen bürokratikus eljárásával nem szolgálhatja megfelelően az Új Európa ügyét.

SZÉN-ÉS ACÉLKÖZÖSSÉG

A szén és acél termelésére valamint elosztására irányuló egységesítő törekvés nem mai keletű Európában. Gondoljunk csak az 1926-ban létrejött Entente Internationale de l'Acier-ra. Ez szükségszerűen és halogatást nem tűrően jelentkezett a II. világháború után.

Az Európa-Tanács 1949 augusztus 23-i ülésén *Edouard Bonnefous* az európai gazdasági egység mielőbbi megvalósítását javasolta: « Nincs más megoldás mint a javak egyesítése. A különböző országoknak, bármennyire is ellenkeznek, meg kellene egyezniök természeti kincseiknek közös nemzetközi igazgatás alá való helyezésében. Szükséges lenne olyan alapvető iparnemet kiválasztani, amely a maga fontosságával áttöri a nemzeti határokat és az állami szuverénitást. Minden azt tanácsolja, hogy az a szénipar legyen, amely minden másnak az alapja és döntő jelentőségű négy nyugateurópai állam, illetve államcsoport: Anglia, Franciaország, Benelux és Németország számára. Egy európai szénközösség a rajna-westfaliai szenet a köz

javává tudná tenni, amelyhez Európa összes államai, Németországot is beleértve, de nem csak reá korlátozva, hozzáférhetnek ».

A szén-és acélközösséget *Robert Schuman* francia külügyminiszter hirdette meg hivatalosan 1950 május 9-én. Innét is az ismert Schuman-terv elnevezés (21). Nyilatkozatában így vázolja ennek célkitűzését: « Európát nem lehet egy csapásra megteremteni, hanem csak konkrét tervek révén, amelyek azután egy tényleges szolidaritáshoz vezetnek. Az európai nemzetek egysége követeli, hogy a francia-német évszázados ellentétnek vége legyen, ezért ez a kezdeményezés mindenekelőtt ezt a két népet érinti. A francia kormány azt javasolja, hogy azonnal lássanak hozzá ennek megvalósításához egy korlátolt, de döntőjelentőségű területen. A francia kormány javasolja, hogy a francia-német széntermelést egyesítsék közös Legfelső Hatóság vezetése alatt és ehhez minden európai állam csatlakozása lehetséges legyen ». Az Európa tanács csak indítványokat tesz a kormányoknak, az európai összefogás kiépítésére gyorsabb és gyakorlatibb megoldásra van szükség. Az európai népek összefogása gazdasági téren kezdődik meg, mert ezen a téren a legnyilvánvalóbb a népek egymásrautaltsága. A szén-és acéliparban pedig legkönnyebb ennek megszervezése, mert a számot tevő szénbányák és acélművek száma

(21) *Bibliographie zum Schumanplan*, Veröffentlicht vom Institut für Europäische Politik und Wirtschaft, Frankfurt am Main, 1953.

az ezret nem igen haladja meg. A gazdaságilag és haditechnikailag annyira fontos két iparágban való összefogás kiküszöbölné a háború lehetőségét a francia és a német nép között és megbékélésüket hatékonyan munkálná. Természetesen a gazdasági összefogás nem orvosol mindent, ezért a Schuman-tervben ez csak kiindulás a népek összefogásának más területre való kiterjesztésében. Továbbá a tagállamokat összefogó valóságos Európai Intézmény, mert, eltérve az eddigi szokásos szövetség jellegű rendszertől, közös érdekterületre vonatkozó nemzetekfeletti közösség létrehívásával munkálja az összefogó népek boldogulását és békéjét.

A terv 1951 április 18-án lett valósággá a Benelux államok, továbbá Franciaország, Németország és Olaszország részvételével. 1952 nyaráig az illetékes parlamentek ratifikálták a szerződést és 1952 augusztus 1-én lépett életbe. 1953 február 10-én nyílt meg a közös szénpiac, amikor az első szénvonatok minden ellenőrzés nélkül, szabadon mentek át a határokon. Május 1-én pedig a közös acélpiac is megnyílt. Természetesen nem ment minden nehézség nélkül, hiszen e két kulcsipar bensőleg összefügg az egyes államok sokszor eléggé különböző gazdasági-szociális és politikai berendezkedésével, épen ezért 5 évi átmeneti időtartam van szánva a nehézségek kiküszöbölésére. Az eddig eltelt pár év minden akadály ellenére bebizonyította, hogy közös jóakarattal és összefogással igenis lehet valamire menni. Ennek ismer-

tetése azonban meghaladja célkitűzésünket. A szén-és acélközösség vezetése 5 szerből áll: Legfelső Hatóság, Tanácsadó Bizottság, Miniszterek Tanácsa, Parlamentnek megfelelő Közgyűlés és Legfelső Bíróság. A döntő szerep a Legfelső Hatóságé. A határozathozatal nem az egyhangúság elvére alapszik, hanem 2/3 szótöbbségre. Határozata törvény erejével köti a tagokat anélkül, hogy a kormányok külön jóváhagyására volna szükség. E két termelési ágban az Intézményt tehát legfelső állami jogkör illeti meg. Kilenc tagja van ennek a Legfelső Hatóságnak. Gyakorlatilag minden tagállam képviselve van köztük, de ezek mégsem országaik képviselői, mert épen a Közösség nemzetekfeletti jellegénél fogva nem függhetnek saját kormányaiktól. De azokra mégis rászorulnak azokban a gazdasági-szociális és politikai kérdésekben, amelyek nem tartoznak a Közösség hatáskörébe. Ebből is kitűnik a politikai integrálódás szükségessége.

EURÓPAI VÉDELMI KÖZÖSSÉG

Világos dolog, hogy Európa védelme nem lehetséges Németország közreműködése nélkül. A NATO katonai szakértői kezdettől fogva érezték ezt. Németországnak a NATO-ba való felvételét azonban Franciaország ellenezte. Az Atlanti Szövetségben ugyanis az egyes államok rendelkeznek saját hadseregükkel. Franciaország pedig, amely két nemzedék alatt három támadást is kapott Németországtól, az önálló német hadsereg

újjáéledését önmagára veszélyesnek találta. A koreai támadás ezt a régóta halogatott kérdést megoldásra kényszerítette. *Winston Churchill* 1950 augusztusában, tehát a koreai háború idején, európai hadsereg felállítását javasolta. A hivatalos kezdeményező ismét a francia kormány lett: 1950 októberében Pleven francia hadügyminiszter tette meg javaslatát az Európai Védelmi Közösség felállítására, azaz közös európai hadsereg megszervezésére. Innét « Pleven-terv » közismert elnevezése. *Van Zeeland* belga államférfi így jellemezte ezt a javaslatot: « Ez a történelem kivételes pillanataiban születő eszmékhez tartozik, amelyet fejlődésében senki sem tud többé teljesen leállítani. Hármas hivatása van: védi Európát ellenségével szemben, a revanchepolitikát előmozdító nemzeti hadseregek újjászületését meggátolja és határozott lépés Európa Uniója felé ».

A megindult tárgyalások eredményeképen 1952 május 9-én írta alá a Szénés Acélközösség hat országa — az Egyesült Államok és Anglia megfigyelői részvételével — az Európai Védelmi Közösség szerződését, amelynek értelmében a friss háborús emlékekkel telített Európában felülemelkednek a nemzeti hadseregek rendszerén és a tagállamok katonaságát közös keretbe foglalják. Kivéve természetesen azokat a részeket, amelyekre az egyes államoknak másutt szüksége van, pl. Hollandiának New Guineában, vagy Franciaországnak a Francia Unio területén. E szerződés tehát mélyen belenyúl az állami

életbe s az államok épen a nemzeti szuverénitást legkézzelfoghatóbban kifejező hadsereg-kérdésben hajlandók ilyen messzemenő engedményre, amely elsősorban a történelmi szükségesség felismerését jelenti.

Itt kell rámutatnunk arra a hibás következtetésre, amelyet egyesek *Habsburg Ottó* Santander Spanyol tiszti Akadémiájában 1955-ben « Hagyomány-Polgári Szabadság-Hadsereg » címen elmondott beszédéből kiolvastak. A beszéd egyik részlete így szól ugyanis: « Az emberek igenis hajlandók életüket adni a keresztért, vagy talán egyesek az 5-ágú csillagért, de sohsem egy « E » betűért, ami a strassburgi Európa Tanácsot jelképezi » A főherceg gondolatát ugyanis nem szabad csak egy-két részletre alapozni, ehhez szükséges az egész beszéd megértése és a szerző sok más kiadványának ismerete. Ezek alapján pedig teljesen világos, hogy IV. Károly király fia az Egyesült-Európa apostola, s az Egységes Európa keretében a katonai integrálódásnak is híve. Ma már ugyanis egyes államok önmagukat nem képesek megvédeni, a történelmi szükségesség szinte kényszeríti őket közös európai védelmi összefogásra épen azért, hogy állami létük szabadságát és függetlenségét megőrízhessék. Az « európai katona » tehát végeredményben nem « személytelen államot » szolgál, nem a strassburgi Európa-Tanácsot, hanem Európát, amelynek sorsával saját hazája sorsa elválaszthatatlanul össze-

függ. Európa-szolgálat így válik haza-szolgálattá s Európa védelme hon-védelemmé.

Maga a szerződés az illető parlamentek jóváhagyása révén válik jogerőssé. Ez a ratifikálási folyamat a sokféle nehézség ellenére szépen haladt előre az egyes országokban, míg a terv szülőhazájában, Franciaországban talált elutasításra: a francia parlament 1954 augusztus 30-án Aumeran gaullista tábornok javaslatát, hogy az Európai Védelmi Közösség kérdését jóváhagyás nélkül vegyék le a napirendről, 264 ellenében 319 szavazattal elfogadta (22). Az Európagondolat eme mély válságát nem a moszkvai propaganda okozta, amely az európai tárgyalások sikertelenségéért a NATO-ban és ebben a Védelmi Közösségben jelölte meg a bűnbakot. A válság igazi oka a száz nehézséggel küzdő francia belpolitikában keresendő. Németország gyors gazdasági fejlődése a hagyományos félelmet ismét felkeltette egyes francia körökben, amelyek aggodalmaik psychologiai rabjaiként azt a kísérletet tették meddővé, amely alkalmasnak látszott épen ennek a régi ellentét felújításának megakadályozására.

EURÓPAI POLITIKAI KÖZÖSSÉG

Mondottuk, hogy a Szén-és Acélközösség munkája, ennek következtében eredményes-

(22) *Die Agonie der Europäischen Verteidigungsgemeinschaft.* Eine Überzicht über die Entwicklung vom Juni bis zum September 1954. Europa - Archiv, 5 Dezember 1954, 7115-7126.

sége is, az egyes államok életével bensőleg összefüggő kérdésekkel kapcsolatos. Mindezekre a Schuman-terv Legfelső Hatóságának nincs illetékessége, ami a politikai integrálódásban nyerhetne csak megfelelő megoldást. Az Európai Védelmi Közösségre vonatkozó tárgyalások folyamán szintén világossá vált az Európai Politikai Közösség szükségessége.

Hogy a gondolat mennyire érett az Európáért aggódók lelkében, elég idéznünk az olasz katolikusoknak 1948-ban « A nemzetközi közösség »-ről szóló Szociális Hét-ének nyilatkozatát. Miután hitet tesz Európa egyetemes hivatásáról, Európa politikai összefogására vonatkozólag ezt mondja a Nyilatkozat: « Hogy Európa egyetemes hivatását betölthesse, és hogy ellentétes hatalmi blokkok között ne legyen az érdekek ütközőpontja, szükséges egységének megszervezése mind politikai, mind pedig gazdasági vonalon, hogy az emberi haladást és a világbékét elő tudja mozdítani » (23).

Az Európai Védelmi Közösség egyezményének 38. cikkelye, főleg De Gasperi olasz miniszterelnök kezdeményezésére, már tartalmaz erre vonatkozó előírást. Ennek a szerződésnek ratifikálása azonban nagyon húzódott — s mint láttuk, később meg is bukott — ezért ugyanazok, de az 1952

---

(23) *La Comunità Internazionale.* Settimane Sociali dei Cattolici Italiani. Atti della XXII Settimana Sociale. Edizioni dell'Icas, Roma, 1949, 280 old.

augusztusában érvénybe lépő Szén-es Acélközösség külügyminiszterei ezen cikkely alapján felkérték a Schuman-terv parlamentjét, hogy az Európai Politikai közösség alkotmánytervezetének elkészítésére alakítson kebeléből bizottságot. Ez a tervezetet 1953 március 9-én nyújtotta be a Miniszterek Tanácsának.

Az Európai Politikai Közösség két legfőbb hatósága az Európa Parlament és az Európa Kormány. Ezeknek szervezetében megnyilvánul az egész Intézmény jellege, benső természete, illetve az Egyesült Európa építésének irányvonala. A. *Messineo* (24) ezeknek vizsgálata alapján rámutat, hogy az Európa Parlament két házának: a képviselőháznak és a Szenátusnak szerkezeti és hatásköri különbözősége a dualista elv megnyilvánulása. A tervezet szerint ugyanis a Képviselőház a Közösség népeinek képviselőit foglalja magában, akiket Európa népe választ. Viszont a Szenátusnak az egyes államok népének képviselői a tagjai, akiket az egyes államok parlamentje nevez ki, aminek következtében a nemzeti politikai érdek szempontjai az egyetemes érdek rovására beférkőznek Európa törvényhozó Testületébe. Továbbá az államokat képviselő Szenátusnak jogköre tágabb mint az európai népet képviselő Képviselőháznak. Ebben a dualista felfogásban meg-

---

(23) *Il Parlamento della Comunità europea.* La Civiltà Cattolica, 20 Giugno 1953, 612-623 old. és *Il Governo della Comunità europea.* La civiltà Cattolica, 1 Agosto 1953, 250-261 old.

nyilvánul az abszolut szuverénitás elve, a nemzeti autonomiához való görcsös ragaszkodás, amely az önérdek befolyásával és erőszakolásával az európai politikai összefogás nemzetekfeletti jellegét megfertőzi és az európai népek szerves közösségének kialakítását lehetetleníti. Ugyanez a felfogás és szellem nyilvánul meg a másik főhatóság, az Európa-kormány felépítésében is. Az Európai Politikai Közösségnek nincs államfője, hanem a kormányzati jogkör összpontosul az Európa Kormányban, amelynek szerkezete az Egyesült Államok elnöki kormányzatához hasonló. De amíg az USA-ban az elnököt választják és benne összpontosul és kifejeződik a federalis állam szuverénitása, addig az Európa-kormány elnökét a Szenátus választja, amely az egyes kormányokat s nem az európai népet képviseli. A kormány tagjait pedig az elnök nevezi ki, így az Egyesült Európa kormányzati hatalma nincs függetlenítve az egyes államok politikai befolyásától. Az Európa Kormány nincs politikátlanítva. Továbbá a tervezet több helyen döntő jellegű határozathozatalhoz egyhangúságot kíván, ami szintén csak azt mutatja, hogy a tervezett Egyesült Európa, bár bizonyos nemzetekfeletti jelleggel rendelkezik, mégis csak szuverén államok szövetkezése és nem Európa népeinek jogközössége.

A tervezet valóraválását több közbejött, pillanatnyilag sürgősebb megoldást követelő esemény akasztotta meg és odázta el. Hogy mit hoz a holnap és milyen megoldásra ke-

rül sor, alig lehet előre tudni. Azonban mindenképen igaz marad A. *Messineo* megállapítása, amely kritika és egyben útjelző is: « Ez az alkotmánytervezet csak első félénk kísérlete az alakuló Európa-Egység szervezetének. Olyan, mint egy kis mag, amely az emberek jóakaratára van bízva, hogy vigyázzanak növekedésére és a belőle kicsirázott vadhajtásba beoltsák az életerős nemes gallyat. Talán a mai körülmények között, amikor a nemzeti érzület felette élénk és harcias, az állami mindenhatóság tana és a szuverénitáshoz való féltékeny ragaszkodás nem veszt erejéből, nem is lehetett másképen eljárni. A nemzedékeknek, amelyek lélekben a nagy Európa polgáraiként élnek, még nevelődniök kell erre az észjárásra: annak a társadalomnak, amely a nemzetközi szétszaggatottságból a népek közösségi élete felé átmenőben van, talán megfelelőbb volt ilyen átmeneti tervezetet adni, hogy azt kevesebb ellenkezéssel és a lehető legkisebb psichologiai megrendüléssel tudja elfogadni. Lehet, hogy ez az okosság útja, viszont mégsem lehet elrejteni azoknak részleges csalódását sem, akik hittek azoknak az ideáloknak győzelmében, amelyet a tervezet bevezetője oly erőteljes határozottsággal meghirdet, s amelyet hosszú idő óta a katolikus tanítás hangsúlyoz ».

NYUGATEURÓPAI UNIÓ

Az Európai Védelmi Közösség egyezményének a francia parlamentben való elve-

tése nemcsak a federativ elven fejlődő Egyesült Európa-ra mért súlyos csapást, de a német hadsereg felállításának megakadályozásával nagy veszélyt jelentett Európa biztonságára is. A német kérdésnek ilyen hosszúra való elhúzódása ugyis gátolta az Atlanti Szovetséget eddigi fejlődésében és gyengítette erejét.

A francia nemzetgyűlés elutasító magatartása után *Foster Dulles* már másnap kijelentette, hogy « az európai eszme nem halott csupán azért, mert a hat ország közül az egyikben ideiglenes többség nyilatkozott meg annak egyik megnyilvánulási formája ellen. Még marad elég, amire lehet építeni ». De minden józan gondolkodású ember belátta, hogy a kérdés végleges megoldását sokáig halasztgatni már nem lehet elsősorban az európai biztonság érdekében, amely gyenge és hiányos a német erők nélkül.

A főkérdés az volt, hogyan lehet kikerülni ebből a zsákutcából és olyan megoldást találni, amely mind Franciaországnak, mind pedig Németországnak megfelel. A nehéz diplomáciai munka zömét Eden külügyminiszter végezte el, aki felkereste a Szén- és Acélközösség államainak vezetőit és megtárgyalta velük a kérdést. A legjobb megoldásnak látszott a brüsszeli egyezmény, amely megfelelő módosítással alkalmasnak látszott az űrt betölteni. A londoni megbeszélésen Mendes France követeléseiből kettőt elfogadtak: 1) a német fegyvergyártás nemzetközi ellenőrzés alá helyezése, amit Adenauer elfogadhatott, mert majdnem ennyit az elve-

tett Védelmi Közösség egyezménye is tartalmazott; 2) Anglia csapatainak Európában való meghagyása.

1954 október 3-án a londoni Lancaster Palota dísztermében írták alá az egyezményt Németországnak (és Olaszországnak) a brüsszeli egyezményhez való csatlakozásáról, vagyis az Atlanti Szövetségbe való felvételéről és felfegyverzéséről. Igy jött létre a Nyugateurópai Unio, amely az elvetett Védelmi Közösség egyik főcélkitűzését pótolja, de nem federativ alapon, hanem a szuverén államok régi rendszerű koaliciós szövetségével. Utána hamarosan megegyezésre jutott Franciaország és Németország a Saar-kérdésben is, de az utána következő események azt mutatták, hogy a kérdés végleges rendezése még várat magára (25).

---

(25) A Saar-vidék teljesen német jellegü. A francia forradalmat és az azt követő napoleoni megszállást kivéve mindig Németországhoz tartozott. Lakossága ennek következtében nem kevert és kisebbségi kérdése nincs. Az I. világháború után a Versailles-i békemü nemzetközi felügyelet alá helyezte, míg a szénbányák háborús jóvátételt szolgáltak Franciaországnak. 1935 január 15-i népszavazás 90 %-ban a Reich-hez való csatlakozás mellett döntött, 9 % a nemzetközi ellenőrzés folytatása és csak 1 % Franciaországhoz való csatlakozás mellett. A II. világháború után Franciaországot aggasztotta a szaarvidéki szénbányák sorsa, amelyek német kézben szerinte nem szolgálnak az európai népek békés javára. 1945-ben kérte Franciaország a Rajna-vidéknek Németországtól való elcsatolását és francia közigazgatás alá való helyezését, Szaarvidék bekebelezését és a Ruhr-vidéknek nemzetközi ellenőrzés alá való helyezését. 1946-ban Bidault külügyminiszter a Saar-vidéknek Franciaországgal

Mendes France-nak nem volt könnyű a megállapodást elfogadtatni. Elsősorban a francia-orosz barátságot hirdető baloldal és a jobboldal soviniszta elemei ellenezték a ratifikálást. A francia nemzetgyűlés azonban 1954 december 30-án 287 szavazattal 260 ellenében és 74 tartózkodásával hozzájárult a Nyugateurópai Unio keretében Nyugatnémetország szuverénitása visszaállításához és felfegyverzéséhez.

EURATOM

Az Egyesült Európa építésének főbb lépéseit követtük nyomon. Több más terv is van előkészületben. Ezek közül csak egyet említünk, az Európai Atomközösséget, amely a tervezet szerint a Szén - és Acélközösség nemzetekfeletti szervezetéhez hasonlóan az atom

---

való egységét kívánta. Abban az időben Németországban még rendezetlen állapot uralkodott és a Szaar-vidék élelmezését sem tudta ellátni. Franciaország ekkor a számára annyira fontos területnek a németországi francia zonától megkülönböztetett statust adott. Nem célunk az egész folyamatot ismertetni, csak arra mutatunk még rá, hogy a Schuman-terv megvalósulásakor és az Európa-Tanács megalakulásakor a Saar-vidéknek « európaizálása », első « európai állam »-má való kialakítása komoly tervvé vált. Sok tanácskozás és több megegyezés után a lakosság 1955 október 23-án népszavazással elvetette az európaizálás gondolatát. Ez azonban önmagában még nem jelenti az európai gondolatnak elvetését, sem a német nacionalizmusnak jelentkezését. Csak azt, hogy a Saar-vidéknek — amely mind német és mind francia érdekterületnek számít — csak úgy lehet rendezni helyzetét, ha az egyikre vagy másikra előnyös meg-

termelés és felhasználás terén teremtené meg az európai együttműködést. Sokakban az atom kizárólag Bikinivel és Hiroshimával van összefüggésben, csak haditechnikai értékelésére gondolnak. Pedig az atomerőnek általános kihatása van az emberi együttélés egészére: « Az atomgazdálkodás terén való európai összefogás sokkal fontosabb, mint bármi más területen. Az atomtermelés gyökeresen át tudja változtatni a gazdaság térképét »-állapítja meg *Luis Armand*, a francia államvasutak elnöke. Fontosságát mutatja, hogy 1956 elején a római « Első Európa Tanulmányi Hét »-en *Jean Thibaud* professzor, a lioni egyetem atomfizika Intézetének igazgatója « Possibili sviluppi della Comunità Europea: il Pool Atomico e gli Stati Uniti di Europa » címen tartott előadást. Ő állapította meg: « Az atomkorszak szentjei azok lesznek, akik jóakarattal és a kegyelem segítségével az atommal — a kultúra és gazdaság valódi cementjével meg tudják építeni az Európai Egyesült Államokat ».

ANGLIA ÉS AZ EGYESÜLT EURÓPA

Az Egyesült Európa felvázolt építési menetében nemcsak a technikai fejlődésben megnyilvánuló történelmi szükségesség játszott szerepet, de ellenkező erők is felléptek.

---

oldáson túl meg tudják találni az igazi « európai » megoldást. Lásd: F. HELLWIG, *Saar*. Zwischen Ost und West. Bonn. 1954; W. ECKEHARDT, *Die Saar fliesst nach Europa*. Frankfurt. 1954.

Hogy Európa megmentését sikeresen tudjuk munkálni, pár ilyen akadályozó tényezőre kell rámutatnuk.

Az egyik ilyen Angliának az Egyesült Európával szemben való magatartása. A történelem folyamán Anglia eléggé « európánkívüli »-nek mutatta magát. Izolációs politikája hagyományos. « Alter orbis »-különbözteti meg a Szigetvilágot Európától egy régi irat (26). Az I. világháborúban azonban felismerte, hogy frontja a Rajnánál van, de utána pl. Briand Európa-Unio tervéhez nem csatlakozott. A II. világháborúban ismét tudatában volt, hogy sorsa szorosan összefügg Európáéval, de annak befejezése után az Európa Egység gyakorlati megvalósításában a teljes részvétel iránt tartózkodó magatartást mutatott. Ez furcsának s főleg érthetetlennek látszott Churchill kormányra való jutása után, hiszen ő az Európai Egyesült Államok egyik leglelkesebb hívének mutatta magát. Anglia viselkedése elkedvetlenedést szült, bizalmatlanságra vezetett és lassította a kibontakozást. A Szén- és Acélközösség egyezményének a holland parlamentben való tárgyalásakor többen adtak kifejezést nemtetszésüknek: « Dat wij betreuren, dat Engeland nog niet aan dit eerste begin meewerkt-fejezte ki az általános hangulatot *Mej Marga Klompé* (27). 1951 júliusában

(26) W. LEVISON, *England in the 8th century*. London, 1941, 173 old.

(27) Handelingen der Staten-Generaal, Tweede Kamer, I. 1951-1952. Zevende Vergadering, 30 October 1951, 166 old.

pedig *H. Spaak* intézett dramatikus felhívást Angliához: « Ti angolok, mindebben nagy felelősséget viseltek. 1940 sötét napjaiban ti, és ti egyedül, adtátok vissza Európának a bizakodást és a reményt a demokratikus Európában. Ti voltatok, akiknek állhatatossága révén megmenekültünk. Miért nem teljesítitek kötelességteket? Miért vonakodtok, hogy miután Európa vezére voltatok a háborúban, annak vezére legyetek a békében is » (28). *Coudenhove-Kalergi* is Anglia magatartásában látja az egyik legnagyobb problémát: « The crux of the whole Pan-European problem thus lay in the unification of the Continent in close accord with Great Britain » (29).

Hogy tényleg mi Anglia vonakodásának oka, kitűnik a Labour Party 1950-ben kiadott « European Unity. A statement by the National Executive Committee of the British Labour Party » c. kiadványából. Állásfoglalása 4 pontban foglalható össze: 1) Angliának Európával szemben való helyzetét meghatározza a Commonwealthhez való viszonya és a szocialista demokrácia elvei; 2) Az angol világbirodalomnak Anglia a központja, s tulajdonképen közelebb van pl. Ausztráliához mint Európához; 3) a világbirodalom gazdasági élete megköveteli, hogy Anglia sajátja felett teljes ellenőrzést gyakorolhasson; 4) a szocializmus nélkülözhetetlen fegyvere a de-

(28) HAROLD MAC MILLAN, Britain and Europe. World Review, 1951 September, 18-20 old.

(29) *An idea conquers the world.* London, 1953. 85 old.

mokráciának a totalitarizmus ellen, ezért nem mehet bele abba, hogy korlátozza szabadságát. Elismeri különben az európai kormányok együttműködésének szükségességét a Kontinens politikai és gazdasági életének harmonizálására. Mindebből világos, hogy miért ellenezték az Európa Parlament felállítását, s miért vonakodtak résztvenni az Európai Védelmi Közösségben. S mivel Anglia nélkül Franciaországot aggasztotta Németország előretörése, félelmében elvetette azt. « Hogy mi azt elhanyagoltuk — vallja be az *The Observer* 1954 szeptember 19. száma — vált alapvető okává az Európai Védelmi Közösség kudarcának ».

Mi várható Angliától a jövőben? Erre megfelel *Ashley Clarke*, Anglia olaszországi követe, aki a már említett római « Európa Tanulmányi Hét »-en « La Gran Bretagna e l'integrazione europea » címen tartott előadásában többek között a következőket mondotta: « Bármilyen különbség is áll fent az angol és a kontinentális felfogás között az európai integráció kérdésében, az a kivitelezési módban s nem a lényegben van... A tények igazolják, hogy a háború befejezése óta az angol politika egyik legfőbb célját képezte Nyugateurópa újjáépítésének és összetartásának munkálása. Anglia az Egyesült Európa különböző Intézményeiben vállalt kötelezettségein túl nem tudott, s mondjuk meg egészen őszintén, a jelenben sem tud vállalkozni a teljes federáció elfogadására. Mégpedig azért, mert bármilyen fontos is Európával való kapcsolatunk, Anglia ösz-

tönszerűen tekint a messze fekvő területekre, amelyhez kötve van. Az angol politika az európai kontinenssel, az angol világbirodalommal és az Egyesült Államokkal való viszonyára épül. Mivel mind e három elem képviselve van a NATO-ban, azért az ehhez való csatlakozás jelentette a legkisebb problémát... Angliának magatartása a nemzetekfeletti szisztémával és a kormányközi megoldással szemben nem elvi jellegű, hanem gyakorlati meggondolásból ered. A Commonwealth-i tagságunk azt javasolja, hogy a federációnál előbbre helyezzük a kormányközi szövetkezést. Angliának nincs előítélete az újjítással szemben, amely fokozatos és szerves fejlődése lesz azoknak a biztos és kipróbált intézményeknek, amelyeket sikerült létrehozni és kifejleszteni ezekben az utóbbi években ». *John Biggs-Davison* pedig egyenesen példának állítja a Commonwealth szerkezetét az Egyesült Európa építőinek: « The Commonwealth has demonstrated that the proper desire for national independence can be a constructive as well as a destructive force and that individual sovereignties can work fruitfully together. The Commonwealth is building something more delicate and more precious to the world than a Super-State. Its example can well be studied by regional bodies such as the Organisation of American States or the Council of Europe. Had the Commonwealth pattern been adapted to European conditions the aim of a united Europe might not have been retar-

ded and many of its exponents embittered by the collapse of a rigid federalism » (30).

« VATIKÁNI EURÓPA »

Másik akadályozó tényező a keresztény demokrata pártoknak az európai gondolatot szolgáló tevékenységük láttán támadt alaptalan gyanú. Az Acél-és Szénközösségben, valamint az Európa Tanácsban a nyugateurópai keresztény demokrácia képviselői, de általában az európai egységesítő politikát követő katolikus államférfiak: De Gasperi, Adenauer, stb. befolyása az antiklerikális szocialisták és liberalisták körében, akik közül különösen *Kurt Schumacher*, a nyugatnémet szocialdemokrata említendő meg, aggodalmat keltett a keresztény felfogásnak az Új

(30) *The necessity of frontiers.* The Tablet, London, May 12th, 1956, 444 old. - URSULA BRANSTON, *Britain and European Unity.* London, 1953. - « To judge by the Council of Europe of Strasbourg, England is unpopular at the moment on the Continent. I went to the last session as the leader of the Labour Party Section of our delegation. We were assailed on all sides for being against European union... Much of the attack upon England about our attitude to European federation seems to me to be based on a very grave misconception of the realities... We are in a threefold relationship -to Europe, to the Commonwealth, to America. We must maintain all three relationships simultaneously, as all three are necessary to our being as a power in the world. We cannot violate any one of the three vital aspects of our nature. Certainly we cannot violate our nature as a part of Europe; but we must fulfil this part of our nature in ways that are compatible with our nature as an Atlantic power and a Commonwealth

Európában való érvényesülése miatt. A II. világháború után Európa népei majdnem egyértelműleg nyilatkoztak meg a keresztény demokrácia mellett. Itt nemcsak politikai állásfoglalásról volt szó csupán, hanem világnézetiről is. A szocialista-liberalista elvek helyett a népek a keresztény valláserkölcsi elveken nyugvó politikában látták a jövő életépítő erejét. Természetes, hogy ez az erő elsősorban európai vonalon nyilvánult meg és a népek összefogásának hivatott munkálója lett. Ez ébresztette fel a régi rendszer híveiben az aggodalmat és féltékenységet, hogy az új Európa vatikáni befolyás alá kerül, illetve az Egyesült Európában « klerikális irányzat » lesz urrá. A vatikáni Európa a legrosszabb lenne az összes hegemonia közt —írta a Le Monde 1953 július 5-i számában. Ezt a gyanakvást és ellenszenvet csak fokozta bennük *Tisserant bíborosnak* Strassburgi látogatása és rádióbeszéde 1952 szeptember 15-én.

---

power... that is one fundamental reason why we cannot enter as an integral part into any new organic federal state of Europe... We cannot become a Subordinate part of a European federal state nor of any partial federation such as a European army, because we cannot surrender the autonomy that is necessary for us to play our part in the Commonwealth. The Commonwealth consists of equal sovereign states -and we, too, must be sovereign to be in it. If we gave up our sovereignty and became a province in a federal Europe we would come in with far less power than as a member of the Commonwealth supported, as we are today in our European policy, by the other members of the Commonwealth... As such we desi-

A gyanú azonban alaptalan, tehát az aggódás felesleges. *XII. Piusz pápa* sokszor megmondotta, hogy az Egyháznak nincsenek politikai és hatalmi törekvései. *M. Feltin párizsi bíboros-érsek* 1951 december 21-én a Párizsban székelő követeknek « L'Église et le probléme de la paix » című előadásában is hangsúlyozza, hogy az Egyház nem akarja az államok szerepét átvenni, sem az államférfiak munkáját magára vállani, mert küldetése nem a pusztán evilági kerdések közvetlen megoldására, technikai kivitelezésére szól, hanem az emberi együttélésnek hit és erkölcsi vonatkozásaira. Az Egyházat az Egyesült Európának nem politikai jellege érdekli, hanem világnézeti tartalma. Amikor pedig az Egyház az új Európának keresztény valóságáért fáradozik, amikor a katolikusok és keresztények világnézetüket akarják az egységes Európa kovászává tenni, ez nem

---

re European union and want to take our part in it: but the way we can do this is determined for us... If we are to objective, the first thing we must do is to distinguish between European union and European federation. True European union can be achieved by a great extension of inter-governmental organisations of the type of O.E.E.C. These can be extended into the military and other field... P. C. GORDON WALLTER, *The Commonwealth, the USA and Europe.* The Listener, March 13, 1952. 411-423 old. Nem feladatunk az idézettek elemzése, de különösen az 1956 júniusi Commonwealth-konferencia megmutatta, hogy mire képes a mai Angol-birodalom. Az « Australia Day » díszebédjén pedig maga Menzies miniszterelnök az Egyesült Nemzetekhez hasonlította a Commonwealth laza szerkezetű együttesét és hatékony valósággá való átformálását sürgette.

konfesszionalizmust, klerikalizmust, egyházi diktatúrát és vatikáni uralmat jelent, nem teokráciát, amely egyedül az Ószövetség rendje volt, hanem az európai népek életében a Teremtő akaratának, a természetjog megmásíthatatlan és bűnhődés nélkül át nem hágható előírásának érvényesülését célozza. Ez pedig nemcsak a katolikusok számára szükséges és előnyös, hanem kivétel nélkül minden ember és minden nép javát szolgálja. Akik tényleg aggódnak Európáért, azok nem félnek a « vatikáni Európa »-tól, hanem mozgósítják azokat az erőket, amelyek Európát meg tudják menteni. Ezért kéri az Európa-Egységnek XII. Piusz pápa tanításában lefektetett alapokra való felépítését *Antonio Azara szenátor* Strassburgban az Európa Tanács Tanácsadó Közgyűlésén, 1955 október 21-én: « A kereszténység Fejének felhívása ez, aki a pápai trón magasságából állandóan, ismételten és megfelelő hangsúlyozással hív bennünket abba az igazi egységbe, amelyben mindenki őszintén megszoríthatja a másik testvéri kezét, s szemébe nézve nem a gyűlölet érzésének, hanem a testvéri szeretetnek a tűzét láthatja, amely a kereszténységben még a legkülönbözőbb fajú népeket is megértő egységbe tudta összehozni ».

TERMÉSZETES KÜLÖNBÖZŐSÉGEK, TÖRTÉNELMI ELLENTÉTEK, KOLLEKTIV SZENVEDÉLYEK

Az Egyesült Európa zökkenő mentes kialakulásának további akadályozó tényezője az emberek és népek közt a természet adottsá-

gából származó faji-eredeti különbségek a maguk biologiai-pszichologiai-szociális következményeikkel, továbbá nyelvi különbség és vallási megosztottság.

Ezeken a természetes különbözőségeken kívül azután vannak szerzett, kifejlődött, történelmi ellentétekből eredő akadályozó tényezők is: a « dicső nemzeti mult » visszaálmodása a mult politikai hatalmának kisértese, s a százados ellenségeskedés, amely pl. a német szemében *Erbfeind*-dé tette a franciát és viszont ezekében a *boche*-okat. Ide tartoznak a megoldatlan, vagy pedig rosszul megoldott területi kérdések is, amelyek bizonytalanságot szülnek és ellentétet vájnak a népek közé.

De a kollektiv, megzabolázatlan szenvedély is idetartozik: az önzés, amely türelmetlen és soviniszta nacionalizmusban mutatkozik; a hatalmi vágy, amely elégedetlen és kielégíthetetlen követeléseivel állandó nyugtalanságot okoz; a másik nép fejlődése láttán támadt irígység, féltékenység, bizalmatlanság, a népi gőg, bűszkeség felsőbbrendűség mitosza, stb.

Mindezek azonban általában nem kiküszöbölhetetlen akadályok. Példa rá Anglia és Franciaország százéves háborúja és az utóbbi időben köztük kifejlődött *entente cordiale*. Ha vannak megfelelő vezetők és ha a népet ilyen irányban nevelik, azek az akadályozó tényezők feltétlenül tompíthatók. Csak akkor válhatnak veszélyesekké, ha ezeket a maga javára egy harmadik szítja, tüzeli és kiélezi.

Az utóbbi években a Szovjetnek egyik fő igyekezete oda irányult, hogy mosolyogva vagy kardcsörtetéssel, igérgetéssel vagy ijesztgetéssel lelassítsa és fejlődésében akadályozza az európaiak összefogását. Igyekezett a köztük levő természetes különbözőségeket, történelmi ellentéteket és a kollektiv szenvedély alacsony ösztöneit felkelteni, felfrissíteni, elmélyíteni és mindig a legmegfelelőbb pszícholigiai időpontban Európa népeit egymás ellen bizalmatlanságra hangolni, egyben pedig a szovjet igéret előnyeit kihangsúlyozni. Voltak, akik rövidlátóan és a szovjet-kommunizmus lényegét nem ismerve azt hitték, hogy itt csak merőben gazdasági rendszerek ellentétéről, politikai hatalmi vetélkedésről, a szociális berendezkedés különbözőségéről van szó és ezért nem reménytelen a törekvés, hogy hídat építsenek Nyugat és Kelet között, a kommunizmust lehet « megkeresztelni ». A szovjet propagandának már vizsgálata, kiértékelés alá való vétele is időhúzást, habozást, megtorpanást, tehát tényleg veszteséget jelentett az európai újjáépítés határozott előhaladásában. Igy ez a propaganda részleges eredményt elért, ha nem is teljeset. Mert a tények, valamint felelős politikai és katonai tényezők nyilatkozatai azt igazolják, hogy az európai népek nem ültek fel a « béke », « semlegesség », « coexistentia », « genfi szellem », stb. szép szólamainak, hanem átlátva a szovjet taktika játékain — ennek egyik mesteri leleplezője

A. *Messineo* a Civiltà Cattolica-ban (31) — belátják, hogy a gazdasági-szociális-politikai ellentétnek gyökere ideológiai. A marxizmus-leninizmus materialista-ateista jellege miatt lényegében és visszavonhatatlanul Európa-ellenes doktrina s ezért Nyugat és Kelet között — adott helyzetben — a megértés és közeledés ki van zárva, ahogy világosan rámutat erre a fontos tényre *Robert Schuman* az MRP XII. kongresszusán (32).

AZ EURÓPA-RENDEZÉS ELVE: A KERESZTÉNY VILÁGREND SZOLGÁLATA

Az Európa-Egység építése főbb lépéseinek és közvetlen akadályt jelentő tényezőinek ismertetése után keressük az európai összefogás rendező elvét.

---

(31) A. MESSINEO, S. J., *La guerra fredda.* La Civiltà Cattolica, 4 Giugno 1955, 471-473 old.; *L'illusione della coesistenza.* U. o. 6 Agosto 1955, 225-236 old.; *Lo Spirito di Ginevra e la mano tesa.* U. o. 17 Settembre 1955, 573 old.; *La coesistenza nell'errore.* U. o. 5 Novembre 1955, 225-236 old.; *La coesistenza nell'errore nazonalista.* U. o. 3 Dicembre 1955, 481-492 old.; *La coesistenza nella verità.* U. o. 17 Dicembre 1955, 610-621 old.

(32) « Two ideological worlds face each other, without any hope of conciliation, their deep-rooted incompatibility is beyond remedy. The Soviet doctrine is not solely anticapitalistic-which would not constitute a barrier forever insuperable -but is the negation of all our conceptions on the state, society, mankind, its political and religious liberties. Those who are trying to minimize these oppositions do not want to see the main point in the debate on coexistence between the two regimes... Therefore, we can neither share nor understand the attitude of those who, without

Ebben a vizsgálatban nem vezethet bennünket változó napipolitika, divat-ideológia, érdek, haszon, vagy percnyi ötlet, hanem csakis egyedül a világ s benne a népek életének valós szemlélete. Mi ugyanis nem erőszakolhatjuk és nem szabhatjuk rá elgondolásunkat az emberi együttélés alakítására, hanem inkább ennek valóságából kell kiolvasnunk a magatartásunkat meghatározó elveket. Európa az egyetemes emberi együttélés egy darabja, egy része. Reá is vonatkoznak tehát annak egyetemes törvényei. Aki pedig ezeket meg akarja ismerni, nem indulhat bizonytalan *izmusok* után, mert ezek merőben egyoldalúan, elferdítve, torzan és hamisan mutatják a valóság világát. Aki az európai népek közösségének rendjét akarja felépíteni, annak a szűkre szabott földi látóhatár körén túlra kell tekintenie, annak a bölcselet és a kinyilatkoztatás egybetartozó fényében a valós világrendet, a természetes és természetfeletti egyetlen egészét kell meg-

---

themselves being Communists, have an unlimited indulgence for the Soviets, while they reserve all their severity for the parties of freedom. The neutralism sickness is deep-rooted and contagious... We cannot entertain the least illusion concerning Soviet communism. Its acknowledged and primordial objective is to fight and destroy our Western Christian civilization...». Christian Democratic Review, June-July, 1956, 13. old. - Ugyanezt fejtegette a kitűnő nemzetközi jogász, S. LENER S. J. *Il Bolscevismo e l'odierna crisi mondiale. Tra la pace e la guerra.* La Civiltà Cattolica, 10 Ottobre 1948, 138-153 old. és *Il Bolscevismo e l'odierna crisi mondiale. Il metodo della pace.* U. o. 20 Novembre 1948, 365-374 old. megjelent tanulmányaiban.

látnia. A béke ugyanis a rend nyugalma (33). Rendet pedig csak az képes teremteni, aki ismeri a rendbe állítandó dolgokat részleteiben és egyetemes vonatkozásaiban egyaránt, mert csak így tudja mindegyiket a maga helyére állítani. Ezért kell a földi rendezőnek elsősorban az Örök Rendező tervét és akaratát megismerni és hozzá igazodni. Az ember igazi lényegének, az ember és a társadalom helyes viszonyának, a közösségek közjót szolgáló hivatásának és hierarchikus tagozódásának, a földi javak emberszolgáló jellegének, stb. kellő ismerete, nélkülözhetetlen megértése csakis a Teremtő által meghatározott világrend egészének lelkiismeretes vizsgálatából szerezhető meg. Időtálló és emberhez méltó földi rend csakis ezekre az örök alapelvekre építhető fel. A mesterséges, erőszakolt, természetellenes megoldás előbb-utóbb úgyis rombadől, megbosszulja magát, amit annyit tapasztalt nemzedékünknek nem kell külön bizonyítgatni.

Az Európa-rendezés elve következőleg csakis az ember közösségi természetében az államok és a népek együttes életét akaró Teremtő örök terve és szándéka lehet, vagyis a keresztény világrend szolgálata (34), amely-

---

(33) MIHALYI GILBERT O. PRAEM., *A világbéke útja.* Belgiumi Magyar Közlöny, 1952, December 15, 1-2 old.; *A nemzetközi béke keresztény alapjai. I. A béke jelentése.* Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1955 május 8.

(34) MIHALYI GILBERT O. PRAEM., *A keresztény világrend szolgálatában.* Belgiumi Magyar Közlöny, 1953 július 15, 1. old.; *A nemzetközi béke*

nek egyik alapvető nagy tétele a keresztény univerzalizmus (35).

AZ EURÓPAI ÖSSZEFOGÁS SZÜKSÉGESSÉGE ÉS ALAPJA

A keresztény univerzalizmus egyik alapigazsága európai vonatkozásban: *az európai népek testvéri együvétartozása*, békés együttélése, vagyis családi közössége.

Ebből elsősorban az Európa-Egység megvalósításának szükségessége következik. Az európai egységesítő munka, amely ma már nemcsak társadalmi mozgalom jellegű, mint az I. világháború után, hanem a kormányok vették a kezükbe és a hivatalos politika lényeges elemét képezi, igazolja, hogy az Európa-Egység nemcsak egyes szép-lelkek találmánya, idealisták búzgólkodása, hanem történelmi szükségesség: « Negyedszázad alatt vagy mindnyájan egy és ugyanazon házban lakunk, vagy ugyanazon romok alatt pusztulunk el » — vallja meg *Juliana holland királynő* a közös európai sorsot 1953 május 20-án a kopenhágai egyetemen mondott beszédében.

A rohamos technikai fejlődés következtében ugyanis a távollakó népek is egymás szomszédjaivá váltak, szinte minden « belügy » európai vonatkozásúvá válik, a gazda-

---

keresztény alapjai. II. A keresztény világrend. Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1955 május 15.

(35) MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *Az Európarendezés elve: a keresztény univerzalizmus.* Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1955 nov. 6, 2. old.

sági egymásrautaltság letagadhatatlan, egymás tudományos felfedezéseire kölcsönösen rászorulnak, egyik védelme a másik segítségét teszi szükségessé. Az európai népek tehát kölcsönösen függnek egymástól, mert anyagi, erkölcsi és szellemi életszükségleteik egyaránt egymásra utalják őket. Közös céljaikat csak közös összefogással tudják elérni. Ennek a közös célnak, az európai népek egyetemes közjavának pedig egyik leglényegesebb része a béke és biztonság, amelyet szintén csak közös erővel lehet megteremteni és biztosítani (36).

Európa továbbá része a nagyvilágnak. Következőleg Európa békéje elengedhetetlen feltétele az egyetemes megbékélésnek. Az európaiak összefogása, az Európa-Egység megteremtésének szükségessége tehát a világbéke szempontjából is nyilvánvaló.

Minden félreértés elkerülése végett rá kívánunk mutatni, hogy ezt az európai egységesülést nem az ellenség fenyegetése s technikai fejlődése teremti meg. Ez inkább rádöbbenti az európaiakat a sorsközösség elfe-

(36) « ...There exists in Europe a high degree of interdependence. The trade, industry and economic life of the European peoples are closely interrelated, especially in their eastern area. There is much social and intellectual intercourse. On the other hand, there persists a very high degree of political interdependence... If peoples who are in fact interdependent hate each other, that is the most imperative reason for subjecting their conduct to some authority... » JOHN FOSTER DULLES, *Toward World Order*. A Merrick-Mc Dowell Lecture delivered at Ohio Wesleyan University on March 5, 1942. 11-12 old.

ledt vagy megtagadott valóságára. Ebben a történelmi szükségszerűségben megnyilvánul és szinte kézzelfoghatóvá válik a kereszténység világrend alapvető igénye és előírása: az univerzalizmus, az európai népek családi közösségének valósága és megszervezésének szükségessége.

Az Európa-Egység alapja nem a közös veszedelemben való egymásratalálás, nem pillanatnyi érdek és haszon. «A mai veszélyes helyzetben szükség van átütő katonai erőre. Ez azonban nagyon gyenge alapja a tartós békének» — vallotta *Marshall tábornok* 1953 december 11-én, a Nobel-díj átvételekor Oslóban. Az igazi társító, kohéziós erő sokkal mélyebb, áthatóbb, tartósabb és igazibb: *a természet szava*, amely az embert családba, államba tömöríti és egyetemes kapcsolatok kiépítésére ösztönzi; *a testvériség parancsa*: «Az Európa-Egység nem politikai forma csupán, hanem testvériség és megértés» — hangoztatta 1954 aug. végén a hollandiai Arnhem Európa-napjain *Schlichting* nijmegeni professzor; *az egymásért való felelősség*, hiszen akarva-nem akarva egy sorsot hordozunk, jóban-rosszban összetartozunk. Ha az Európa-Egység tartós valóság akar lenni, akkor a népeket a pogány részvétlenség és közöny helyett az egymás iránti erkölcsi felelősségtudatnak kell áthatnia. «Nem vagyunk önmagunkért a földön, hanem egymásért. Ha az ember valamit csak önmagáért tesz, az haszontalan. De ha valamit a másikért cselekszik, az az értékes tett igazában. Ez érvényes nemzeti és nemzetkö-

zi viszonylatban egyaránt »-köti lelkére népének *Juliana holland királynő* 1951 karácsonyi rádiószózatában a nagy igazságot (37); *az európai keresztény kultúra közös örökségének védelme és szolgálata*, amelyet a többi közt *M. Klompé* is kiemel a Szén-és Acélközösség szerződésének a holland parlamentben való tárgyalása folyamán (38).

A népek közössége, az Európa-Egység tehát örök isteni akarat, amely a mai történelmi fejlődésben világosan és letagadhatatlanul megnyilvánul. Ebből viszont az következik, hogy ennek az európai közösségnek megszervezése kivétel nélkül minden népnek a Teremtőtől kiszabott kötelessége és az abban való tevékenység tulajdonképpen közreműködés a Teremtő világrendjének megvalósításában, amely különben minden emberi életnek és politikai tevékenységnek is elsődleges célja (39). Az Európa-Egység építői te-

(37) De Tijd, 107e Jaargang, No. 34921. 27 December 1951. 1. old.

(38) « Het is dus niet zo, dat wij uit vrees Europa willen verenigen, uit vrees voor een overweldiging, neen, wij doen dit vanuit een positief en constructief idee... Ik wil slechts gaarne het motief onderstrepen, dat wij, zij het enigszins vaag in de preambule terugvinden, nl., dat wij hiertoe overgaan « omdat een georganiseerd en levend Europa zijn bijdrage te leveren heeft aan de beschaving...» Goedkeuring van het op 18 April 1951 te Parijs ondertekende Verdrag, Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal enz. Handelingen der Staten- Generaal, Tweede Kamer, I. 1951-1952. 7e Vergadering, 30 October 1951. 166. old.

(39) John Foster Dulles USA külügyminiszter 1953 okt-11-én watertowni beszédében megvallja a politika igazi rendeltetését: « ...bárhol emberi kö-

hát önmagában véve ennek az örök isteni tervnek felismerői, ennek a legemberibb és legkeresztényibb eszmének szolgálói.

OSZTATLAN EURÓPA

A keresztény univerzalizmus alaptételéből az is következik, hogy a megosztott Európa természetellenes állapot, erőszak műve, mesterséges tákolmány, kényszerhelyzet. A « kis Európa » torzó, az egész és a természetes valóság a « nagy Európa ». Az osztatlan Európa visszaállítása éppen ezért elengedhetetlen követelmény.

I. Természetesen nem elég csak a diplomáciai, gazdasági, kultúrális, és idegenforgalmi kapcsolat felvétele, sem a német-egység megvalósítása. Mindenesetre ez is már valami, a holtpontból való kimozdulás, lényeges lépés lenne, de semmi esetre sem elegendő! *Európa egy és osztatlan!* A Duna-Tisza táj éppugy hozzátartozik, mint a Pósíkság, vagy a Szajna-vidék. Párizsban és Londonban sem lehet közömbös, hogy mi megy végbe Budapesten vagy Krakkóban. Bármerre is járunk-kelünk Európában, minden lépésre saját történelmünkből-életünkből találunk egy-egy darabot. Aquinói szent Tamás nemcsak az olaszoké, mindenkié. Ahogy mindenkié Dante, Shakespeare, asszi-

---

zösség alakult, tagjai gyakorlatba ültették át Isten létében való hitüket... A mi alapítóink is keresték, hogy ez megnyilvánuljon az ő politikai intézményeikben, keresve ily módon megtenni Isten akaratát a földön... ».

szi szent Ferenc, Beethoven, stb. Legyen az Montecassino, a Stephans-Dom, vagy a budai vár, mindig Európából pusztul valami. Összetartozunk és egyik a másikat nem tagadhatja meg önmaga megtagadása nélkül. Éppen ezért *az erőszakkal megosztott európai népek családi közösségének teljes helyreállítása a keresztény világrend egyik alapvető követelménye.*

II. A *válaszfalak lebontása kötelesség.* Semmiféle paktum, megállapodás vagy szerződés sem adhat jogot ennek felállítására, még kevésbbé annak fenntartására. Mert ha léteznék is netán ilyen szerződés (40), annak nem lenne semmi erkölcsi-jogi érvénye, mert tartalma erkölcstelen, hiszen a Teremtő akarata ellenére van. Az európai népek közösségében nincs helye elkülönülésnek és elzárkózásnak, ezért a Vasfüggöny Európa elevenjé-

(40) « The West is under a moral obligation to insist that freedom should be restored to Poland, Czechoslovakia, Hungary and other captive nations. The introduction of Communist dictatorships in Eastern European countries was not a solution discussed with and accepted by the United States and British Governments: on the contrary, it was an outcome of flagrant Soviet dishonesty. One quotation is enough to illustrate the extent of this dishonesty and also of Western gullibility. On May 27th, 1945, Stalin said to Harry Hopkins: « The Soviet Union has no intention of interfering in Poland's internal affairs. Poland will live under the parliamentary system, which is like Czechoslovakia, Belgium or Holland, and any talk of an intention to Sovietize Poland is stupid.. « K. M. SMOGORZEWSKI, *Conditions of peaceful-Coexistence. The place of the Nations of Eastern Europe.* The Tablet, London, July 9, 1955. 30. old.

be vág. Következőleg a válaszfalak lebontása nem « engedmény », nem « kegy », amelyért valami politikai ellenszolgáltatás jár hálából, hanem kötelesség. Az emberiségnek a népek Urától kapott joga, hogy ezt követelje. A jelen esetben azonban tételes törvény is parancsolja a válaszfalak megszüntetését. A párizsi béke pl. előírja a szovjet megszálló csapatoknak Magyarországból való kivonulását az ausztriai békét követő 3 hónapon belül.

III. Ezért *a Vasfüggöny felszámolása* nemcsak szovjet-magyar probléma, nemcsak a rabbá tett népek ügye, hanem *egész Európa ügye.* A népeknek a keresztény univerzalizmusból folyó kötelessége az egymásért való felelősség, kölcsönös szolidaritás. Az egészséges, épeszű ember ugyanis érzi, hogy a bajba jutott embertársán segítenie kell. Ezért ugrik a fuldokló segítségére a közelben tartózkodó. Ezért sietünk oltani a tüzet, ha a szomszéd háza ég. Ezért segít a járó-kelő az utcán elalélt ismeretlen emberen is, minden különösebb parancs nélkül, egyszerűen azért, mert érzi, hogy kötelessége. Ugyanígy a népek közt sem helytálló a kaini « őrzője vagyok-e öcsémnek? » durva és lelketlen magatartása: az érzéketlen semlegsség (41). Mert a népeket is — minden különösebb parancs és szerződés nélkül is — kötelezi a szolidaritás. Ezt az örök emberi és keresztény parancsot

---

(41) MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *Semlegesség-Európai összetartozás.* Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1955 július 23, 2-3 old. - *Együttéles-megosztott Európa.* U. o. 1955 szeptember 4. 1. old.

Szent Ambrus már évszázadokkal ezelőtt így fogalmazta meg: « aki társáról a jogtalanságot nem hárítja el, pedig megtehetné, az ugyanolyan bűnben van, mint aki azt elköveti ». *IX Piusz pápa* a Syllabus 662. pontjában elítéli a « non interventus » elvet. A nemzetközi rendbontók ellen való egységes fellépés erkölcsi kötelesség. Nyugatot el kell töltenie az elnyomottakkal szemben érzett szolidaritásnak és az értük való felelősség erkölcsi tudatának. Nyugat kötelessége, hogy érvényt szerezzen a Teremtő akaratának és a népek tételes törvényeinek.

Nyugat eleinte nem ismerte fel az« osztatlan Európa-osztatlan béke » igazságát és az ebből folyó szolidaritást. *Mindszenty József bíborosérsek* 1948-ban ezért üzente a tétovázó és habozó világnak: « Imádkozzanak és emlékezzenek az Atlanti Karta igéreteire ». Később, amikor Nyugat saját portáján is érezte ennek az elhanyagolt igazságnak súlyos jelentőségét, kezdte felismerni Európa és a világ sorsalakulásának mély összefüggéseit (42). Politikusok, államférfiak nyilatkozataiban és állásfoglalásaiban egyre gyakrabban és őszintébben helyet kap a rabnépek iránt való együttérzés és Európa egy-osztatlan voltának tudata. Mi több, a népek vezetőinek tárgyalásain is napirendre kerül a rabnépek felszabadításának az ügye. Ma már a « szalámi taktika » világarányban való alkal-

(42) Assembly of Captive European Nations. First Session 1954-1955. New York, 1955. Különösen az 54-55, 125-128, 163-164 oldalakon.

mazása letagadhatatlanul bizonyítja Középeurópa bekebelezésének a népek sorsában kikerülhetetlenül megnyilatkozó tragikus következményeit (43), ami egyre jobban testvéri szolidaritásra, erkölcsi felelősségérzetre, töretlen egységre, okos megfontoltságra, éberségre, gerincességre, a nemzetközi igazságosság és szeretet szolgálatára kényszeríti Nyugatot.

IV. De *az elnyomott népeknek* egyenesen *joguk van a felszabadulásra.* Hiszen mindegyiket megilleti az élethez, függetlenséghez és a szabadsághoz való jog. Ezeket ugyanis nem egymástól, nem földi jóbaráttól, nem szövetségestől kapták, hanem a népek Urától. Megfosztani őket jogaiktól lázadás a Teremtő világrendje ellen. Éppen ezért a népek szabadsága nem lehet alkú, üzlet, és csere-bere tárgya. Percmegoldás, toldozgatás-foltozgatás mit sem ér. Olyan megoldás, amely a rabnépek helyzetét meghagyja, vagy azon lényegben alig változtat, vétkes és el nem fogadható. Az európai népek közössége a természetes állapot, a független és szabad európai népek együttélése az « osztatlan Európa-osztatlan béke » követeleménye. Tehát igenis együttélés, de nem az erőszak teremtette status quo alapján, nem mindenáron, hanem az európai népek családi egysé-

(43) Jól rámutat a Katolikus Magyarok Vasárnapja 1956 aug. 12-i számában « Ha Középeurópa nem Európáé » c. vezércikkében az egyetemes összetartozásra: « ...Mert ha Középeurópa nem Európáé, nehéz lesz megmenteni a Földközitengert Európa számára... ».

gének és közösségének maradéknélküli helyreállításával (44).

SZUVERÉNITÁS-SZOLIDARITÁS

A keresztény univerzalizmus másik alaptétele az egyetemes egybetartozás mellett az állam önálló létének elismerése, szabadságának és függetlenségének tiszteletbentartása. Az állam az ember társas természetének igényéből nő ki, vagyis természetes közösség, amelyet saját életének irányítására megfelelő hatalmi kör illet meg.

Milyen mármost a kapcsolat az Egyesült-Európa, valamint az európai államok között? Mi az európai közösség és az azt alkotó államok egymáshoz való viszonya? A keresztény társadalomtan az egyén-közösség, szabadság-tekintély, önállóság-egybetartozás, szuverénitás-szolidaritás poláris viszonyában az ellentét és egymás kizárása helyett az egymásrarendeltség, az egymásravonatkozás és az egymás kiegészítésének elvét érvényesíti. Az egyetemes közösség és az összetevő részek úgy aránylanak egymáshoz mint az egész és részei. A rész nem törheti meg az egészt, viszont az egész nem nyelheti el a részeket, sőt azokat mint összetevő, alkotó tagjait feltételezi és megköveteli. Az államoknak saját, egyéni élete is van, de ugyanakkor közösségi is: tagjai az egyetemes államtársa-

(44) MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *Az Európa-rendezés elve: a keresztény univerzalizmus.* Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1955 Nov. 6.

dalomnak. Saját javát, de egyben az egyetemes közjót is kell munkálnia.

Európai viszonylatban ez a következőket jelenti:

1) Az Európa-Egység nem szünteti meg az európai államokat, sőt összetevő tagjaiként azokat feltételezi. Az Európa-Egység ugyanis nem egyetlen moloch-állam, nem homogén masszásító egység, nem *Super State*, hanem a népek együttélésének hierarchikus rendjében az egyetemes európai közjó munkálását funkcionálisan végző államok nemzetekfeletti közössége. Ilyen értelemben igaza van *John Biggs-Davison*-nak, aki a londoni The Tablet 1956 III. 12. számának 444. oldalán « The necessity of frontiers »-ről értekezik. « Európa nem államokra felosztott, hanem államokból álló valóság » — mondja ki a lényeget helyesen *Bruins Slot* a Szén- és Acélközösség szerződésének a holland parlamentben való tárgyalásakor (45). Nem azt akarjuk, hogy Európa léleknélküli, uniformizált épület legyen, hatalmas gyár, amelyet egy központi agyonbürokratizált gépezet dirigál, — valljuk *Habsburg Ottónak* 1955 elején a madridi

(45) « moeten wij er ons voortdurend van bewust zijn, dat het streven naar federalisatie niet voortkomt uit het feit als zouden de bestaande nationale staten zich zelf overleefd hebben. Het tegendeel is het geval. Europa existeert op het ogenblik in de natien en in de nationale staten van Europa. Het is mijns inziens niet zo, dat er is een Europa, dat is verdeeld in volken en staten, maar wel dat er is een Europa, dat bestaat uit volken en staten... » Handelingen der Staten-Generaal, Tweede Kamer, I. 1951-1952. 182-183 old.

egyetemen « Az intellektüelek küldetése a modern világban » című előadásának megállapításait — hanem úgy akarjuk Európát egyesíteni, hogy az sokféle tagozottságának szintézise legyen.

2) Tehát az Egyesült Európa az egész Európára kiterjedő államszövetségnél magasabb rendű összefogás, igazibb egység, az európai államok természetes egybetartozásának jogközösségben való megtestesülése. Ennek pedig legmegfelelőbb politikai formája a federáció (46), amely kizárja a mechanikus egységet és az egység-különbözőség, egyetemesség-tagoltság, univerzalizmus-nacionalizmus sajátosan európai jellegű ellentétpárjainak termékeny harmóniáját teremti meg *Christopher Dawson* a már sokszor idézett « Understanding Europe » c. munkájában azon a nézeten van, hogy az Európa-egységnek csak a keresztény társadalomtan tud megfelelő szerkezetet adni, amely mind az alapvető egység, mind pedig a történelmi különbözőség valóságát tiszteli és azok egészséges harmóniája megteremté-

(46) « La centralisation totalitaire et unificatrice est la méconnaissance la plus grave des exigences de l'unité. Négation de la diversité chez ceux qui en sont les protagonistes, l'unification éloigne de l'unité nécessaire ceux qui la subissent malgré eux. La fédéralisme, qui tend a unir dans le respect des diversités et des libertés, s'oppose aussi bien a l'impérialisme de la volonté de puissance qu'au particularisme égoiste des nationalismes périmés ». P. CHAILLET, *La bataille de la paix*. Cahiers du Monde Nouveau, 3. Année, No. 3. Juillet-September, 8. old.

sével eleget tud tenni korunk és földrészünk szükségének.

3) Az Európa-Egység nem törli el, nem teszi feleslegessé a hazaszeretetet, mert ez a természet rendjének előírása. De természetesen csak a szeretet rendjében marad erény. Mihelyt önzővé válnék és kizárna másokat, mihelyt elfelejtené, hogy a határon túl is embertestvér lakik, mihelyt az egyetemes embertestvériség törvényével ellenkezésbe jutna, megszűnnék törvényes lenni. Az Európa-Egységgel tehát szépen összefér a magyar hazaszeretet is. Sőt természetes is, hogy a hozzánk legközelebb állót, a magyar hazát szeressük elsősorban, — mint ahogyan mindenki a saját hazájához ragaszkodik legjobban (47) — mert a természet rendeléséből általa kapcsolódunk be a nagyobb egységbe, az Egyesült Európába. Az univerzalizmusban

---

(47) « ...Wij zijn niet eerst Europeanen en dan verder ook nog Nederlanders. Onze naam is niet: Europeanen, met als toenaam: Nederlanders; zo is het zeer belist niet! Het door abstractie verkregen algemene is volstrekt nog niet het wezenlijke. Dit is de denkfout van hen, die zich in de allereerste plaats Europeanen noemen en het Nederlandschap daarbij alleen maar als iets bijkomstig ter sprake brengen. Wij zijn eenvoudig Nederlanders en daarin Europeanen, ook zonder bereid te zijn ons Nederlandschap prijs te geven. Een Europa, waarin men ons die eigenschap zou willen ontnemen, is geen democratie, is ten hoogste een « democratuur », een woord, dat men dan in verband moet brengen met caricatuur en dictatuur, dan begrijpt men het wel ». Handelingen der Staten-Generaal, Tweede Kamer, I. 1951-1952. 161. old.

megnemesedett hazaszeretetre kell mindnyájunknak átnevelődnünk.

4) Az állami és az európai élet kihat egymásra. A kettő benső összefüggésben van egymással. Az európai élet alakulása függ az európai államok magatartásától, viszont az egyetemes európai helyzet minden tekintetben érezteti hatását az egyes államok életében. Innét következik az államok felelőssége egymásért és egész Európa ügyéért. Az európai népek családja csak akkor egészséges, ha összetevő tagjai is azok. Nem közömbös, hogy az egyes államok hogyan viselkednek, tudatában vannak-e az európai szolidaritás kötelezettségének. Az európai élet összhangjának lényeges feltétele a keresztény szellemiség szerint berendezkedett állami élet.

5) Az állam nem korlátlan hatalom, nem abszolut autonom, nem kötetlenül szuverén. Az Európa-Egység ugyanis nem csupán Európára szóló Népszövetség akar lenni, nem csupán az európai államok koalíciója, amint már mondottuk, hanem nemzetekfeletti közössége, amelynek létével együtt adva van az európai népek életét szabályozó jog, a nemzetközi természetjog amely az európai államok minden megegyezése és szerződése előtt alapjaiban rendezi viszonyaikat. Ennek törvényei az ember természetében vannak beleírva: a mindenkor és mindenütt azonos emberi természet tartalmazza az emberi együttélés alapvető szabályait, innét egyetemessége, azonossága és szilárdsága. Az európai pozitív jogalkotásnak ez az ontológiai alap-

vetése, érvényességének és kötelező erejének forrása. Az európai pozitív jogalkotásnak feladata ennek kifejtése, magyarázása, részletezése, konkrét esetekre és körülményekre való alkalmazása, érvényesítése.

Az Európa-Egység követelménye tehát az abszolut szuverénitás elvének és a jogpozitivizmus tévtanának elhagyása, és visszatérés az európai népek egymásközti életében a hatalom-politika, a túlzott nacionalizmus erőszakának káosza után a nemzetközi jog rendjéhez.

A szuverénitás, amely a történelem folyamán többféle jelentésváltozáson ment keresztül (48), alapvető államtani fogalom. Az állam egyik lényeges jellegét fejezi ki. Éppen ezért nem helyes az, ha az Európa-Egységgel kapcsolatban sokan a szuverénitás korlátozásának szükségességéről beszélnek. A korlátlan szuverénitást, amely sosem illette meg az államot, az európai együttműködésben el kell hagyni. Ellenben vissza kell állítani a szuverénitásnak az erkölcsi rend előírásait követő, közjót szolgáló szerepét, amely igazi jelentése és rendeltetése (49). *Van Kleffen*, az UN közgyűlés volt elnöke, az Európa-Tanács rendezésében 1953 október közepén Rómában a Villa Aldobrandiniben Európa

(48) PAUL ROTH, *Wandlung im Souveränitätsbegriff.* Stimmen Der Zeit. 1951-52. (77) Heft 4, 248-258 old.

(49) FRANZ KLÜBER, *Souveränität des Staates und « eigenes Rechts » der Selbstverwaltung.* Carl Sonnenschein-Blätter, Zeitschrift für christliche Soziallehre und Sozialarbeit, 3. Jahrgang, 1955 Sept. 3-4, 127-143 old.

szellemi alapjairól tartott kerekasztal-konferencián, szintén azon a nézeten volt, hogy az európai integráció nem jelenti a szuverénitás végét, hanem annak helyes irányban való fejlődését és kiteljesülését. A Nouvelles Equipes Internationales Tours-ban 1953 szeptemberében tartott VII. kongresszusa a « L'autorité soprannationale et l'idée de la souveraineté » korproblémájával foglalkozott, ahol főleg *Von Der Heydte* mainzi professzor fejtegette, hogy nem arról van szó, hogy a szuverén nemzeti állomokat most egy európai állam váltsa fel, hanem hogy az államok ebben a nemzetekfeletti közösségben megtalálják saját magukat és magasabb kiegészülésüket.

Amikor tehát a Francia Köztársaság Alkotmánya előszavában (50), az Olasz Köztársaság Alkotmánya 11. cikkelyében (51) és a bonni Alkotmány 24. cikkelyében (52) kimondja hajlandóságát az európai integráció

(50) « Sous réserve de réciprocité, la France consent aux limitations de souveraineté nécessaires à l'organisation et à la défense de la paix ».

(51) « L'Italia consente, in condizione di parità con gli altri Stati, alle limitazioni di sovranità necessarie ad un ordinamento che assicuri la pace e la giustizia fra le Nazioni ».

(52) « Der Bund kann durch Gesetz Hoheitsrechte auf zwischenstaatliche Einrichtungen übertragen. Der Bund kann zich zur Wahrung des Friedens einem System gegenseitiger kollektiver Sicherheit einordnen; er wild hierbei in die Beschränkungen seiner Hoheitsrechte einwilligen, die eine friedliche und dauerhafte Ordnung in Europa und zwischen den Völkern der Welt herbeiführen und sichern ».

érdekében más államokkal együtt « korlátozni » szuverénitását, itt nem annyira a « korlátozás » szón van a hangsúly, hanem inkább az egyetemes összetartozás így megnyilvánuló elismerésén és az egyetemes közjó minden államot kötelező előírásának ilyen formában való tudomásulvételén. Ez a római jog és a keresztény természetjog örökké érvényes tételeire épült nemzetközi jognak a jelentkezése. Igazában csak a Szén- és Acélközösség Intézményében jut szóhoz (53). További érvényesülése megakadt, mert az elvetett Védelmi Közösség helyébe lépő Európai Unió régi tipusú szövetségi rendszer s így visszatérést jelent a nemzetekfeletti közösség eszméjétől az államok koaliciós politikájához. A természetjogra épülő nemzetközi jognak érvényesülését teljesen megállítani azonban nem lehet, mert a ránk zúduló tragikus események egyre inkább azt igazolják, hogy a népek békéjének az államok önérdekei szerint változó akarata helyett az egyetemes közjó szolgálatának igazi, biztos és egyetemesen érvényes alapjára kell felépülnie.

6) Az Európa-Közösség tehát nem szünteti meg az egyes államok saját ügyeire vonatkozó hatáskörét és illetékességét. A *subsidiaritas*, a kiegészítődés elve érvényesül az európai népek egymás közti életében is: a közösség hierarchikus tagozódásában az tartozik a nagyobbikra, amit a kisebbik nem

---

(53) PAUL ROTH, *Überstaatliche Organisationen.* Stimmen Der Zeit, 151 Band, 1951-52, 120-134 old.

tud elégségesen elvégezni. Már pedig Európa védelme, gazdasági életének egészséges vérkeringése, kultúrörökségének hatékony szolgálata, vagyis békéjének biztosítása meghaladja az egyes államok képességét és az összes államok tevékeny összefogását igényli. Ez pedig csakis nemzetekfeletti jellegű közösségben lehetséges. Fontos, hogy az európai népek megtalálják ennek az együttműködésnek a természet igényeiben gyökerező és egyúttal a kor követelményeinek is megfelelő természetes formáját.

IGAZSÁGOSSÁG ÉS SZERETET

Az univerzalizmusnak két további alapvető törvénye: az igazságosság és a szeretet.

I. Az igazságosság az az erény, amely megadja mindenkinek, ami jogosan megilleti. Minden földi törvényhozás nélkül áll ez a parancs. Minden ember érzi és tudja ezt a kötelezettséget, mert a szívébe van írva. Ez a « mindenkinek a magáét » parancs áll a kölcsönös tiszteletre és bizalomra, egymás megbecsülésére, főleg pedig a földi javak elosztására és használatára.

A Teremtő a föld javait az embernek adta. Minden embert megillet tehát annak használati joga. A magántulajdon joga tulajdonképpen ennek megvalósulása. A cél tehát a földi javak emberszolgáló egyetemes hivatása, a tulajdonjog pedig eszköz ennek megvalósítására. Mivel pedig az eszköz sosem lehet céllá, sőt értékét, erejét és határait éppen a javaknak ez az egyetemes jellege

szabja meg, a magántulajdon sosem akadályozhatja a földi javak elsődleges rendeltetésének megvalósulását. A szociális igazságosságnak ezt az alapvető tételét az elsők közt a nemrég elhunyt *Horváth Sándor O. P.* fejtette ki « Das Eigentumsrecht » c. művében.

Az igazságosság erénye érvényes nemcsak az emberek közt, de a népek életében is. Nincs helye önzésnek, egoista számításoknak, a másik kisemmizésének. A természettől szerencsésebb népeknek meg kell osztaniok gazdagságukat a szegényebbekkel. A három legnagyobb Egyesült Államok-beli vallás vezetőinek « *American abundance and World need* » című nyilatkozata 1955 májusában világosan tartalmazza ezt a kötelezettséget: « In a moral world the continued prosperity of one nation can only be justified by its faithful, courageous efforts to make comparable abundance available to all nations ». A Teremtő akarata szerint minden népnek és államnak joga van megfelelően részesednie a föld javaiban. Ezért a népek életében a kizárólagos nyereségre épített gazdasági rendszerről át kell térni a társadalmi igazságosságot szolgáló rendszerre, ahogyan ezt a 39. francia szociális héten *F. Perroux* (54) kiemelte.

A földi javak tehát nem kizárólagosan nemzeti célokat szolgálnak, nekik is megvan

---

(54) *De l'avarice des nations à une économie du genre humain.* In: Richesse et misère. Paris, 1952. 195-211 old.

egyetemes jellegük, az egyetemes közjóval szemben való vonatkozásuk és kötelezettségük. A népeket nemcsak jogi szolidaritás kötelezi a természet rendeléséből, hanem gazdasági is, és a kettő aligha állhat meg egymás nélkül.

Európai vonalon is kötelező a nemzetközi szociális igzságosság parancsa. A Benelux, Marshall-terv, Szén- és Acélközösség, stb. ennek a megvalósítása akar lenni. Európa jövője nagyban attól függ, hogy gazdasági életét a nemzeti egoizmus, vagy az univerzalizmustól inspirált szolidarizmus hatja-e át.

II. Hogy pedig az igazságosság megvalósítása, a « summum ius » ne lehessen « summa iniuria », elengedhetetlenül szükséges a szeretet. A közösséget nem lehet egyedül csak az igazságosságra alapozni, mert az emberi közösség személyek kapcsolata, ezek között pedig az igazi társító erő a szeretet. Csak a szeretet-társulás méltó az emberhez és csakis ezáltal válik a sokaság közösséggé és marad meg mégis személyiség az egyén (55). A népek közötti kapcsolat is végeredményben emberek kapcsolata, az erkölcsi parancs éppen ezért itt is ugyanaz, mint általában az emberek között: szeresd felebarátodat! Ezt nem kell külön elrendelni, ez a szívünkbe van írva, maga a természettörvény kötelez rá.

(55) J. T. DELOS O. J., *La loi de Charité dans les rapports internationaux.* In: Le Compte rendu des Semaines Sociales de France, 1928, 405-427. - PAUL SCHULTEN, *Beginselen van samenleving.* 1934, 22. old.

Az igazságosság önmagában sokszor rideg, taszító, ellentétet vájó magatartás is lehet. Lehet valaki igazságos « embertelenül » is. A szeretet melegsége ellenben ellentéteket is képes áthidalni. Segít a kölcsönös bizalom megteremtésében, amely nélkül nincsen társadalmi élet. Segít kialakítani a megértés légkörét, amely elengedhetetlenül szükséges a népek egymásratalálásához. A szeretet tud türelmes lenni, tud felejteni, tud megbocsátani és ha kell, tud a másikért áldozatot hozni és lemondást is gyakorolni. Éppen ezért *Szent Tamás* is azt tanítja, hogy az igazságosság csak közvetve teremti meg a békét, míg a szeretet közvetlenül is, mert a szeretet egységesítő erő. « Szeretet az emberek között, vagy háború a népek között »-állapítja meg helyesen a két lehetőséget *Gerlier lyoni híborosérsek* a barcelonai eucharisztikus világkongresszuson.

A « mindenkinek a magáét » törvényt ki kell tehát egészítenie és tökéletesítenie a « szeresd felebarátodat » törvényének, s ha e kettő együtt jár, csak úgy valósulhat meg emberhez méltó életrend, mert ez az igazságosság és a szeretet gyümölcse. Az európai népek közösségének is csak a szeretet lehet igazi és tartós alapja. Az a szeretet, amely a kereszténység hozománya és Európa egyik jellegzetes sajátossága.

AZ EURÓPAI EMBER KIALAKÍTÁSA

A szervezés önmagában nem csodaszer és egyedül egy csapásra nem teremti meg

az új európai rendet. Az új szervezetet új szellemiséggel kell megtölteni. A régi ember csak a tegnap tragédiáját tudná megismételni. Keresztény európai rendet csak a keresztény világnézet szellemiségével eltöltött emberek tudják felépíteni. Az Egyesült-Európa kialakítása tehát elsősorban nem szervezeti kérdés. « A jövőépítés lényeges problémája nem terv, hanem emberkérdés »-állapítja meg *Jacques Maritain*. A hangsúlynak az ember nevelésén kell lennie. « Mit äusserlichen, politisch-organizatorischen Mitteln allein, die die Neuordnung Europas sichern sollen, ist der Friede nicht zu gewinnen. Es muss gleichzeitig mit aller Kraft der Neugestaltung der inneren, der seelischen Voraussetzungen gearbeitet werden »-fejezi ki a ma már általánosan felismert követelményt *Hans Zbinden* (56).

A jövő kérdés tehát emberkérdés (57). Az embernevelés ennek következtében a legigazibb jövőszolgálat. Mi a teendő? A tennivaló tömérdek. Nem pár órai munka, nem 1-2 év feladata, hanem állandó törekvés, szünetnélküli életprogram. Bele kell nyulnunk legmélyebb önmagunkba. Őszintén és állhatatosan kell gyomlálnunk hibáinkat, rossz hajlamainkat és szenvedélyeinket. A nemzetek közötti gyűlölet szeretetté, a bizalmatlanság bizalommá, az igazságtalanság igazságos-

(56) *Die Moralkrise des Abendlandes*. Ethische Grundfragen Europäischer Zukunft. Bern, 1940.

(57) MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *Régi ember-új ember*. Belgiumi Magyar Közlöny. 1953 augusztus 15, 3. old.

sággá, stb. csak úgy tud átalakulni, ha az egyéni ember lelkületében megy végben először ez az önnevelő változás; vagyis önmagunk artiszociális hajlamaival kell felvennünk a küzdelmet. Egész valónkat bele kell törnünk az együttműködés fegyelmébe és fogékonnyá kell tenni a közjó kívánta áldozatra. Röviden, a közösség újjászületését az egyén reformjának kell megelőznie. Innét az önjavítás és nevelés általános kötelezettsége. Aki tehát erkölcsi megnemesülését komolyan veszi és másoknak ezt a törekvését előmozdítja, az a népek békéjének, Európa új korszakának igazi munkálója.

Különösen fontos az univerzalizmusra való nevelés. 1955 május 2-5 napjaiban Velencében a Bureau International Catholique de l'Enfance rendezésében « The development of the International Spirit in the Child » tárgykörről tartott tanulmányhét is szorgalmazza, hogy a gyermekeket neveljék az egyetemes összetartozás tudatára, az egyetemes sorsközösség valóságára és az egymás iránt való felelősség kötelezettségére. Ennek a nevelésnek pedig már az otthonban kell elkezdődnie és ez a feladat elsősorban a szülőkre vár.

A nevelési munkának minden térre ki kell terjednie. Nem célunk, hogy ezt részletezzük. De fontosnak tartjuk, hogy a *történelemtanítással* kapcsolatos teendőire rámutassunk. A történelemtanítás igen sokszor és igen sok helyen a soviniszta nacionalizmus propaganda eszközévé vált. Az így felnevelkedett népek természetesen nem tudták megtalálni

egymást. A második világháború után a többi közt a francia és német történelemtanárok törekedtek ezen javítani tárgyilagos történelem-írás és tanítás révén. 1935-ben a XVIII. századtól kezdődő történelem összeállítására vonatkozó 40 kérdés közül 15-ben nem tudtak megegyezni. Ezt a munkát folytatták a II. világháború után és 1951 októberében Mainzban minden kérdésben egyetértettek (58).

Az Európa-Tanács a történelemtanítás « reformja » céljából hívta egybe 1953 augusztus elején 14 ország szaktörténészeit Calw-ba. Ezt a « reformot » természetszerűleg nem úgy kell érteni, mintha az európai történelem « egységesítését », mai szempontból való átértékelését, azaz meghamisítását jelentené. Hiszen nem vallhatjuk a Romein-iskola tételét, hogy a multnak a mai szemszögből való nézése az egyetlen tárgyilagos történelemszemlélet (59). Úgyis az a baj, hogy « das Pendel der geschichtlichen Beurteilung schwang von einem zum anderen Extrem »-ahogyan G. *Stadtmüller* megállapítja (60). A Calw-i Európa-napok tehát nem akarták az európai történelmet megmásítani, hanem

---

(58) M. DIEROCKX S. J., *Europese geest en geschiedenisonderwijs*, Streven, KCT, VII, jaargang, Deel I. No. 1. 64-69 old.

(59) « Ik noem derhalve die geschiedschrijving objectief die in overeenstemming is met de tijdgeest ». J. ROMEIN, *In de hoj der historie*. Amsterdam, 1951, 29. old.

(60) GEORG STADTMÜLLER, *Geschichtsbild und Geschichtsunterricht*. Saeculum, Band 2, Jahrgang 1951, Heft 1. 1-9 old.

egyrészt megtisztítani attól, amit a szélsőséges nacionalizmus benne elrontott, másrészt pedig rámutatni azokra az elhanyagolt dolgokra, amelyek az európai szellem és egység előmozdítói (61), ahogyan már az 1948. hágai Európa-Kongresszus Kultúrális Bizottsága határozati javaslata utalt erre: « To insist on the correct teaching of history and particularly draw attention to the efforts which have already been made for European unity ». Inkább a kultúrális, vallási, szellemi és társadalmi tényeket akarja kiemelni, mint a politikait és katonait.

A történelemkönyveknek ilyen közös összeállítása (62) termékenyen előmozdíthatja egymás tárgyilagos megismerését és a részletekben az átfogó egész észrevételét, ami pedig egyik feltétele az európai összefogás sikerének. Mert egymás megismerése kölcsönös értékelésre és megbecsülésre vezet, egyéni utakról a közös európai életútra, a partikulariznusban megrekedt emberből kiala-

(61) Het nieuwe leerplan voor geschiedenis en de geschiedkundige Europadagen te Calw. Nova et Vetera, XXXI, 1953-54, 43-54 old. - **Europese geest** in het geschiedenisonderwijs en de «Europatagung» te Calw. Geschiedenis en Onderwijs, IV. 1954. 74-86 old.

(62) Lásd bővebben: Internationales Jahrbuch für Geschichtunterricht, III. 1954. 297-316 old. és 317-326 old. - A. MIRGELER, *Geschichte Europas.* Herder 1953. - ROBERT FROHN, *Europäische Geschichte als pädagogische Problem.* Neues Abendland, Dezember 1954. 729-736 old. - *JOSEPH* LORTZ - D. TRUSEN, *Zur Grundlegung eines neuen europäischen Geschichtsbildes.* Begegnung, 8 Jahrgang, Heft 10, 280-283 old.

kítja az egyetemes rendeltetést felismerő, annak feladatát vállaló és becsületesen teljesítő európai embert.

EGYHÁZ ÉS AZ EURÓPA-EGYSÉG

1. *Az Egyház illetékessége.* Az Európa-egység az emberi nem egységének, a népeket összefogó természetes szolidaritásnak európai viszonylatban való megvalósulása. Már pedig « a népek közti mindennemű egység megvalósítása — mondja 1953 karácsonyi rádiószózatában *XII Piusz Pápa* — a kereszténységnek mindig egyik törekvése ». Ezért munkálták a pápák mindenkor a népek összetalálkozását, egységét és békéjét (63). Követ-

(63) « As formerly, when the Church contributed, after the mediaeval fashion, to the political moulding of Europe, it seems that today she is aware of her duty to contribute, after the fashion of our modern age, and thanks to the moral authority which is everywhere recognized as being hers, to the salvation of our threatened civilization, to the social shaping of the world and the formation of a new order ». J. MARITAIN, *Ransoming the Times*, 204 old. - The first man to coin the adjective « European » Was a Pope Pius II, in the middle of the 15th century, while engaged in trying to unite Christian princes against the ever advancing Mohamedan Turk. When Pius XII, five hundred years later, urged Catholics to support the cause of European unity against another threatening foe from the East, a foe with far more renegades in the Western populations, than the Turks had ever possessed, he has taking up again a very old, constantly recurring theme in the long story of the Papacy in Europe » - *Papalism and Politics. The Holy See and the defence of Europe.* The Tablet, London, February, 5, 1-2 old.

kezőleg Európa eme nagy és jelentős vállalkozásában az Egyház sem maradhat érdektelen.

De egyenesen kötelessége is az Európa-Egység munkálása. A kérdésnek nem a politikai, technikai oldala érdekli, mert az Egyház pusztán földi kérdésekbe nem szól bele, hangoztatja a Szentatya 1948 június 2-i beszédében is. Az Európa-kérdésben annak erkölcsi vonatkozása érdekli az Egyházat. Az Európa-Egység ugyanis az emberi együttélés alapvető szabályozása, amely vallás-erkölcsi kérdésekkel kapcsolatos. Ezért pl. *XIII. Leó Pápa* az 1899-i hágai kongresszuskor Vilma holland királynőhöz intézett levelében azt írja, hogy nemcsak az tartozik hivatalához, hogy ezt a vállalkozást erkölcsileg támogassa, hanem hogy hatékonyan közre is működjék, hiszen olyan ügyről van szó, amely legbenső kapcsolatban áll az Egyház hivatásával. *XII. Piusz Pápa* pedig 1954 november 2-án a világ püspökeihez intézett beszédében kifejezetten megmondja, hogy az Egyház a népek kapcsolataiban az azt érintő természetjog és erkölcstörvények jogán illetékes, sőt egyenesen kötelessége azokba beleszólni és irányítást adni (64).

2. *XII Piusz Pápa és az Európa- Egység.* Mégis különösen XII. Piusznak feladata az

---

(64) « Sed tota quoque legis naturalis materia... quatenus moralis eorum ratio attenditur, in eius sunt potestate... Ita quaestio de vinculis et rationibus ethicis, quibus nationes mutuae reguntur et tenentur ».

Európa-Egység munkálása, (65), akinek uralkodása alatt soha nem látott testvérgyilkosság szennyezte be Európát. Ő maga is azt tartja pápasága Istentől kijelölt különleges hivatásának, ahogyan erre nyomatékosan rámutat különösen az 1954 karácsonyi rádiószózatában, hogy a népeket visszavezesse a béke ösvényére. Ezért is a Szentatya tanításának egyik központi gondolata a minden népet magasabb egységbe fűző nemzetközi közösség (66) és ebben az Európa-Egység.

A pápai tanítás igen sokat foglalkozik az Európa-Egység problémájával, vagyis Európa válságával és megmentésével. Kit nem rázott meg 1954 karácsonyán a betegágyából is az európai összefogást sürgető beszéde és felhívása. « Nem kételkedünk, — hangoztatja 1949 június 2-án — hogy híveink tudatában lesznek, hogy helyük azoknak a nagylelkű szellemeknek oldalán van, akik a kölcsönös megértés útját és a nemzetek közti őszinte találkozást igyekeznek előkészíteni és munkálni ». Erre a pápai tanításra fejtegetéseink

---

(65) « The support given by Pius XII to the cause of European unity is a natural duty fully consonant with the best traditions of the Church to which Europe owes so much ». *Does the Pope run Europe?* America, National Catholic Weekly Review, November 8, 1952, Vol. 88, Number 6. 174 old.

(66) MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM, *A nemzetközi közösség XII. Piusz pápa megnyilatkozásaiban*, Doktori értekezés. Kézirat. Budapest, 1947.

folyamán többször hivatkoztunk (67), de tételesen nem részletezzük. Ennek ugyanis a közeljövőben egy külön angolnyelvű tanulmányt szándékozunk szentelni.

3. *Az Egyház szerepe az európai népek családjában.* Mit tud az Egyház segíteni az európai béke helyreállításában és Európa rendjének újjáépítésében?

Az Egyház elsősorban felfedi azokat a tévtanokat, amelyek a népek életére károsak és veszélyesek. « The Catholic Church from the first has recognized the limitless dangers of the communist attack upon our civilization »- ismeri el az Egyház egyik szolgálatát A. *Harriman* New York állam kormányzója a Catholic Press Association 45-ik kongresszusán Buffalo-ban. Az Egyház tehát biztos vészjelző és erőteljes gát.

De ez még csak negativum lenne. Pozitive

---

(67) Lásd bővebben XII. Piusz Európa-tanát: *L'insegnamento di Pio XII sulla Comunità Europea.* L'Osservatore Romano, 11 marzo 1956, pag. 5. - XII. Piusz pápa az Európa-Egység eszméjét jóváhagyja és annak megvalósítására buzdít. Éppen ezért csodálkozunk, hogy a Magyarok Mindszenty Mozgalma Memoranduma (Mindszenty Népe, 1956 jún. 1. 28 old) azt mondja, hogy az Európai Egyesült Államok eszméje hiú ábránd, amelyet Napoleon óta sokan felvetettek, de annak megteremtéséhez a létalapok hiányoznak. Igaz, hogy a gyakorlati kivitelben sok az elmarasztalni való, de az Európa-egység eszméjét hiú ábrándnak minősíteni és azt a nehézségek miatt elvetni elhamarkodott dolog s semmiképen sem egyeztethető össze XII. Piusz tanításával és ezirányú törekvéseivel. Ha e Memorandum idegen nyelven is megjelenik, pontatlan fogalmazásában rossz képet nyújt a magyarságnak az Európa- Egységre vonatkozó állásfoglalásáról

az Egyház a keresztény társadalomtanban megadja a közösségi rend elengedhetetlen alapelveit: az igazi embereszményt, az ember és a társadalom helyes viszonyát, az állam eredetének, céljának és hatalmi körének igazi tartalmát, az emberi közösségek hierarchikus természetét, stb., vagyis meghirdeti azt a társadalmi rendet, amely a teljes értékű humanizmus politikai-jogi-gazdasági érvényesülése, azaz az ember személyi méltóságának elismerése, végeredmenyben a Teremtő terve és akarata, amelyhez való őszinte visszatérés a népek békéjének s így Európa jobb sorsának is egyik feltétele.

De az Egyház egész tanrendszere, a teljes értelemben vett keresztény világnézet tartalmazza azokat az igazságokat, amelyek szükségességét éppen a nagy történelmi válság mélypontján vesz észre és igényel Nyugat (68). A természetjog egyetemesen közös rendező elvében, a történelem szacrális-eszchatologikus értelmezésében, a hit és tudomány termékeny összhangjában, a test-lélek

(68) Itt csak a hittudomány iránt való fokozott érdeklődésre szeretnék rámutatni. A Die Zeit című hamburgi újság 1952 okt. 30. száma *Theologie wieder aktuell* c. cikkében ez olvasható: « Die Theologie trat aus ihrer bisherigen Isolierung heraus und die Wechselwirkung mit allen Disziplin des Geisteslebens, während der letzten Jahrzehnte in zunehmenden Masse auch mit dem wirtschaftlichen und sozialen Leben. Damit fand sie den Anschluss an die Probleme unserer Zeit. Dies gerade hat den Hamburges Senat bewogen, die religiösen und soziologischen Zusammenhänge an der Hansischen Universität durch eine neue Fakultät stärker in Erscheinung treten zu lassen ».

és evilág-túlvilág harmóniájában, az erkölccsel párosult haladás, technika erejében, a különböző foglalkozási ágak hivatást és küldetést jelentő értelmében, stb., lehetőség nyílik meg, hogy az ember rátaláljon valódi önmagára, igazi rendeltetésére, a világ helyes értelmére, önmaga és a világ közti egészséges harmónia megteremtésére (69), a mindent átjáró és megújító keresztény szellemiség térhódítására, amely valójában Európa értelme és éltető ereje.

A tények azt mutatják, hogy az Istentől elpártolt ember az eredeti bűn terheltségével nem sokra tud menni saját erejével. A münchauseni önmegváltás tehát mesébe való. Mi természetfeletti segítségre szorulunk. Nemzedékünknek tékozló fiúként kell visszatérnie a megtagadott apai házba, esendőségét és gyarlóságát a megváltásban rendelkezésre álló kegyelem erejével kell felvérteznie, hogy fel tudja építeni az emberi együttélésnek keresztény rendjét. Következőleg az ember nevelését pusztán földi nevelő nem tudja megfelelően elvégezni. Ezért nem elégséges az u. n. Moral Rearmament, amelyet a Magyar Végvár 1955 áprilisi és májusi számában Sebridus propagál a keresztény és nagy többségében katolikus magyar emigránsoknak. Főleg azért nem elégséges, mert nem ismeri el az Egyházban továbbélő Krisztust,

---

(69) TIRCZKA LÓRÁNT, A nyugati kultúra válsága. Katolikus Szemle, Róma, 1955, 4. szám, 158-164 old.

sem a keresztáldozatban számunkra rendelkezésre álló embermegváltó energiákat. Erkölcsi újjászületésről beszél, de ennek a forrását nem ismeri. Éppen ezért is talál ellenzésre a hivatalos Egyház részéről (70). Az ember leghivatottabb nevelője az Egyház. Kezében leghathatósabb nevelési tényező az istenhit, amelynek két legfontosabb hatására térünk ki.

Az istenhit elsősorban minden erény kapuja. Különösen azoké az erényeké, amelyek a közösségi életben nélkülözhetetlenek: igazságosságra ösztönöz, a kevélység, gőg és önzés legyőzését sürgeti, az adott szó és igéret hűséges megtartására kötelez, igazmondást követel. Minél jobban odaköti a hit az embert Istenhez, annál becsületesebb lesz, annál hívebben teljesíti társadalmi kötelezettségeit, annál önzetlenebbül szolgálja a közösség ügyét. Az előljárói tisztségek gyakorlásához és az alattvalói kötelességek teljesítéséhez pedig a vallásban természetfeletti

---

(70) Elég ha ezuttal csak Pizzardo bíborosnak a kanadai apostoli Delegátushoz írt levelére hivatkozunk. A Szent Officium Kongregációjának bíboros titkára hivatkozik ugyanennek a Kongregációnak 1951-i döntésére, majd ezeket írja: « It is even more astonishing to see that certain people have an exaggerated enthusiasm which apparently makes them believe that the methods and means developed by Moral Rearmament are more efficacious in this movement than in the Catholic Church itself. The danger of syncretism and of religious indifference, of which warnings have been given in connection with Moral Rearmament, can no longer be ignored ».

erőforrást nyít meg. Ami lehetetlen vagy nehéz a természetes embernek, a közjó kívánta áldozat és az együttműködés fegyelme könnyebb és egyúttal érdemszerző cselekedet a kegyelem világában. Idevág a nemrégen elhunyt magyar hittudós, Schütz Antal nagy életbölcsességű megállapítása: « csak az tud jól forgolódni az időben, aki szívesen társalog az örökkévalósággal ».

Továbbá a vallás a közös Istenatyában gyökerező testvériségre és szeretetre tanít. Jól mondta a nemrég elhunyt Claudel: « comment serions nous frères, s'il n'y avait pas un père? » Valóban mit is jelenthet a testvériség ott, ahol nincs közös atya! Minél jobban odaköti a hit az embert Istenhez, annál jobban megbecsüli és tiszteli embertársát, hiszen benne Isten képmását látja. Egyéni és nemzeti szabadságjogok, társadalmi osztályok és népek békéje csak ott létezik, ahol hisznek a Teremtő Istenben. « Az igazi béke rendíthetetlen alapja a parancsoló Úrként tisztelt Isten » — hangsúlyozza XII. Pius pápa 1939 húsvéti beszédében. Az emberiség és benne különösen Európa történelme eléggé bizonyítja, hogy valamely korban minél jobban elismerték az emberek Istent, a közös Atyát, annál boldogabb volt közösségi életük. De midőn megtagadták a közös Atyát, az embertestvériség tudata is kiveszett, felborult közösségi életük egyensúlya, osztályellentétek, társadalmi feszültségek és háborúk következtek. « Amidőn gátjaink beszakadtak, érezték, hogy itt Európa van veszélyben. És valójában európai hivatástu-

dat nyilatkozott meg. Ez valóban gyakorlati kereszténység volt, hozzáidomulva a tényleges szükséghez. Egység Abban, aki jövőnk munkálásában velünk van. Építsék fel a feltámadó Európát, állandóan figyelve erre a legmélyebb gyökérzetű egységre: tegyék azt annak alapjává! »-búzdítja népét s általa Európa népeit Wilhelmina volt holland királynő 1953 március 5-i rádió szózatában.

Az Egyház tehát leginkább és legközvetlenebbül az egyénen keresztül tud hatni a népek életére (71). Az embernevelés az Egyház legigazibb Európa-szolgálata. A vallás ugyanis, amely az egyént átjárta és átalakította, az egyénen keresztül jótékonyan kihat a közösségre. Midőn tehát az embernevelő és lélekmentő Egyház a vallás és a hit erejével az ember hibáit, antiszociális hajlamait javítja, széthúzásra és ellentétekre hajlamos természetét nemesíti, a közösség újjászületését és ezáltal békéjét és rendjét munkálja. Egyben pedig az Egyház, mint Krisztus Misztikus Teste, a hívő emberiség természetfeletti közössége, az emberi nem egységének természetfeletti síkon való megvalósításával az egyetemes nemzetközi közösség s benne az

(71) « Il reste à l'Eglise une fonction primordiale à exercer dans l'établissement et le maintien d'un ordre international solide et durable: influence sur les âmes, noyautage des esprits pour les transformer, les pénétrer des principes évangéliques de charité et de justice, sans lesquels on ne saurait édifier un ordre humaine universel digne de ce nom ». ARTHUR CARON, *Le rôle de l'Eglise dans l'ordre international.* Revue de l'Université d'Ottawa, Vol. 15. No. 1, Janvier-Mars 1945, 14 old.

Európa-Egység példaképe, előkészítője és megvalósulásának erőforrása.

Korunk baja ugyanis nemcsak gazdasági eretnekség, ezért nem lehet egyedül szociálpolitikával neki gátat vetni. Nem csupán fegyveres hatalommal való visszaélés, így csak atomerőre épített védekezés sem elégséges. Pusztán az antibolsevizmus sem elég, mert bár « kétségtelenül nagy dolog, ha valaki elfordul a rabszolgaság rendszerétől, de ennek a magatartásnak csak negatív értéke van » — figyelmeztet a Pápa ismételten 1954 karácsonyán. Pozitív programmra van szükség, ahogyan *Fouques Duparc* francia nagykövet a « La pace e la civiltà cristiana » 1953-as firenzei kongresszusán rámutatott: « Il ne faut pas combattre contre une chose, mais il faut combattre pour quelque chose ». Nem valami ellen, hanem valamiért kell harcolnunk! « Fünfzig Divisionen oder eine Idee » — mutatott rá teendőink lényegére a Die Weltwoche egyik cikkében. Ezt az « eine Idee »-t pedig az Egyház adja az Egy Test eszméjében. Helyesen állapítja meg *H. Brugmans*, a bruggesi Európa-kollégium igazgatója, hogy a népeket mitosz nem tudja összehozni, csak a Teremtő Isten elismerése teremtheti meg egységüket (72), és adhatja meg a pozitív programot: *a durva materia-*

(72) « De werkelijke vrijheid van het Westen ligt juist in deze erkenning dat één God heerst over allen, en dat daarom nimmer een menselijke mythe hen allen verenigen kan ». H. BRUGMANS, *Schets van een Europese samenleving*. Rotterdam, 1952. 23. old.

lizmust spiritualizmussal, a barbárságot keresztény humanizmussal, az istentelenséget az istenhit életet alakító erejével, az evilágiságot természetfelettiséggel, a proletárok világegységét az Istenben gyökerező testvériséggel, a kommunista kozmopolita világállamot az emberi nem egységének a Teremtő szándéka szerint való megvalósításával lehet csak legyőzni.

Mindebből pedig az következik, hogy bár az Európa-közösséget nem lehet politikusok, jogászok, közgazdászok, szociologusok, stb. nélkül felépíteni, még kevésbé az Egyház nélkül. Annyi emberi intézmény pusztulása és változása között az Egyház őrzi a megújulás erőit a szertelen divatjárásokban az örök és mégis új elveket a tragikus széthuzásban és szétesettségben a legigazibb közösségalkotó erőket. Ezért az Egyháznak a templom falain túl is közösségszervező és világbékebiztosító hivatása van. Ha világunk (73) s benne Európa boldogulni akar, akkor őszintén találkoznia kell az Egyházzal, amit magyar részről

---

(73) Elég legyen itt hivatkoznunk Roosevelt elnökre, aki episcopalis protestáns létére tudatában volt, hogy az emberi problémák legmélyén legfontosabb szerep az erkölcsi-szellemi erőknek jut, amelyet az Egyház képvisel töretlenül. Ezért teremti meg Myron C. Taylor, személyes képviselője révén a Vatikánnal az összeköttetést 1939 karácsonyán. - Lásd: MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *Egyház és a világbéke.* Katolikus Szemle, Róma, 1952, 1. szám, 2-5 old.

Sulyok Dezső hitvallóan elismer (74). Ennek pedig egyik követelménye a keresztény erők összefogása, a keresztények egysége. Az egység után való vágy ma már feltartóztathatatlan, de még sokféle emberi szempont akadályozza annak teljes felismerését, amelyet legjobbjaink: *Christopher Dawson, Etienne Gilson* (75) és sokan mások hirdetnek, hogy ez az egység a « széttépett köntös » egybevarrásával, egyedül csak a római Anyaszentegyház egyetemességében valósulhat meg.

A KATOLIKUSOK KÜLDETÉSE

Az egyesült Európa megvalósítása közvetlenül az államférfiak és a politikusok feladata. Közvetve azonban minden emberé, elsősorban pedig a katolikusoké. A legilletékesebb tényező, *XII. Piusz pápa* mutat rá erőteljesen 1948 karácsonyi szózatában a világ ügyeiben való részvétel kötelezettségére: « A keresztény-katolikus embernek Krisztus által az Egyházra bízott igazságokhoz való hűsége egyáltalán nem jelenti azt, mint sokan hiszik, vagy hinni látszanak, hogy a jelen sűrgős

---

(74) «...Wir Europäer müssen unsere Einheit aufrecht erhalten. Denn nichts ist heute wichtiger als diese geistige Einheit... Deutlich wurde, dass dem Christentum und insbesondere Rom in Zukunft eine wesentliche Rolle zufallen wird. Alle vernünftigen Menschen sahen ein, dass die Zukunft nur auf der christlichen Moral und den christlich-philosophischen Wahrheiten aufgebaut werden könnte ». *Zwei Nächte ohne Tag. Ungarn unter Sowjetstern.* Zürich, 1948. 279. old.

(75) *Les métamorphoses de la cité de Dieu,* Louvain, 1952.

teendőivel szemben bizalmatlan tartózkodást és hideg érdektelenséget tanusítson. Sőt ellenkezőleg! Az Úr szelleme és példája, az Egyház történelme, a pápák tanítása a hívők kötelességévé teszik, hogy lehetőségük és körülményeik szerint foglalkozzanak bátran és részrehajlás nélkül azokkal a kérdésekkel, amelyek korunk problémái... Meggyőződéses keresztény nem adhatja oda magát kényelmes és önző izolacionizmusnak...! ».

A katolikusok gyermekkoruktól kezdve úgy vannak nevelve, hogy minden emberben faj, nemzet, szín és vallásra való tekintet nélkül Isten teremtményét és képmását, valamint Krisztus megváltottját lássák, értük imádkozzanak és őket szeressék. Ez a hitegység és egyetemes szeretetgyakorlat teszi a katolikusokat az emberi együttélés kovászává. Egyetlen embercsoport sem rendelkezik ilyen előnyös előfeltételekkel erre a nagy küldetésre. A katolikusok a legalkalmasabbak arra, hogy a népek közt fennálló pszichologiai nehézségeket eloszlassák, a népek egymásratalálását elősegítsék, a népek közösségének kialakítását s benne Európa-Egységét munkálják. Ők a leghivatottabbak arra, hogy az Európát szülő eszmék az élet minden területén érvényesüljenek (76). Az európaiaknak ez az « európaizálása » Európa ereje és reménysége.

Ez a katolikusok számára egyenesen köte-

(76) « ...The greatest task of the Western World at the present moment is, concurrently with its military, economic and political preparedness, to articulate adequately what it ultimately stands for.

lesség. A katolikus élet ugyanis nem merülhet ki csupán az egyéni üdvösségért való « önző » munkában, mert az önmegszentelődésen kívül a világ megszentelése a valódi katolikus feladat. Az igazi katolikus embert nem hagyhatja hidegen az emberiség üdve. A Titokzatos Testtel való kapcsolat, amely elsősorban a keresztség és a bérmálás révén jön létre, arra ösztönzi, hogy dolgozzék az Egész Test, a Civitas Dei megvalósulásáért.

Ez a katolikus felelősségtudat ma már egyre jobban tért hódít. Az *Olasz Actio Catholica* 1952 júliusában a római Domus Pacisban « I cattolici e la vita internazionale »-ról rendezi kurzusát. A *Pax Romana* 1954-ben tanulmányhetét « The political responsibility of the christian » problémának szentelte. *M.A.M. Klompé* « Internationale samenwerking en de verantwoordelijkheden der Katholieken »-ről értekezik a holland Katolikus Akció folyóiratának 1955 áprilisi számában. A *Keresztény Demokraták* 1956 májusában Luxemburgban tartott 10. kongresszusának szintén ez volt a főtémája: «Christian responsibility in world politics » címen.

Ez a katolikus felelősségtudat természetesen gyakorlati téren is megmutatkozik, de elengedhetetlen feltétel az erre való alapos felkészülés. Különösen tisztában kell lennünk az erre vonatkozó pápai tanítással, hang-

---

The basic values of Western civilization must be brought out and proclaimed in all clarity conviction and boldness ». CHARLES MALIK, *The Crisis of Faith*. Thought, Fordham University Quarterly, Volume XXV. December 1950. 585-586 old.

súlyozza az amerikai diplomata, *Jefferson Caffery*, a National Council of Catholic Men 35. bostoni kongresszusán 1955 áprilisában (77). Mi magunk is ezért foglalkozunk XII. Piusz pápának ezirányú megnyilatkzásaival (78). A turini szaléziánus pápai Egyetemen 1956 elején külön katedrát állítottak fel, hogy a korunk problémáival foglalkozó pápai tanítás szerves részét képezze a jövő nemzedék kiképzésének. Szabad Magyarországon is legyen gondunk majd erre!

Ne legyünk cinikusak, lemondók, türelmetlenek az Európa-építés huza-vonája, sok gyatrasága és elégtelensége láttán. Ez minden emberi vállalkozásnak egyik velejárója. Ezen a világon csak az eszméhez való állhatatos hűséggel lehet valamire menni. Madách Ádámjának szóló isteni bátorítás felénk is hangzik. Mindnyájan felelősek vagyunk Európáért, a « döntés Európáról » a kezünkben

---

(77) « Catholic Action can make a truly effective contribution to international life only if its members clearly understand the principles which the Holy Father considers essential guides to the right ordering of relations between nations ».

(78) MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM., *A nemzetközi közösség XII. Piusz megnyilatkozásaiban.* Doktori értekezés, Kézirat. Budapest, 1947. - *Az Egyesült Nemzetek XII. Piusz pápa megnyilatkozásaiban.* Civitas Dei, A Magyar Katolikus Tudományos és Művészeti Akadémia Káldi György Társaságának tudományos évkönyve. I. Évfolyam, 1956. 123-149 old. - *The fundamental principles of the international penal law according to the teaching of Pope Pius XIIth.* A Magyar Katolikus Tudományos és Művészeti Akadémia Scientiis Artibusque előkészületben lévő évkönyvében.

van. Tőlünk függ, hogy a vészharang az Untergang des Abendlandes gyászdala, vagy pedig Európa, a keresztény Nyugat szebb jövendőjének beharangozója. Európát már sokan temették. Én azonban vallom *Barankovics-csal*: « Aki az erőben hisz csupán, az joggal temeti Európát. De aki hisz azokban az eszmékben, amelyek Európát szülték, az a legmagasabb emberi kultúra megmetőjét és misszionáriusát fogja benne látni » (79).

(79) *Az egységtörekvések és Magyarország.* Új Magyar Út. 1951 aug. 10. old.

IV.

KÖZÉP-DÉLKELETEURÓPA RENDJE ÉS HELYE AZ EGYESÜLT EURÓPÁBAN

Európa megmentésével szervesen összefügg Közép-Délkeleteurópa rendje és az Egyesült Európával való viszonya, illetve abban való helye. A Vasfüggöny börtönébe zárt népek természetes helye és rendeltetése Európa. A magyar nép állásfoglalását *Sulyok Dezső* fejezte ki még otthon 1946 július 26-án mondott parlamenti beszédében (1). Az emigrációban többek között a KMDSZ 1953-as « Üzenet Haza » c. Nyilatkozata hirdeti az Egyesült Európa eszméjéhez való csatlakozásunkat (2).

Különben az elnyomott népeknek erre vo-

(1) *A magyar tragédia.* I. A. trianoni béke és következményei. Newark, 1954, 602-603 old.

(2) A Katolikus Magyar Diákok Szövetsége (KMDSZ) 1953 nyarán Hollandiában tartotta évi megbeszélését. A Spanyolországból, Németországból, Ausztriából, Belgiumból, Franciaországból összejött magyar diákok innét üzentek haza, az otthoni fiatalokhoz. Az « Üzenet Haza » emigrációnk egyik legszebb, legnemesebb, legreálisabb, legkeresztényibb

natkozó elképzeléseit nem ismerjük. De nem is lehet lehetőségük ennek konkrét formában való megfogalmazására, különösen nem együttes átbeszélésre, megvitatásra és közös kidolgozásra. Helyettük az emigrációra hárulna ez a feladat.

A kérdés boncolgatása széles mederben folyik nemcsak magyar körökben, de a többi rabország emigránsai között is. Nem célunk, hogy ezekre részletesen kitérjünk, Inkább csak rá akarunk mutatni néhány tervre, elgondolásra és megoldási lehetőségre.

KÖZVETLEN CSATLAKOZÁS VAGY TÁJFEDERÁCIÓ

Mi a fontosabb teendő a felszabadulás után: közvetlenül bekapcsolódni a kialakuló nagy európai egységbe, vagy csak közvetve, azaz keresni előbb a környező népekkel való regionális összefogást?

Auer Pál, aki a két világháború között és még a második világháború után is a regionális federáció szükségét hirdette, a Schuman-terv nyomán létrejött nemzetekfeletti közösség kialakulása láttán megváltoztatta eddigi felfogását és az Európai-Uniohoz való közvetlen csatlakozás fontosságát vallja. Az Ahogy Lehet 1952 októberi számának

dokumentuma. Mint akkori hollandiai magyar lelkésznek legyen szabad e helyen is kifejezni őszinte elismerésemet e diáktalálkozó résztvevőinek ezért az érett megnyilatkozásukért - FERY S. JÓZSEF *Európai Ifjúság* című, az Élet 1952 jul. 25-i számában megjelent írásában szintén kifejezést ad az Egyesült Európa eszméje iránt való elkötelezettségnek.

12-13 oldalain « Az Európa-Unio és a Dunai Federáció gondolata » c. cikkében ennek propagálását kéri, mert szerinte, ha Európában két federáció jönne lètre, keleti és nyugati, ez azt jelentené, hogy a kontinens a felszabadulás után is két vagy több részre lenne szakítva s igy mi megint el lennénk vágva Nyugattól. Felfogása azonban nem kizárólagos, mert elismeri a tájfederáció létjogosultságát, mert hátha nem jön létre belátható időn belül az Európa-egység, és ha létre is jön, egységesen kell fellépni, valahányszor regionális érdekeinkről lesz szó. A *horvát, román szlovák* és *cseh* emigráció előnyben részesíti az Európai Egyesült Államokhaz való közvetlen esatlakozást a regionális (dunavölgyi) federációnál (3).

Ezzel szemben *Habsburg-Lotharingiai Ottó* (4), *Barankovics István* (5), *Taubinger István* (6), *Adonyi Ferenc* (7) a tájfederáció elsődlegess szükségességét hirdetik.

Ugy látszik, mintha két ellenkező véleményről volna szó. Pedig egyáltalán nem. Hiszen a nagy egység és a kisebb egység, az Egységes Európa és a tájfederációk nem

(3) DR. MAJLÁTH ISTVÁN, *Federáció vagy halál.* A Délamerikai Magyar Hirlap évkönyve, 1955. 97-98 old.

(4) *Döntés Európáról.* Amerikai Magyar Kiadó, Köln, 1955, 51, 52 és 69 old.

(5) *Az egységtörekvések és Magyarország.* Új Magyar Út, 1951 szeptember, 12 old.

(6) *A modern Európa-gondolat születése.* Új Hungaria, 1953 június 5, 3. old.

(7) *A magyar katona a második világháborúban.* Klagenfurt, 1954, 155. old.

egymással ellenétes alakulás, nem egymást kizáró és feleslegessé tevő valóság. Hanem ugy aránylanak egymáshoz, mint az egész és rész, tehát egymásra vonatkoznak, egymást kiegészítik. A kontinens és az állam között a regionális csoportosulás az átmeneti és összekapcsoló egység vallja helyesen *Vito Platania* (8). A tájegységek éppen ezért nem a nagy egységtől való elkülönülésre vannak szánva, vagy annak megbontására, hanem egyenesen összetevő, alkotó elemei annak. Észszerű, egészséges és természetes ugyanis, hogy az egymással közvetlen, mindennapi érdekeltségben, politikai-kulturális-történelmi-gazdasági-földrajzi egymásrautaltságban élő népek között merül fel legelőször az összetartozás érzése és szüksége, amely szerves egység kialakulásának a feltétele s egyben mozgató ereje. A nagy egységbe való beleilleszkedés ennek az egymásrautaltságnak egy további lépése.

A magunk részéről egyetértünk *Gácsér Imrével*: « A mi célunk csak az lehet, hogy az Egyesült Európa megteremtésén dolgozzunk, előkészítve azt, hogy a magyar nép egyenrangú félként és jogos igényeinek teljes elismerésével jusson be az Egyesült Európába. Hogy ez regionális vagy általános európai federáció keretében jön-e létre, a jövő titka. Előre azonban káros lenne már itt az emigrációban lekötni magunkat olyan regionális keretekben, amelyek egyrészt a Nyu-

(8) *Piani e progetti per una confederazione danubiana.* Amerikai Magyar Kiadó, 1954, 15. old.

gattal szemben hoznának bennünket kényes helyzetbe, másrészt olyan keretekbe szorítanának, amelyek a közelmult emlékeiből és történelmünkből kifolyólag reánk nézve káros hatással lennének és a rossz emlékű kisántánt emlékeit elevenítenék fel» (9). Kiegészítjük azonban ezzel: nemcsak káros és elhamarkodott lenne egyikhez vagy a másikhoz végleg lekötni magunkat, de felelőtlen is, mert az emigráció nem illetékes arra, hogy a nemzet nevében a jövőt illetőleg végleges döntést hozzon.

EGYETLEN VAGY TÖBB FEDERÁCIÓ?

Elfogadva a tájefederáció általános jogosultságát, a további kérdés ez: milyen legyen a Közép-Délkeleteurópai térség rendje. Két felfogás különböztethető meg. Az *egyik* az egészet egyetlen federációba szeretné foglalni, míg a *másik* több regionális csoportba való osztását tartja kívánatosnak.

I. Az első a lengyel eredetű *Intermarium* néven ismeretes. Ez Németország és Oroszország közé ékelt népeknek egyetlen federációba való egyesítését tervezi. *Bohdan Chudoba*, bár nem kizárólagosan, de mégis ennek az eszméjét propagálja a Fordham egyetem szaklapjában (10). *Honti Ferenc* az Ahogy Lehet 1953 januári számának 19-20 oldalain « Intermarium -vagy Dunai Konfe-

(9) Ahogy Lehet, 1952 március, első borítólap belső oldalán.

(10) *And what of the satellites?* Thought. Fordham University Quartely, vol. XXV, December 1950, 617-618 old.

deráció » c. cikkében szintén ezt a nézetet osztja. Szerinte közép-Keleteurópában nem lenne szerencsés több csoportosulás felállítása, mert ezzel megbontódnék a keleteurópai tér politikai egysége. Sokan azért tartózkodnak ettől a tervtől, mert a benne résztvevő szlávok túlsúlyának veszélyétől tartanak. Ez az aggodalom Honti szerint nem helytálló, hiszen a szláv összefogás csak akkor veszélyes, ha a pánrusszizmus formáját ölti fel, ami a jelen esetben éppen ki lenne zárva. Állásfoglalásában megerősíti Borsody Istvánnak a Közép-Keleteurópai emigrációs politikusokhoz intézett körkérdésére kapott válasz, amely azt mutatja, hogy pl. a Dunakonfederációnak a magyar politikai körökön kívül az érdekelt országok egyikében sincs megfelelő talaja. *Menczer Béla* az Ahogy Lehet 1953 májusi számának 10-12 oldalain « Európa egysége és széttagoltsága » c. tanulmánysorozata III. folytatásában Európa egységét négy csoportból állónak képzeli el: Nyugat tengeri nemzetei, nyugati centrum, keleti centrum és Oroszország. Keleti centrumom érti az Elba-Visztula-Dunavölgy országait, az u. n. balti-adriai-feketetengeri háromszöget. Tehát ő is az Intermarium hívének látszik.

II. Ezzel szemben a másik felfogás: *Habsburg-Lotharingiai Ottó*, *Barankovics István* (11), *Mailáth István* (12) és sokan mások, élesen állást foglal az Intermarium el-

(11) i.m. 13. old.
(12) i.m. 99-100. old.

len, főleg azért mert sem gazdasági, sem politikai, sem kultúrális tekintetben nem képez egységet. A regionalis uniónak pedig nem szabad mesterséges alakulatnak, tákolmánynak lennie, hanem a valóság rendjében kell gyökereznie. Ezért a többségi felfogás a Közép-Délkeleteurópa rendjét több tájfederáció kialakításában látja. Eltérnek azonban egymástól a regionális egységek határai meghatározásában. Itt mi csak a hazánkkal kapcsolatos két nézetet említjük meg, ami Dunafederáció és Kárpátunió néven ismeretes.

DUNAFEDERÁCIÓ VAGY KARPATUNIÓ

I. A dunakonfederációs terv nem mai keletű. Tudomásunk szerint első történeti megfogalmazása *Teleki László* grófnak, a debreceni kormány párizsi követének Kossuth Lajoshoz írt leveleiben található (13). Kidolgozása *Kossuth Lajos* nevéhez fűződik, de majdnem ugyanabban az időben *Türr István* is a dunavölgyi összefogást hirdeti a párizsi Journal des Débats-ban (14).

O. F. *Miksche* cseh alezredes, a második világháború után Csehszlóvákia párizsi katonai attaséja, disszidálása után pedig a francia vezérkar tanácsadója, a World Review 1951 novemberi számában « The federation of the Danube » c. tanulmányában a Duna-

(13) TORJAI SZABÓ ISTVÁN, *A dunai konföderációs törekvések története és jelen képe.* Lármafa, 1955 jannuár-március, 3. old.

(14) AUER PÁL, *Türr István az európai egységről és a dunai konfederációról.* Új Hungaria, 1954 szept. 24, 2. old.

medence rendjének helyreállítására az ott élő népek federációját javasolja. Ennek kiépítését nem egyszerre tervezi, hanem fokozatos megvalósításban. Első lépésül Ausztria, Cseh-Morvaország, Szlovákia, Ruthénia és Magyarország federációját jelöli meg. Szerinte ez a 28 millió lakosú regionális egység visszaadná a Duna-táj egyensúlyát, mert kifelé tekintetbe veendő erőt képviselne, befelé pedig a 12 millió szláv és 16 millió nem szláv elosztódás teremtené meg a kellő harmóniát. Figyelemre méltó ez a tervezet nemcsak realitása miatt (15), mivel az együttműködés magjául a természetes egymásrautaltságban élő népeket választja ki, de elsősorban azért, mert cseh létére el tud szakadni Csehszlovákia mesterséges eszméjétől és a dunai népek megértését szolgáló tervvel áll elő.

Hegyaljai Henrik az Ahogy Lehet 1952 decemberi számának 21-24 oldalán közölt « Egyesült-Európa és Intermarium blokk » c. írásában a balkáni, dunai és lengyel-balti három tájfederációban látja Közép-Délkelet-európa rendjének kialakítását.

Matuska Péter a Hungaria 1954 augusztus 15-i számának 4. oldalán megjelent «Nagyobb egységek felé » c. írásában a Kárpátuniót túlságosan szűk keretnek mondja, s ezért a Kárpátokon túlmenő, a régi Ausztrát és Csehországot is magában foglaló federáció mellett foglal állást. Ennek a nagyobb egység-

(15) Lásd Mailáth idézett tanulmányát a 105. oldalon.

nek verseny- s ellenállóképességét átűtőnek tartja, míg a kisebb egységeket életképtelennek.

Bartha Károly az Új Magyar Ut 1951 áprilisi számában « A magyarság szerepe a dunai népek föderalizmusában » c. folyt. tanulmányában a szóban forgó területnek lengyel-balti, mediterrán, balkáni és dunavölgyi regionális beosztását javasolja. Ez utóbbinak szerkezetét « Felhívás a Dunai Egyesült Államok kialakítása, alapelvei és alkotmánya tárgyában » c. dolgozatban fejti ki. Szerinte a Dunai Egyesült Államok Ausztriát, Cseh- és Morvaországot, Szlovákiát, Kárpátalját, Magyarországot, Horvátországot, Erdélyt, Romániát, Szerbiát, Szlovéniát a Tengermellékkel foglalná magában (16).

Habsburg-Lotharingiai Ottó « Entscheidung um Europa » című már többször idézett munkájában Közép-Délkeleteurópának három táját látja regionális federációra érettnek: a Dunatérséget (17), a lengyel-balti vidéket és a Balkánt.

II. A Kárpátunió a másik elgondolás. *Eris* a Magyar Végvár 1954 áprilisi és májusi

---

(16) u.o. 103-105. old.

(17) « Tárgyilagosan, párt-vagy osztály-előítélet nélkül szemlélve Közép-és Keleteurópa területét, három térséget találunk, melynek önmagában az a rendeltetése, hogy valamikor egyesüljön; először is ott van a Dunatérség, azaz a Kárpátoktól, a Szudétaföld hegyeitől és az osztrák Alpesektől határolt terület. A Dunamedence eszményi földrajzi és gazdasági egység; emellett Európa várának jellegét

számaiban Duna-Föderáció » címen Miksche tervezetét bírálja. Értéknek tűnteti fel, hogy cseh ember mutatja ki Csehszlovákia tarthatatlanságát és Európára káros voltát, tervét azonban nem fogadja el a többi között azért, mert a trianoni határok közé zárt Magyarországról beszél, ezért veszélyt jelent jövendőnk számára. Eris Európa erőszakosan megbolygatott rendjének és a túlzó nacionalizmus szülte bosszuból és gyűlöletből, valamint hatalompolitikai érdekből szétdarabolt földrajzi, gazdasági és történelmi egységeinek helyreállításában, azaz a természetes és évszázados történelmi fejlődés során kialakult egységeknek federációba való tömörítésében látja a megoldást. Állami élet szervezésére és fenntartására klasszikus egységként a Kárpát-Dunamedencét jelöli meg. Ezért ő a Kárpátunió megszervezését tartja kívánatosnak s ha ez megvan, csak akkor ke-

---

hordja magán, hosszú közös történelemre tekint vissza, és olyan kultúrális és vallási közösség, melynek folyományaként a dunai államokban, nyelvi és faji különbségek ellenére azonosak a szociális és politikai viszonyok. A Dunamedencétől északra, Oroszország szomszédságában, ingadozó határokkal bíró államok csoportja fekszik, melyek azonban vallásuknál és a nyugati kultúrához való hű ragaszkodásuknál fogva Európához tartoznak. Ezeknek az államoknak, Lengyelországnak és a balti köztársaságoknak, érdekei közösek... Végül Európa délkeleti oldalán a Balkán államok alkotnak közös harcok által összekovácsolt tömböt. Fajilag ugyan különbözőek, de egyek különleges kultúrájuk, gazdasági viszonyaik, sőt politikai eszményeik tekintetében is. Három, jelenleg szovjet elnyomás alatt álló regionális egység... » i.m. 53. old.

rülhetne sor a szélesebb körű középeurópai vagy dunai federációba való bekapcsolódásról.

Heckenast Dezső (18), *Baráth Tibor* (19). *Baross Gábor* (20), *Adonyi Ferenc* (21), *Marton Béla* (22) szintén a Kárpátmedence rendezését, a Kárpátunió kialakítását tartják fontosnak. Ennek megvalósulása után az Európai Egyesült Államokba közvetlen vagy Duna-konfederáción keresztül való bekapcsolódást többen helyeslik.

Az 1950-ben Innsbruckban megjelent *Unio-terv* kifejezetten tartalmazza mind-

---

(18) *Dunafederáció vagy Kárpátunió?* Hungaria, 1954 nov. 15.

(19) *A dunai táj államszerkezete francia szemléletben, 1871-1952.* Nyugati Magyarság, 1953 március-április 172-200. old.

(20) *Elmélkedés a Kárpátmedence rendezéséről.*

(21) Adonyi Ferenc már idézett könyvében véderőpolitikai szempontból azt tartja kívánatosnak, hogy Európa kulcsterületén felbecsülhetetlen hadászati értékkel bíró Kárpátmedence a regionális egység kialakulásának egyik zárt területe legyen. Ezért szükségesnek tartja, hogy a Kárpátmedencében a magyarság központi részvételével megalakított szövetségi állam kialakuljon. Ebben az ethnikai határok, a svájci kantonokhoz hasonlóan, legfeljebb csak közigazgatási határok. Ezeken belül az országrészek kormányainak önrendelkezési fokát a sok európai példa alapján szerinte már nem lesz nehéz közös megegyezéssel szabályozni. Ennek, a véderőpolitikailag legmegfelelőbb államszerkezet részeiként Magyarországot, teljes zárt tömbben élő népi állagának helyreállításával, Szlovákiát, Kárpátalját, Erdélyt és a délvidéki Vajdaságot képzeli el.

(22) *A magyar külpolitika tennivalóinak sorrendje.* Nemzetvédelem, 1954 július-augusztus, 33-35. old.

kettőt. A tervezet szerint az európai federációt tájfederációk alkotják: és pedig a Nyugateurópai Szövetség, Skandináv szövetség, Német államok szövetsége, Balti-szudéta, Égei és Dunai szövetség, Ezt az utóbbit Ausztria, Románia, Szerbia és a Kárpátunió alkotja. A Kárpátunió tagjai Magyarország, Szlovákia, Horvátország, Erdély és Kárpátalja. Ebben az elgondolásban tehát a dunai tájfederáció egyik tagja, a Kárpátunió maga is regionális csoportosulás. A terv a Kárpátunió szervezetét konfederációs alapon dolgozza ki (23).

TRIANON FELETT ITÉLT A TÖRTÉNELEM

A Duna-táj rendezésénél nem hagyható ki a Trianon-probléma amely átkos tehertétele az ottani népeknek. Mint valami mérgezett forrás, állandó halálos veszélyt jelent a dunai népek viszonyára. Sokan egyenesen hivatkoznak rá, mint igényeik jogalapjára.

Ha korunk tragédiájának okát keressük, feltétlenül vissza kell mennünk legalább az I. világháború utáni u. n. békekötéshez. A Párizs-környéki békék sem a nemzetközi jog szempontjából, sem etikailag nem megfelelők, mert nem a népeket is kötelező igazságosság és szeretet jegyében kötötték meg őket. « The Paris Peace Treaties left Europe more disintegrated than ever before » — ál-

(23) Mailáth István i.m. 102 s köv. old.

lapítja meg az igazságot *Coudenhove-Kalergi* (24). De ez a felismerés már nyomban akkor feltámadt. Elég ha a békekonferenciát otthagyó és a külügyminiszterségről lemondó *Robert Lansing* — John Foster Dulles nagybátyja — « The Peace Negotiations » (London, 1920), c. művére, vagy az olasz államférfi, *Francesco Nitti* « L'Europa senza Pace », « La decadenza dell'Europa » (1922) és « La Tragedia dell'Europa » (1923) c. könyvére utalunk.

Ennek az igazságtalanságnak legnagyobb porciója nekünk jutott. A trianoni békediktátum hazánkra mérte a legigazságtalanabb bűntetést. A diktáló nyugati hatalmak tájékozatlansága, rövidlátása, tudatlansága, de főleg a pánszláv befolyás erőinek tudható be, hogy minden ethnikai-földrajzi-történelmi-gazdasági szempont félretételével tudatosan megcsonkították hazánkat. A győztesek úgy cserélgették mások hazáját, mint ahogy a gyermekek szokták játékaikat — mutat rá Trianon lelketlenségére Wass Albert (25). Sokan már akkor észrevették a hibát. Az *Egyesült Államok* nem ratifikálta a trianoni szerződést. *Lord Bryce* pedig 1920 május 5-én, a trianoni szerződés ratifikációs tárgyalása folyamán hangoztatja az angol parla-

(24) *An Idea conquers the world.* London, 1953, 77. old.

(25) *Adjátok vissza hegyeimet.* München, 1951. Bevezetés.

mentben ennek igazságtalanságát és az európai békére való veszélyeit (26).

Az Európára zúdult II. világháború s nyomában a pánrusszizmus formájában ránktelepedő pánszlávizmus borzalmai pedig rávilágítanak a párizskörnyéki s benne főleg a trianoni békediktátum bűnös felelősségére s egyben kimondják megfellebbezhetetlenül a történelem ítéletét: az ott teremtett status quo nem tartható fenn, következőleg a jövő rendezésének még kiindulópontja sem lehet, sőt az elkövetett igazságtalanság a népeket is kötelező erkölcstörvénynek megfelelően jóvátételt és kártérítést követel.

Ma már, ha lassan is, kezd érlelődni az a belátás, hogy Közép-Délkeleteurópa rendje az egyetemes európai béke feltétele és biztosítéka. A Temze és a Szajna parti népek sorsa a Duna-Visztula parti népekével elválaszthatatlanul összefügg.

A yaltai tanácskozásoknak ebben az évben kiadott okmánytára azt igazolja, hogy az *Egyesült Államok* határozottan állást foglalt Trianon megkövesülése ellen és az ott elkövetett igazságtalanság jóvátételét az igazságosság, Európa és az Egyesült Államok érdeke nevében napirendre tűzte: « Kívánatos a magyar-román határkérdés vitájában a megoldás és kívánatos egy esetleges rendezés bátorítása Magyarország és Csehszlovákia között, valamint talán Magyarország és

(26) *The Regent of Hungary.* London 1939, 264-266 old. - *The Hungarian Question in the British Parliament.* London, 1933.

Jugoszlávia között, barátságos és kölcsönös tárgyalások révén, amely rendezésnek számításba kell vennie a magyar ethnikai követeléseket... Az USA érdekelt abban, hogy Magyarország határkérdéseiben, valamint politikai és gazdasági problémáiban megoldás jöjjön létre, amely a rendes fejlődést és békét a szomszédállamok irányában elősegíti. Mi hisszük, hogy ezt az érdeket szolgálná, ha olyan területi rendezések történnének, amelyek helyesbítenék a határt Románia felé magyar ethnikai alapon... ».

A külföldön élő magyarság egyetért Trianon elvetésében és az elkobzott jogok visszaállításának igénylésében. A *Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmánya* « Kettős járom alatt » c. körlevele ellenben kifogásolja a Magyar Nemzeti Bizottmány megalkuvóan hallgató, trianoni alapon álló magatartását. Ennek a kérdésnek boncolgatása nem idetartozik. Csak *Közi-Horváth József* világos és egyenes állásfoglalására utalok: « Egy nagyon komoly figyelmeztetést küldök a magyar politikusok és egyéb közéleti emberek felé... Ez a figyelmeztetés pedig úgy szól, hogy irtózatos felelősséget vesz magára az a magyar politikus, aki Magyarország és a magyar nép jövőbeni sorsáról tárgyalni hajlandó trianoni alapon... Jó hatást keltene, ha minden emigráns politikai csoportosulás, amely a jövő elrendezésének problémáját is tárgyalni kívánja, mielőtt a részletekbe kezdene, ünnepélyesen leszögezné, hogy első és legfontosabb alapelvének a népek önren-

delkezési jogát tekinti... Az a csoportosulás, amely ezt az elvet el nem ismeri, vagy magára kötelezőnek elfogadni vonakodik, azt a jogos gyanút vonja magára, hogy a jövőbeni békés együttélés előkészítésének tetszetős spanyolfala mögött a népek elnyomását kívánja állandósítani és annak lehetőségéhez a legtöbb igazságtalanságot szenvedett magyar nép képviselőinek a hozzájárulását is szeretné megnyerni... Világos és félreérthetetlen nyilatkozatra azért is szükség van, mert a csoportosulásban résztvevő volt kisantantbeli politikusok egyikének-másikának a multja nem sok biztatást nyújt a jövőre vonatkozólag... » (27).

A gyakorlati magatartásban azonban már nincs egyetértés. Itt most nem beszélek a Free Europe Committee és a Radio Free Europe álláspontjáról, amely a rabnépek felszabadítására akarja egyesíteni az erőket s ezt az összefogást területi és egyéb kérdések felvetésével nem látja jónak megzavarni. Itt csak azokról a magyarokról van szó, akik ugyanígy vélekednek, akár meggyőződésből, akár pedig az említett Intézmények iránt való lekötelezettségből. Mi úgy gondoljuk, hogy a kérdés lényege: a felszabadulás tényleg megold minden problémát s ezért kizárólagosan csak vele érdemes foglalkozni, avagy a felszabadulás csak feltétele, kiindu-

(27) *Katolikus Magyarok Vasárnapja Históriás Kalendáriuma*, 1954, 102-103. old.

lópontja a Közép-Délkeleteurópa rendje felépítésének, éppen ezért a felszabaduláson túli problémákra is üdvös már jó előre gondolni és azok mogoldását helyes mederbe terelni? Tény az, hogy felszabadulás nélkül nincs új életkezdés, következőleg szükséges minden erő összefogása, hogy ez mielőbb megvalósulhasson. Aki ezért tesz valamit, az nemesen cselekszik. A felszabadulás önmagában azonban nem oldja meg a problémákat. Sőt ezek akkor fognak igazában előtűnni. A széthúzó erők akkor fognak igazában dolgozni, hogy saját képükre formálják ki a jövendőt. A felszabadulás utáni problémák elhanyagolása miatt megint újra csak azok lesznek a szükséges történelmi pillanatban « készek », akiknek már nem egyszer sikerült elrontani a Duna-táj boldogságát. Hogy tehát a felszabadulás ellenére ne az igazságtalanság győzedelmeskedhessék, nem szabad megfeledkezni a népek közt fennálló ellentétek valóságáról és komolyságáról. A többi közt Trianon is idetartozik. Népeinknek az tesz igazán jó szolgálatot, aki a felszabadítás munkálása mellett ezek megoldásában is segédkezik. Egyik sem könnyű feladat. Nagy adag bölcseség, nem mindennapi okosság, tapasztalt körültekintés, fegyelmezettség, józan mérséklet, az igazságossághoz és a szeretethez való hűséges ragaszkodás elengedhetetlen hozzá. Nem mindenki alkalmas erre. Csupán napipolitikai szempontok elégtelenek ide.

Éppen a sorokat írjuk, amikor híre jön (28), hogy az Üldözött Egyház hatodik kongresszusán — amelyet az Ostpriesterhilfe rendezett szeptember közepén Königsteinben — *Werenfried van Straaten*, tongerlooi premontrei rendi kanonok, az említett Menekült Segítő Mozgalom megalapítója és lelke, azt helyezte kilátásba, hogy az Ostpriesterhilfe hajlandó viselni egy olyan konferencia költségeit, amelyen a rabországok menekült politikusai a keresztény elvek fényében megvizsgálják ellentéteiket és a keresztény szeretet szellemében keresik a kölcsönös megértés lehetőségeit. Ennek szükségességét pedig abban látja, hogy a rabnépek közt még a multból fennálló elintézetlen és vitás kérdések megoldatlansága nagy veszélyt jelent a jövőre, amennyiben az új szabad élet ezeknek a megoldatlan kérdéseknek terhével indul majd el Közép-Délkeleteurópában. Ez a flamand apostol a problémák gyökerére lát és tudja a teendőket.

A KÁRPÁTMEDENCE RENDJE

Ennyit Trianonról és a problémákkal való foglalkozás szükségéről. Most a kérdés gyakorlati oldalát tekintsük át röviden.

I. A *Felvidék* szlovák népe a Kárpátmedence természetadta egységében élt velünk évszázadokon át egészen 1918-ig. Nem szán-

---

(28) KÖZI-HORVÁTH JÓZSEF, *Az Üldözött Egyház Kongresszusa*, Katolikus Magyarok Vasárnapja, 63. évf. 40. szám, 1956 okt. 7, 1-2. old.

dékunk eredetüket, az együttélés történetét, a pittsburgi « egyezményt », a szlovák népnek a két Csehországban való kálváriáját és a II. világháború után iránt unk tanusított viselkedését részletesen ismertetni. Minket a kibontakozás útja érdekel.

Bethlen István 1933 november 27-én Londonban, a Közel-és Középkeleti Társaságban mondott beszédében a következő megoldást ajánlja: « A tót nemzetnek ma két komoly politikai érdeke van. Az egyik az, hogy nemzeti önrendelkezési joga elismertessék; a másik pedig abban áll, hogy hovatartozandósága felett valódi érdekei szerint szabadon dönthessen... Ezt követelni a magyar nemzet meg nem szűnhet, mert ha a tót nép ezeréven keresztül jóban, rosszban a magyar nemzet oldalán híven kitartott, mi nem hagyhatjuk cserben akkor, amikor nemzeti életének legkritikusabb éveit éli... » (29). *Szilassy Béla* a Katolikus Magyarok Vasárnapja 1954 január 17-i számában « A CsMNB és a Free Europe » c. cikkében így nyilatkozik: « A CsMNB a szlovákok hivatott képviselőivel 1952 október 10-én találkozott Bonn-ban, ahol a megkérdezésük nélkül Csehszlovákiába kényszerített népek szabad földön élő képviselői ünnepélyesen foglaltak állást ennek az államnak újból való felállítása ellen a bolsevizmus alól való felszabadulás utáni időben. Nyilatkozatukban kölcsönösen elismerik mindegyik népnek önrendelkezési

(29) *Bethlen István Angliai előadásai.* Genius kiadás, 50. old.

jogát és Középeurópa újjárendezését az érdekelt nemzetek egyenlősége és szabad társulásának elve alapján kívánják. A magyarok és a szlovákok között egészséges és tartós egyezség csak ezen elvi alapon létesülhet... A magyarság nem kíván a szlovákság által lakott területen terjeszkedni, de az évszázados települési területét magának és az utánunk jövő nemzedéknek kívánja megtartani».

A cseh emigrációban is hangot kap az igazságtalanságok jóvátétele, az önrendelkezési jog érvényesítése és a nemzetek egyenrangúsága alapján álló építő irányzat. Közülük csak a már említett *F. O. Miksche*-t idézzük, akinek « The federation of the Danube » c. tanulmányát Szalay Jeromos (30) a nemzetközi politikai irodalom legbátrabb, legbecsületesebb és legigazságosabb megnyilatkozásának tartja. Hadd idézzük eredetiben: « ...Czechoslovakia was the artificial product of a peace conference-a child of propaganda... To talk about the restoration of Czechoslovakia nowadays is plain nonsense... The Slovak people are today, at least to the extent of 80 %, fanatically anti-Czech... It is possible that Czechs, Austrians, Hungarians and Slovaks might come to an understanding amongst themselves on a reasonable basis, especially as for centuries they were leading a common existence, but only on condition that the West no longer clings to the idea of the Czechoslovakian

(30) *Miksche könyve.* Ahogy Lehet 1954 május-június, első borítólap belső oldalán.

State. Czechoslovakia does not fit into the framework of the Danube Basin » (31). *Bohdan Chudoba* szintén elismeri, hogy « the agreement (of Pittsburgh) has never been put into practice... After twenty years of life within it, the Slovak Nation as a whole had a very critical attitude toward the new State » (32). *Durcsánszky Ferdinánd*, szlovák *vezető személyiség, a Hungaria* 1954 *június* 1-i számában közölt nyilatkozatában ezt mondja: « Mi sem pánszlávizmust, sem Csehszlovákiát nem akarunk többé semmiképpen sem. Protektorátust semmiféle relációban nem fogadunk el... Mi önálló Szlovákiát akarunk, melynek kisebb népe természetesen tisztában van a nagyobb létszámú magyarsággal szükséges megértő együttműködés fontosságával. Nem leszünk akadályai a megegyezésnek ».

A mondottak alapján megállapíthatjuk, hogy mindegyik oldalon vallják Trianon és Párizs tarthatatlanságát, valamint az önrendelkezés és szabad társulás minden népet egyformán megillető jogát. Mindez pedig Szlovákiának a magyarsággal való ősi együttélése visszaállításának útkészítője. Hogy ez milyen politikai formában valósul meg, az a két nép szuverén akaratától függ

II. *Kárpátalja* ezer esztendőn át Szent István országához tartozott. 1920-ban a trianoni

(31) *The Federation of the Danube.* World Review, November 1951, 9-10. old.

(32) *Czechoslovakia.* A study in disintegration. Thought, Fordham University Quarterly, Volume XXV. March, 1950. 89 old.

békében Csehszlovákiának adták 10 évre. Utána népszavazással kellett volna dönteni a terület hovatartozandóságáról. Ez azonban elmaradt. 1945 junius 29-én pedig Csehszlovákia Kárpátalját átengedte a Szovjetuniónak.

Mi lesz Kárpátalja jövő sorsa? Magyar részről, azt hiszem, elég újra *Bethlen Istvánra* hivatkozni, aki az előbb említett beszédében Kárpátaljára vonatkozólag a következő javaslatot teszi: « Minden gazdasági érdeke, történelmi tradiciója a ruthén népet ehhez a földhöz fűzi... A csehekkel semmi közösségre nem vágynak, a magyar Alfölddel való kapcsolat nélkül pusztulás vár rájuk és hogy ennélfogva éppúgy ruthén, mint magyar érdek, hogy nemzeti autonómiájuk kiépítessék és ezen a réven hovatartozandóságuk tekintetében szabadon nyilatkozhassanak ». A « Kárpátaljai Ruszinok Szabadság Mozgalma »-nak elnöke, *Pazuchánics-Páncélos Mihály* az 1945-i Rákóczy szabadságharc emlékünnepségén mondott beszédében ad hangot népe akaratának: « Nem rajtunk, nem a ruszin népen múlott, hogy az ezeréves hazához, Nagymagyarországhoz fűzött testvéri kapcsolatait gonosz kezek szétté pték és a ruszin népet megkérdezés nélkül a cseh imperializmus szabadságot és népi hagyományokat megölő közösségébe taszították... Én, a Kárpátaljai Ruszinok Szabadság Mozgalmának vezetője, a rabságban szenvedő ruszin testvéreim nevében teszek hitett itt a Vezérlő Fejedelmünk II. Rákóczy Ferenc

szabadságharca 250 éves évforduló emlékünnepén arra, hogy Kárpátalja ruszin népe sohsem fog belenyugodni Magyarországtól, a magyar népközösségtől való erőszakos és csalárd módon történt elszakításába. Kárpátalja népe lélekben együtt van magyar testvéreivel».

E két megnyilatkozás is elég annak megállapítására, hogy Kárpátalja ezeresztendős természetes rendjének visszaállítása az érdekelt népek kölcsönös akarata (33). Jóakarattal és az egymáshoztartozás őszinte átérzésével ennek megfelelő politikai formáját is meg lehet találni.

III. *Délvidék*-en itt a bácskai-bánáti-és baranyai délmagyarországi területet, Horvát-Szlavóniát, valamint Muraközt és a Vendvidéket értjük.

A bácskai bánáti és baranyai területre a szerbek beszivárgása a XIV. század végén kezdődik, de az igazi bevándorlásuk a XVII. sz. vége felé, amikor I. Lipót Csernovics

(33) GÉHER PÁL a Magyar Végvár 1953 decemberi számának 3-4 old. a Londonban megjelenő Ukranian Observer 1953 márciusi kiadványának «The Independence of Carpatho-Ukraine» c. cikkére válaszolva rámutat, hogy a Free Europe Committee által támogatott Szabad Csehszlovák Tanács akarja Karpátalját a cseh birodalom számára visszaperelni, hogy azt a függetlenségét majd elnyerő Ukrajnának barátságáért odaadja. Helyteleníti továbbá, hogy a Bizottmányi Közlöny 1950 szentistváni száma első oldalán Peyer Károly Kárpátaljáról lemondó nyilatkozatának helyet ad. Hangsúlyozza, hogy a demokrácia elvei értelmében sem népek, sem területek felett nincs helye az ilyen önkényes igényeknek és eligéréseknek.

Arzén ipeki patriarcha 40.000 családot képviselő szerb népét telepítette oda. De behozott német, tót, ruthén, román és bolgár telepeseket is. E területen alig akad olyan település, amelynek ne lett volna legalább két-három nemzetiségű lakója. E terület ezer éven át a magyar Államhoz tartozott a szabadságharcot követő 11 év kivételével, de a szerbek a szászokéhoz hasonló önkormányzati kiváltságot élveztek. Trianonban a mesterségesen létrehozott Jugoszláviához lett csatolva.

A horvát nép az egyetlen, amely Magyarország területének kis részében korábban lakott, mint a magyar nép. Hódítás révén került magyar uralom alá, de éppen ezért már a legrégibb idők óta messzemenő nemzeti autonómiát és különállást élvezett. Horvátország 1918-ban elszakadt tőlünk és az új délszláv államhoz csatlakozott.

A Vendvidék történetileg, földrajzilag és gazdaságilag a Dunántúl szerves része. Muraköz pedig az abszolutizmus idejét leszámítva mindig Magyarországhoz tartozott.

Mindezt röviden azért vázoltuk fel, hogy tisztábban láthassunk a Délvidék újjárendezésével kapcsolatban.

a) A Szerbia által bekebelezett bácskai-bánáti-és baranyai területre vonatkozólag újra csak *Bethlen Istvánt* idézzük, mert úgy érezzük, hogy állásfoglalása ma is érvényes: « Itt mindenki minoritás, itt nincs egységes nemzeti akarat, itt nem lehet nemzeti autonómiákról sem szó. De hogy a háború előtt

már ott lakott autochton lakosság akarata felől megkérdeztessék, az becsületbeli kérdése azoknak, akik a békét a népek önrendelkezési jogára akarták felépíteni és érdeke Európának, ha a békét, a nyugalmat és a gazdasági prosperitást akarják a Dunamedencében helyreállítani. Mi, magyarok ezt a döntést a legnagyobb nyugalommal várjuk és fogjuk elfogadni, ha annak szabadsága és pártatlan keresztülvitele biztosíttatik » (34) *Délmagyarország Felszabadító Tanácsa* 1955-ben megjelent « Proclamation of the Council for Liberation of Southern Hungary » c. kiáltványában kéri ezeknek a területeknek Magyarországhoz való visszacsatolását, mert a Dunamedence geo-politikai egységének helyreállítása egyetemes európai érdek is. Ugyanakkor elismeri az ott élő nemzetiségek kultúrális autanómiájának jogát, amelynek megvalósítását *Lelbach Antal* a megyei rendszer korszerű kiépítésében látja (35).

b) A horvát-kérdés rendezésében Bethlen István ezt a javaslatot teszi: « Minden jóérzésű embernek követelnie kell, hogy a horvát nép végre szabadon dönthessen jövője felett. Mi szeretettel és rokonszenvvel kísérjük e nép szabadságharcát és ha velünk karöltve kívánna gazdasági szempontból a jö-

(34) C. A. MacCARTHNEY: *Hungary and her successors. London.* A tudós professzor, népünk kitűnő ismerője, szerint az 1920-as szavazás a magyarság győzelmét eredményezte volna.

(35) *A dunai németség és a Délvidék.* Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1955 május 29.6.old.

vőben együtthaladni, azt örömmel fogjuk üdvözölni, de semmiféle igényt erre nem emelünk. Vagy ha újból valamely föderációba óhajtanának lépni velünk, ezt se elleneznők, de ezt csak a teljes egyenjogúság alapján lehetne végrehajtani úgy, hogy függetlenségét mind a két nép megtartsa. Ennek az eldöntését is teljesen a horvátokra bízzuk, akiket ily irányban befolyásolni semmiképp sem volna magyar érdek». *Kossuth Lajos*nak is hasonló a felfogása. Szlovákiáról és Horvátországról mondja: «én ezen az országokat mind jogilag, mind tényileg, mind területileg nemcsak nemzetiségnek, hanem nemzetnek, souverain individualitással bíró államoknak vallom, melyek kirekesztőleg, magok bírnak souverain joggal magokról rendelkezni... ezek, ha akarják, legyenek Regna socia, s nem Partes adnexae...» (36). *Buc Stjepan*, a horvát nemzeti emigráció egyik vezetője, «Horvátország és Magyarország» c. nyilatkozatában (37) az önálló horvát államiság és a magyar-horvát együttműködés híve. Muraközét Horvátországhoz tartozandónak vallja, Fiumét pedig a mögöttes horvát terület integrális részének tekinti. *Lengyel Ferenc* a nyilatkozatra adott válaszában (38) elismeri a horvát nép önálló ál-

(36) TORJAI SZABÓ ISTVÁN, *A dunai konföderációs törekvés ek története és jelen képe*. Lármafa, 1955 január-március 9.old.

(37) Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1956, febr. 19, 1.és 3.old.

(38) Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1956 febr. 26. 1.és 3.old.

lami élethez való magától értetődő jogát. Mivel pedig — szerinte — a jövendő európai rendezés csakis a nagyobb téregységek jegyében oldható meg, a földrajzi-gazdasági-néprajzi-kultúrális és egyéb okok folytán egymásra utalt népeknek egy államközösségben való együttélése az egészséges. Magyarország és Horvátország természetszerűleg egyugyanazon jövendő államközösség azonos jogú, de saját államiságú tagjai lesznek, amelynek következtében a multbani határkérdések másodrendűvé degradálódnak.

IV. *Erdély*, A *Tribuna*, Londonban megjelenő lengyel folyóirat, 1953-ban « Hogyan véli megoldhatónak Erdély kérdését » címen a vasfüggöny mögötti népek emigrációs politikusainak elképzeléseit közli. C. *Visoianu*, a román emigráns, úgy vélekedik, hogy ez a kérdés helytelen és jogtalan, mert hiszen nincsen « erdélyi kérdés »: Erdély Romániához tartozik. *Eris* « Önálló Erdély » címen a Magyar Végvár 1954 februári számában megjelent írásában rámutat, hogy Erdély történelmileg-gazdaságilag-földrajzilag a Kárpátmedence szerves része, s ezért tényleg nincs « külön » erdélyi kérdés, mert ez egyetemes kárpátmedencei kérdés.

Az « erdélyi kérdés » általánosságban Erdély jövendő sorsát, hovatartozandóságát jelenti. Egyszerre azt is meg kell jegyeznünk, hogy itt a történeti Erdélyről van szó, vagyis a Partium-ot (Bihar, Kraszna, Közép-Szolnok

és Máramaros megyék) nem számítjuk Erdélyhez (39).

Az erdélyi kérdés megoldására négyféle felfogás ismeretes. 1) A románok Nagyrománia integrális részének tartják Erdélyt; 2) A magyarok közül sokan (pl. Csűrös Zoltán, Eris, Vargha Lajos, P. G.) (40) teljes jogot formálnak Erdélyre; 3) Önálló Erdély híve pl. Bethlen István és Sulyok Dezső (41); 4) Önálló Erdélynek Magyarországot és Romániát magába foglaló federációba való tartozásának szószólói: Teleky Béla (42), Márton Áron (43), Horthy Miklós (44), Seton-

---

(39) TORJAI SZABÓ ISTVÁN, *A Partium*. Unio, 1955 szeptember-október 6-8 old.

(40) *Csűrös Zoltán, Az erdélyi kérdés*, Új Magyarság, 1954 júl.-aug. - ERIS, *Erdélyt pedig nem adjuk*. Magyar Végvár, 1954, október. - VARGHA LAJOS, *Önálló Erdély*, Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1955 május 22. - P. G., *Önálló Erdély*. Magyar Végvár, 1954 március.

(41) *Bethlen István angliai előadásai*. Genius kiadás, Budapest, 1934. 60-91. old. - «...Dann müssen die reinen oder überwiegend magyarischen Gebiete wieder zum ungarischen Mutterland zurückkehren. Siebenbürgen aber, in Seiner eingenartigen Struktur, sollte einen eigenen Staat bilden, weil es nicht anders möglich ist, die dort beheimateten zalreichen Völker zu befrieden». DESIDERIUS SULYOK, *Zwei Nächte ohne Tag*. Zürich, 1948. 276. old.

(42) Az Erdélyi Szövetség newyorki tagozatában 1954 május 2-án tartott előadása.

(43) SZALAY JERŐMOS, Márton Áron erdélyi püspök. Párizs, 1952. 136-146 old.

(44) HORTHY MIKLÓS, *Emlékirataim*. Buenos Aires, 1953. 211. old. «Békésen, vagyis mindkét állam megelégedésére azonban ez legfeljebb csakis

Watson (45), Torjay-Szabó István (46), Bazini László (47), Taubingen László (48). A gondolatok kicserélése szenvedélyessé vált és a különböző felfogás hívei odáig mentek, hogy hazaárulóknak bélyegezték az ellenkező nézetűeket. Mi úgy gondoljuk, hogy Torjai Szabó István lát legreálisabban, amikor Erdély kérdését nemzetközi döntőbíróságra bízza, « hiszen nagyromán részről határozott ellenállás mutatkozik még azzal a megoldással szemben is, amel Erdélyt egy dunai konföderáció önálló tagállamává tenné » (49).

V. *Nyugatmagyarország* kérdését *Tengler*

---

magyar-román föderáció keretében volt elképzelhető ».

(45) HUGH SETON-WATSON, *Eastern Europe between the Wars 1918-1941.* Cambridge University Press, 1946, 306 old.: « There remains the possibility of a federal solution. This would recognise that Transylvania is neither Roumanian nor Hungarian, but has a peculiar character and unity of its own, to which both nations have contributed and can contribute in future... Transylvania would form an autonomous unit within a larger federation which would include not only Rumania and Hungary but several other neighbouring States... An independent Transylvanian State could never maintain itself. It would be to small, its economic resources would not suffice, and it would be permanently at the mercy of which ever of its neighbours happened to be the stronger... ».

(46) *A dunai konföderációs törekvések története s jelen képe.* Lármafa, 1955, január-március 13-14 old.

(47) Uj Hungaria 1954 okt. 9.: *Erdély és Dunaföderáció.*

(48) Sudetendeutsche Zeitung 1954 febr. 13: *Schikssalsland Siebenbürgen.*

(49) lásd a 46. jegyzetet.

Elemér ismertette a Katolikus Magyarok Vasárnapja 1956 február 5-i számában. « A nyugatmagyarországi kérdés rendezésre vár » hirdeti *Kőérbereky István* az ápr. 15-i számban.

Ha összegezni óhajtjuk a felsorolt néhány elképzelést, akkor Mailáth-tal megállapíthatjuk, hogy « azok ma már igazán gyéren jelentkező nézetek, amelyek a Kárpátmedencét teljesen kitöltő magyar nemzeti állam igényével lépnek fel és vállveregető biztatásokat igérnek « hűség » esetén a Kárpátmedence egyéb népeinek » (50). Egyre jobban felülkerekedik sorainkban az a józan nézet, amely a keresztény univerzalizmus követelményeinek is megfelel és a Kárpátmedence részei letagadhatatlan egymásrautaltságának megfelelő, korszerű politikai szerkezetet tud adni (50*).

A FEDERÁCIÓ LÉLEKTANI NEHÉZSÉGEI

Közép-Délkeleteurópa elrendezésének terve ismertetése után vessük fel a szintén lényeges kérdést: kivitelezésük egyedül csak a felszabadulástól függ, avagy vannak egyéb kívánalmai is.

Rónai Zoltán « Álom a birodalomról. Eu-

(50) *Federáció vagy halál.* A Délamerikai Magyar Hirlap évkönyve, 1955. 99. old.

(50*) Leitsaetze für die Arbeiten des Forschungs Institutes für Fragen des Donauraumes. Mitteilungsblatt des Forschungsinstitutes für Fragen des Donauraumes. Dezember 1955, S. 42-43.

rópa és a föderációs gondolat» című, az Ahogy Lehet 1951 áprilisi számában megjelent írásában rámutat a föderáció lélektani nehézségeire. Különösen két szempontra hívja fel a figyelmet: 1) az elnyomott népek között vannak többen olyanok, amelyek önállóságot még alig élveztek. A függetlenség varázsa tehát csillapítatlanul él bennük. A föderáció ennek korlátozását tenné szükségessé, mielőtt még éltek volna teljesen függetlenül. A függetlenség vágya tehát az egyik akadály; 2) — talán sehol sem ekkora s ennyire torz a «történelmi jogra» felépített — hatalmi vágy, nemzeti önzés mint ezekben a népekben. Jól állapítja meg, hogy ez a «középeurópai lelki betegségfajta», amely alól sem a lengyel, sem a román, sem a bulgár, sem a szerb, sem a horvát, de mi magyarok sem vagyunk kivételek. «Birodalmi vágyban» él mindegyik.

Sándor Ambrus «A Kárpátmedence népeinek államszövetsége felé» c. cikkében (Hungaria, 1954 szept. 1.) éppen ezért helyteleníti a Bolsevizmus Elleni Nemzeti Erők (BENE) központi elnöke «A nemzeti emigráció külpolitikai feladatai» c. 1954-ben megjelent közleményének kitételét: «A Kárpátmedence problémáinak korszerű elrendezése egyedül a történelemformáló, államot alkotó és fenntartani tudó magyar nemzet hivatott». Sándor ezt így igazítja ki: «A Kárpátmedence problémáinak korszerű elrendezése egyedül a Kárpátmedencét lakó népek egyetértő, történelmet formáló, államot alkotó és fenn-

tartani tudó politikai akarata hivatott és jogosult ». Az író hangsúlyozza, hogy a Kárpátmedence nemcsak a magyarságé, hanem az ott lakóké együttesen. Szerinte ennek a tételnek őszinte elismerése nélkül nem is beszélhetünk igazán a Kárpátmedence területére tervezett szövetségi államról. Hiszen, ha a Kárpátmedence egyedül a magyarságé volna, nem is lenne ott szükség federációra. Elsőségre való hivatkozás és a terület lakosságának első és második állampolgárrá való osztása kisebbségi érzést keltene.

Nagy P. az Ahogy Lehet 1952 márciusi számában « Nyugat és mi — magyar szemmel » c. tanulmányában ugyanerről a revizióval kapcsolatban a következőket írja: « Ma már világos előttünk, hogy ez a propaganda helytelen volt. Nem teljes egészében, hanem csak részleteiben. Helyes volt a lényege: az országot igazságtalanság érte, amely helyesbítést követel. De helytelen volt annyiban, hogy az igazságtalanságot arányaiban felnövelte. Nem a nemzeti önállóságra törekvő szerb, román, szlovák és ruszin tömegek elszakítása volt igazságtalan, hanem a színmagyar peremvidéké, a magyar többségű városoké és a színmagyar Székelyföldé. A magyar közvélemény előtt a területi revizió az ezeréves határokat jelentette, s hazaárulónak és antantbérencnek bélyegezték azt, aki ilyen részleges revizió mellett emelt félénken szót. Ez a soviniszta propaganda akadályozta meg azt, hogy a magyarság bele tudjon illeszkedni a népek önrendelkezési

jogának szellemébe, s hogy meg tudjon barátkozni azzal a gondolattal, hogy a Kárpát-medence népei a XX. század Európájában legfeljebb csak federativ alapon alakíthatnak egy államot. Ha a reviziós propagandának csak egy része ennek a kárpáti vagy dunai federációnak a gondolatát szolgálta volna, ügyünk kétségkívül nagyobb megértésre talált volna a világ előtt ».

Palinay Ferenc « Új Trianon felé...?» című, Richmond Hill-en 1954-ben megjelent kéziratában szintén ezen a véleményen van: « Az első és második összeomlás közötti évtizedek során a hivatalos és a társadalmi úton folytatott reviziós propaganda főkép az érzelmek állandó korbácsolásával és jelszavak puffogtatásával dolgozott és azt egyúttal többé-kevésbbé tudatosan arra is felhasználta, hogy ezzel a már régóta esedékes reformokról a figyelmet elterelje. Innen van az, hogy a haladó gondolkodású értelmiség egy részében valóságos ellenérzés vált uralkodóvá azzal a reviziós propagandával szemben, amely gáncsolta a demokratikus célkítűzések megvalósítását ».

John Flournoy Montgomery is biztosan a revizió szélsőséges híveire gondolt, amikor a különben védelmünkre írt « Hungary, The unwilling satellite » című, New Yorkban 1947-ben kiadott könyvében azt állapítja meg, hogy « revisionism was the great obstacle to co-operation with Hungary's neighbours ».

A lélektani nehézségek és ennek következtében a bábeli érthetetlenség az emigráció-

ban is megvan. A mienkben is. Egyrészt a szenvedélyes igazságkövetelés az igazi hazafiságot sajátítja ki magának és hazaárulással vádolja a magyar igazság mérsékelt hangú megfogalmazását. Másrészt meg ez okozza amazt ügyünk sikertelensége miatt, mert ügyetlen és elriasztó magatartásuk minden közeledést és megértést lehetetlenné tesz. Tény az, hogy a szenvedélyesség egyáltalán nem egységesítő erő, viszont a túlságosan mérsékelt hang könnyen az igazság rovására is mehet. Szerintünk az újjárendezésnek mindenkire vonatkozó egyetemes alapelvét kell megtalálnunk, hogy a szélsőségek között az arany középútra eljuthassunk.

Igazi szolgálatot azok tesznek az ügynek, akik őszintén rámutatnak a népek egymásratalálásának akadályaira. Főleg azok, akik a lelkiismeretvizsgálatot önmagukon is el merik végezni. Akik merik hirdetni, hogy a magyar igazságot össze kell hangolni a többi népek szintén jogos érdekével és akik szeretetből kölcsönös megértéssel kölcsönös áldozatra is hajlandók, hogy a közös ősi földön élő népek keresztény életközössége megvalósulhasson.

Nem ringathatjuk magunkat illúzióban, hogy egyedül a mostani mostoha sors egy csapásra megteremti népeink kibékülését és örök békéjét. Az emberi együttélés ugyanis mindig sok önfegyelmezést és áldozatvállalást kíván, mert a bűn nemcsak az egyén harmóniáját zavarja meg, de szociális vonatkozásait is. Rónai Zoltánnak ezért igaza

van, amikor idézett cikkében a lelki átnevelődés és erkölcsi megnemesülés fontosságát kiemeli. Az összetartozás elsősorban a lélek munkája, amelyet a szenvedés gyorsíthat, de ugrásszerűen nem eredményezhet. Nem tagadjuk a közös szolgasors kijózanító és kiengesztelő erejét, de egyedül mégsem elég. Éppen ezért a felszabadulás önmagában még nem jelenti a Közép-Délkeleteurópai rend megvalósulását is. Ez csak lehetőséget teremt, a jövendő kialakítása további feladat, amelynek sikere és tartóssága attól függ, hogy a népek képesek lesznek-e megoldani a lélektani nehézségeket és megtalálni a népek együttélésének igazi rendező elvét: a keresztény univerzalizmust.

PARANCSSZÓRA VAGY LELKI IGÉNYBŐL

Közép-Délkeleteurópa, illetve a Dunatáj újjárendezésének — hogy a magunk problémakörében maradjunk — el nem hanyagolható kérdése: kik illetékesek annak megteremtésére.

Hegyaljai Henrik az Ahogy Lehet 1951 márciusi számában « A Dunai Konfederációról » és *Nagy Pongrác* az Ahogy Lehet 1952 aug.-szept. számában « Az Európai Unio és a Dunai Konfederáció gondolata » c. cikkében nem tartja jónak, ha egy ilyen konfederáció a nyugati hatalmak nyomására jönne létre. Hiszen az 1918-as és az 1945-ös rendezésük megbukott. Vajjon egészségesebb és tartósabb lenne-e ez a kisérletük? Mindketten kétségüket fejezik ki. Ezért azt tartják ki-

vánatosnak, hogy a dunai népek együttműködése lélekből fakadjon és önerejükből jöjjön létre.

Habsburg-Lotharingiai Ottó idézett művében szintén rosszalja, hogy azoknak, « kiknek sorsunk felett dönteniök kellett, hiányoztak az európai tanácsadóik. A játszma Európában folyt, Európa volt a tétje, ennek az Európának hangja azonban alig volt hallható ».

Nem szükséges több véleményt felsorakoztatnunk annak bizonyítására, hogy a dunamenti népek életében a hatalmi szó nem rendet teremtett, hanem inkább a helyzet elmérgesedését okozta. Ez minden esetben nemcsak a rövidlátás, politikai hibák, kellő bölcseség hiánya és vétkes tudatlanság szükségszerű következménye volt, hanem főleg abban leli magyarázatát, hogy az idegen hatalmak legtöbbjének nem is volt érdeke a dunamenti béke. Franciaország pl. az I. világháború után az irántunk ellenséges Kisantantot saját dunavidéki befolyásának biztosítására tartotta fent. A II. világháború után pedig ugyanaz a Franciaország — mutat rá *Baráth Tibor* a Nyugati Magyarság 1953 márc.-ápr.. számában « A dunai táj államszerkezete francia szemléletben, 1871-1952 » c. tanulmányában — a szovjet euráziai hatalmának biztosításával kívánta a német kérdést megoldani.

A Duna-vidék békéjének kibontakozását megakadályozta az, hogy az idegen hatalmak politikai befolyásuk övezetévé tették azt. Ezt

a tragikus tényt állapítja meg *Homo Politicus* is a Magyar Harangok 1948 febr.-márc. füzetében közölt « Dunai Szövetség-Dunai Béke » c. cikkében: « Ahogy a nemzeti szocialista ideologia nem tudta és nem is akarta a dunai államok közötti ellentéteket eltüntetni és ahogy a Hármashatalmi Paktum vagy Antikomintern paktum « Staatsakt »-jain idegenül ültek egymás mellett a magyar, román és szlovák kormányfők, éppugy nem érdeke a dunai politika moszkvai irányítóinak a magyar és szlovák nemzet megbékélésének előmozdítása, vagy az erdélyi magyarság sorsának javítása ». Hogy pl. a szlovákokkal való viszonyunkat mennyire irányítólag befolyásolta Németországnak a Duna-medencére is kiterjesztett gazdasági és politikai érdeke, azt nagyszerűen bizonyitja *Tamás András* a Magyar Egység 1955 június 20-i számában közzétett « Betekintés a magyar titkos okmánytárba — a szlovák kérdés háttere » c. cikkében.

Tehát nemcsak a trianoni diktátum eredeti bűne okozta a dunavidéki kiengesztelhetetlenséget, hanem azok az idegen hatalmak, amelyek a Dunamedencére kiterjesztett érdekeinek megfelelően használták ki a népeket egymás ellen. Igy lett a béke és megértés népeink között lehetetlenítve, veszélyes tűzfészekké váltunk s — hogy csak önmagunkról beszéljünk — odasodródtunk, ahonnét ügyünk rendezését reméltük. « A húsz éven keresztül szorgalmazott békés revizió sikertelensége után, vallja *Homo Politicus*

előbb idézett irásában, elszakadt fajtestvéreink sorsát a maga fájó valóságában legközvetlenebb problémánknak éreztük és ezen keresztül láttuk helyünket a második világháború táborában még mielőtt a szovjet-kommunista veszély közelségét éreztük volna». *Sulyok Dezső is* « a németekre utalt Csonka-magyarország »-ról beszél « A magyar tragédia » c. könyvében s erre vonatkozólag több külföldi véleményt is felsorakoztat.

Rab népeink teljes és végleges felszabadítása a nagyhatalmak, illetve a népek összefogása nélkül aligha megy. Azok a hatalmak, amelyek a felszabaditásban és a gazdasági talpraállításban segédkeznek, valamiképen jogot szereznek, hogy a népek életébe beleszóljanak. Ez azonban nem történhetik többé az első és második világháborút követő rendezés módján. Mert a hatalmak szerepe nem a diktálás lesz, hanem a nagyobb és tehetősebb jóbarát, testvér támogató segítsége az igazságra és szeretetre felépülő új világrend megvalósításában, ahogy ennek *Henry A. Wallace*, is kifejezést ad (51). So-

(51) « Some have spoken of the « American Century ». I say that the century on which we are entering — the century which will come of this war — can be and must be the century of the common man. Perhaps it will be America's opportunity to suggest the freedom and duties by which the common man must live. Everywhere the common man must learn to build his own industries with his own hands in a practical fashion... No nation will have the God-given right to exploit other nations.

kan kétségbevonják, hogy a politikában lehetséges-e a barátság. Az események mindenesetre azt mutatják, hogy aligha. Pedig, ha mégegyszer újjáépítéshez foghatunk, akkor meg kell mutatni, hogy mégis lehet. Ettől nagyban függ az új rend szilárdsága és tartóssága. Mert parancsszóval, kényszerrel és hatalmi diktátummal sikeres és tartós rendezés nem valósítható meg, ezt a történelem kézzelfoghatólag igazolja. A Közép-Délkeleteurópai rend nem lehet éppen ezért többé a nagyhatalmak érdekeinek függvénye, kívülről ráerőszakolt mesterséges alakulás. Az ott lakó népek lélektani nehézségeinek ezt az egyik főforrását le kell csapolni. Ellentéteiknek ezt az állandó okozóját és táplálóját véglegesen meg kell szüntetni.

A Duna-vidék újjárendezését a dunai népeknek együttesen, minden idegen befolyástól mentesen kell elvégezniök. Az új életnek a népek lelki igényéből kell fakadnia és akaratára épülni, mert csak így lehetséges a dunai tájék erőszakkal felforgatott természetes rendjének helyreállítása, illetve újjászervezése (52).

Older nations will have the privilege to help younger nations get started on the path to industrialization, but there must be neither military nor economic imperialism ». *American Century or century of the common man?* International Conciliation, June, 1942.

(52) VÁRADY IMRE, *Rokonvonások a Kárpát-medence népeinek műlvelődésében.* Katolikus Szemle, 1951, 4. szám, 5-15 old.

Mindőn e sorokat írjuk, a szabadságért elszántan kűzdő véreink segítségkiáltása hallatszik a nagyvilágba. Segítségért kiált ismét a magyar saját portája és Európa védelmében. A világ pedig, mint majdnem mindig a történelem folyamán, megdöbbenve bámul és szimpátiánál nem igen ad többet.

A dicsőséges magyar szabadságharcot el lehet tiporni, de a történelmet visszaforgatni nem lehet. Az új világ vérben születik. Olyan új világ, amelyért a magyarság érdemesnek tartja meghalni. Az a világ, amelyben az egyetemesen kötelező életszabály alapja a Teremtő, célja pedig az egész ember segítése, tökéletesedésének előmozdítása, az emberjogok érvényesítése. Az a világ, amely nem koncentrációs tábor, hanem a Civitas Dei visszfényében felépülő Civitas Terrena, az embertestvérek boldog otthona.

A hősök vére jelzi az utat: mitosz nem képes boldoggá tenni az embert. Gyülölet s széthuzás a borzalmak poklává teszi az emberi életet. A béke napja csak akkor ragyog fel, ha az emberek és népek összefognak közös küldetésük munkálására. Ennek egyik megnyilvánulása az Európa-egység építgetése. De a Duna- és Kárpátmedencében is csak akkor lesz igazi béke, ha a Pax Danubiana, Pax Carpathica egyet jelent a Pax Christiana-val!

A KATOLIKUS SZEMLE KIS KÖNYVTÁRA

1

DÁM INCE:

A Szeplőtelen Fogantatás védelme Magyarországon a Hunyadiak és Jagellók korában.

Ára: 50 cent.

2

TÓTH LÁSZLÓ:

A Janus-arcú jelenkori magyar irodalom.

Ára: 20 cent.